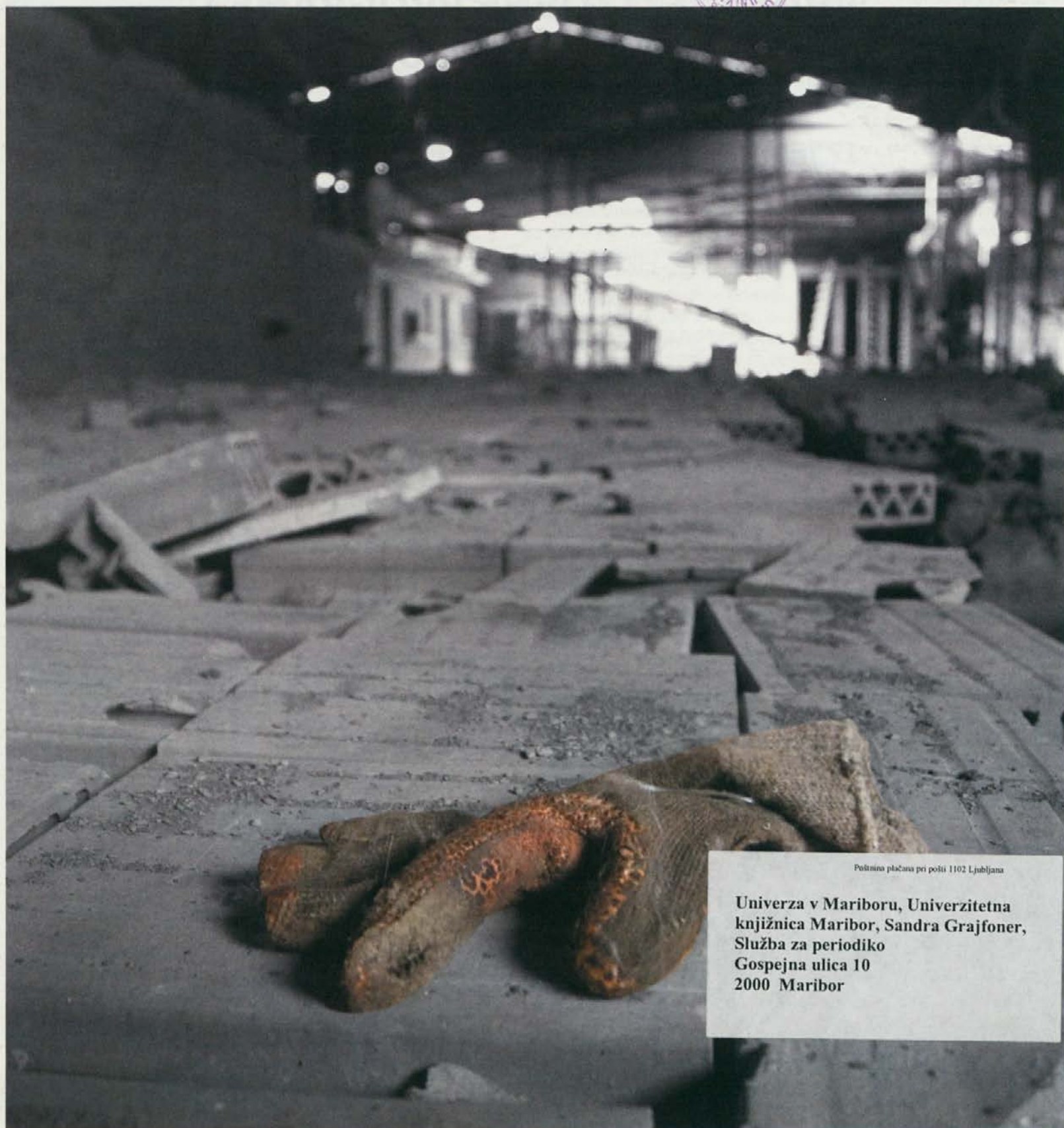


SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA



Številka 2 • Letnik 1 • Februar 2006



Poltnina plačava pri pošti 1102 Ljubljana

Univerza v Mariboru, Univerzitetna
knjižnica Maribor, Sandra Grajfoner,
Služba za periodiko
Gospejna ulica 10
2000 Maribor

Neoliberalizem • Iraška • vojna • Bolonjski proces • Intervju: Boris Klančnik

Hiša jezikov

*Tam, kjer je
znanje jezikov
doma.*

info@hisajezikov.com
www.hisajezikov.com

Razlagova 22
2000 Maribor

Tel: +386 (0)2 228 24 55
ali 031 791 904

Fax: +386 (0)2 228 24 57

VPIS V JEZIKOVNE PROGRAME do 10. 3. 2006

IZJEMNE UGODNOSTI V MESECU MARCU pri vpisu v splošne jezikovne programe

- ČE SE HKRATI VPIŠETA VSAJ DVA,
10 % POPUSTA ZA OBA!
- ZA VSAKEGA ČLANA e-ŠŠ PA VELJA,
DA ŠE DODATNIH **3000 SIT** POPUSTA IMA!
- **5 %** za študente
- **7 %** za nekdanje udeležence

V HIŠI JEZIKOV VAS PRIPRAVIMO TUDI NA MEDNARODNE IZPITE
angleščina, nemščina, italijanščina, španščina, francoščina, slovenščina



e~nostavno združeni

k o l o f o n

KATEDRA

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15
2000 Maribor

Predsednik

Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo:

Tel: 02 234 9100
Fax: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Glavni in odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

**Namestnica glavnega
in odgovornega urednika**

Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki

Peter Zupanc, Marko Krulc
Helena Rous

Sodelavci

Dr. Anton Ivančič, Dr. Boris Vezjak,
Dr. Peter Glavič, Dr. Vesna Vuk Go-
dina, Andrej Adam, Dr. Sergej Flere,
Dario Svetelj, Matjaž Turinek, Matjaž
Germ, Jasmina Holc, Barbara Koselj
Klavdija Šipuš, Lučka Zorko, Urban
Lavrenčič, Marko Satler, Franja Piž-
moht, Igor Bašin in Hana Vodeb, Jaus
Rasiewicz in Miran Popič.

Fotografija

Aleš Gjeršek, Uroš Lpavec

Karikatura in strip

Ajda Gregorčič

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek

Marketing

Tel: 02 234 9101
Fax: 02 234 9102
marketing@katedra-on.net

Aleš Bric

ales.bric@katedra-on.net

Dejan Šlemer

dejan.slemer@katedra-on.net

Oblikovanje in prelom

Denis Kebler

Naklada

20.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo
stališč uredništva



Damir Mlakar

Damir Mlakar



Foto: Aleš Gjeršek

Khm ... kakovost?

Vsi širokoustno razglablajo, kako je potrebno zvišati kakovost univerze. Ja, radi bi bili uvrščeni med petsto najelitnejših univerz na svetu. Mislim, da bo do tja še trnova pot, saj se bo morala spremeniti miselnost v določenih glavah. Primer članka o habilitacijah je ponazoril težave, ki se dogajajo na univerzi. Vsi so za spremembe, za boljšo kakovost, samo ne pri njih in ne sedaj. Drugače pa kakovost absolutno, ustanoviti komisijo, podkomisijo, prediskutirati na organih itd. Skratka, akademska debata. Profesorji so do nedavno nazaj veljali za nedotakljive. Pri starih habilitacijskih merilih so si nekateri razlagali, da jim za izvolitev v višji naziv ni bilo potrebno predložiti mnenja študentov oziroma študentskega sveta, ki je kot organ pristojen za izdajanje takšnih mnenj. Dragi študentje, po novih habilitacijskih merilih dvomov ni več (poznavalci trdijo, da jih že prej ni bilo), saj bodo morali profesorji ob izvolitvi v višji naziv obvezno predložiti pozitivno mnenje študentskega sveta. Kaj to pomeni? V primeru negativnega mnenja se zgodi, da

lahko nekdo ostane brez službe. Postavlja se vprašanje, kaj naj bo osnova za dajanje mnenj. Verjetno so edine relevantne ankete. Kdaj te ankete opraviti in na kakšen način naj bodo oblikovane, da bodo dale objektivno oceno? Potrebno je v prvi vrsti zagotoviti anonimnost anket ter da anketo opravi študent, ki je že poslušal predavanja in pri ocenjevanem profesorju opravil izpit. Nasprotniki opozarjajo, da lahko pride do subjektivnih ocen pri tako imenovanih selekcijskih predmetih. Vseeno pa se je potrebno zavedati, da so tudi študentje del univerze ... Že dalj časa se vrstijo polemike o zaposljivosti diplomantov. So dovolj konkurenčni za trg delovne sile? Delodajalci, ki zaposlujejo diplomante, namreč trdijo, da le-ti potrebujejo več let, da se vpeljejo v sam sistem. Morda je problem, da je naš študij premalo povezan z gospodarstvom in nudi študentom premalo praktičnih znanj. Žalostno je, kot sem zasledil v neki raziskavi, da veliko diplomantov dela npr. kot natakarji ... Zakaj potem sploh študirati?

Mediji

12



Povprečen Slovenec se raje kot s politiko in kritičnim presojanjem razmer ukvarja z malomeščanskim posedanjem po zakajenih pivnicah, kjer tečeta vino in pivo, cedita pa se "tipična slovenska nesamozavest in zapečkarstvo".

Politika

22



Če pogledamo okoli sebe slovenske bogatune, ki so obogateli po uvedbi kapitalizma ali s privatizacijo ali s špekulacijami, lahko vidimo, da se velik del njih ne ravna skladno s pričakovanjem ministra za razvoj.

Mednarodna politika

28



Gibanje za socialno pravičnost v latinski Ameriki začelo že pred desetletji, vendar je takrat bilo večinoma krvavo zadušeno – s strani ZDA. Edino na Kubi se je uspelo Castru obdržati na oblasti

Intervju z Andrejem Brvarjem

34



Danes pri nas nimamo poglobljene kritične refleksije sprotno literarne produkcije. Kot je velik del sodobne literature v svojem bistvu disperzičen, tako je disperzična, površinska, reklamarska tudi kritika.

Ljub'ca, kam greva konec tedna?

Od maja naprej bo z letališča Brnik letel tudi največji nizkocenovni letalski prevoznik na območju srednje in vzhodne Evrope Wizz Air. sPotnikom bo po nižjih cenah omogočal lete v Bruselj in v London. Wizz Air je že deveti letalski prevoznik,

ki z brniškega letališča leti na rednih linijah in za EasyJetom drugi tovrstni nizkocenovni letalski prevoznik. Liniji v Bruselj in London pa naj bi bili šele začetek sodelovanja. Tako so kmalu možne povezave z Italijo, Španijo in Skandinavijo. Za uspešen začetek delovanja v Sloveniji pa je Wizz Air potnikom ponudil tudi promocijske cene. Če že niso pošle, je tako mogoče kupiti vozovnice za lete v Bruselj in London po ceni 28 evrov, v katero so vključene tudi dajatve in takse.

H. R.

Predlagana zamenjava vodstva FS

Senat Univerze v Mariboru je nedavno le z enim glasom proti predlagal rektorju UM, da razreši dekana Fakultete za strojništvo prof. dr. Andreja Polajnjarja in oba prodekana. Vodstvo fakultete namreč ni spoštovalo pravnomočne sodbe delovnega sodišča in odre-

dbe rektorja glede ponovne zaposlitve nekdanjega sodelavca dr. Zdravka Praunsseisa, ki je zaradi zapletov celo tri dni gladovno stavkal. Vodstvo sicer še vedno trdi, da je postopke izpeljalo zakonito ter da delovnega mesta in denarja za nekdanjega sodelavca nimajo. Tisti, ki vas ozadje zadeve še posebej zanima oziroma si želite sami ustvariti mnenje, lahko na spletni strani univerze pod aktualno najdete strokovno mnenje prof. dr. Šimeta Ivanjka, dekana Pravne fakultete.

H. R.

Maribor, kdo bo tebi "špilal"?

Septembra naslednje leto bo Maribor postal rezidenčno mesto Evropske orkestrske akademije. Gre za obliko podiplomskega študija orkestrske glasbe, obenem pa bodo diplomiranci sestavljali še polno delujoči, 86-članski simfonični orkester. Člani orkestra bodo najboljši diplomanti različnih evropskih glasbenih konservatorijev, ki jih bodo izbirali prek avdicij. Gre za pomemben evropski projekt na področju kulture, za uresničitev le-tega pa so si kar nekaj časa prizadevali Mestna občina Maribor, Univerza v Mariboru in Narodni dom Maribor. Po besedah

generalne direktorice Evropske orkestrske akademije Ann Truyens so se izmed številnih kandidirajočih mest za Maribor odločili zaradi odlično pripravljene strategije, kakor tudi zaradi središčne lege v osrčju Evrope, ki predstavlja idealno izhodišče za gostovanja orkestra. Na spletni strani Univerze v Mariboru pa lahko preberemo, da se naša stran veseli predvsem povečane mednarodnega ugleda mesta, možnosti za razvoj kulturnega turizma, novih zaposlitev ter dejstva, da bodo člani orkestra v Mariboru živeli in tudi trošili svoje prihodke. Že zdaj se odlično sliši!

H. R.

Razpis ponovno zunaj

Ministrstvo za visoko šolstvo je za vpis na visokošolske programe za leto 2006/2007 razpisalo 24.933 prostih mest, precej pa je oklestilo vpisna mesta na družboslovne programe. Prijavni rok se bo tokrat zapl

8. marca, po tem datumu pa spremembe zapisanih želja ne bodo več mogoče. Torej, informativni dnevi so mimo, študentje pa skorajšnjim brucem želimo predvsem dobro, ljubo in trezno izbiro.

H. R.

Nora, neprespana noč?

Zbudite se brez mačka, polni energije in spočiti!

OUTOX je zelo okusna, 100% naravna sadna pijača z visokim deležem vitamina C in fruktoze.

PRODAJNA MESTA:
trgovine Tuš, centri Spar in
bencinski servisi Mol.

OPOZORILO: Spijte dobro ohlajeno!



www.outox.si

BODI PRIPRAVLJEN...



VEČ ZABAVE

**JUTRO
BREZ
MAČKA**

ŠTUDENSKO HUMANITARNO DRUŠTVO
Gospodarska c. 84

2000 Maribor
humanitarno.drustvo@gmail.si

ŠTUDENSKI SVET UNIVERZE V MARIBORU
Slomškov trg 15

2000 Maribor
info@studentskisvet.uni-mb.si

Študentsko humanitarno društvo in Študentski svet Univerze v Mariboru izvaja projekt »Steklenička upanja« (The Bottles of Hope).

Projekt je leta 1999 v Združenih državah Amerike pričela Diane Greigore, tako da je prazne stekleničke zdravil z njene kemoterapije »oblekla« v fimo maso, v njih zapisala željo in vse skupaj podarila bolnikom z rakom.

V Sloveniji se je ideja začela širiti na forumu Skrinjica idej Zavoda med.over.net in v Mariboru jo bomo izvedli v sodelovanju s Splošno bolnišnico Maribor (SBM) in prostovoljkami s Skrinjice idej. Stekleničke bomo podarili bolnikom v SBM in na onkološkem oddelku Pediatrične klinike v Ljubljani.

Stekleničke upanja se nikoli ne smejo prodajati, biti morajo podarjene bolnikom z rakom z željo, da prinašajo v njihova življenja upanje.

Vabimo te, da tudi ti izdeláš stekleničko upanja in malim in velikim bolnikom podariš priložnost, da si z njo polepšajo dan in vrnejo upanje v življenje.

Delavnica bo potekala v

torek, 28. 2. 2006 od 11. do 17. ure
v prostorih Univerze v Mariboru, Slomškov trg 15
v Podreccini dvorani.



"Mirovniki"

Piše: Dario Svetej

Počasi bodo najbrž spregledali še zadnji dvomljivci. Vsi tisti, ki so si glede slovenskega članstva v Natu doslej zatiskali oči, naslednji na zavajanja, sprenevedanja ali preprosto ostajali neopredeljeni. Nedavna odločitev vlade, da v okupirani Irak pošlje štiri slovenske vojaške inštruktorje, ki bodo tam delovali pod vrhovnim poveljstvom Američanov, vsekakor na široko odpira oči in dokazuje marsikaj. To, da ima članstvo v Natu svojo ceno, še najmanj. V minulih tednih se je namreč razkrilo tisto, kar bi sicer ostalo bolj ali manj prikrito. Na primer: da tudi nova oblast očitno verjame, da orožje prinaša mir in varnost, da namerava servilno slediti tistim, ki so pripravljeni kršiti ustanovno listino OZN in v mednarodne odnose posegati s surovo silo, da ji statiranje v geostrateških igrah pod pretvezo zagotavljanja miru in varnosti ne bo tuje, in med drugim tudi to, da, podobno kot prejšnja, države ne zna videti drugače kot v vlogi zvestega pribočnika svetovnega policaja ter njegove imperialne politike.

Brez metanja peska v oči ogorčene javnosti s pomočjo medijev kajpak tudi tokrat ni šlo. Vladno odločitev o famoznih štirih (če že ne prvih štirih!) je prve dni skorajda prevpila žolčna debata o tem, kdo se je pogovarjal o napotitvi slovenskih vojakov v Irak, pa jih tja ni poslal, oziroma kdo se ni pogovarjal, pa jih je poslal. Pozornemu opazovalcu dogajanja se je ob tem političnem "razkošju" najbrž razkrilo le to, kar mnogi že dolgo vedo: sedanja ali prejšnja vlada – bolj ali manj ista žalost.

Naj bo tako ali drugače: namesto da bi ogorčeni del javnosti slišal kakšen odkrit odgovor na aktualno vprašanje, zakaj sploh v Irak, in za na-

meček še v času, ko se drugi iz njega umikajo, je med puhlim besedičenjem o verodostojnosti v zavezništvu zaman čakal na bistveno – na trezno in jasno definicijo vojne v Iraku. Tam seveda ne gre za nikakršno osvoboditev, varovanje demokracije in kar jih je še tovrstnih bušističnih propagandnih presežkov, temveč preprosto za okupacijo. In ker v Iraku ne potekajo mirovniške operacije, ampak vojne operacije, slovenski vojaki tam seveda ne morejo biti nikakršni mirovniki, kot to skuša prikazati vlada. Slovensko pošiljanje inštruktorjev, ki naj bi pomagali izuriti vojsko novega demokratičnega Iraka, zato tudi ni nikakršen hvalevreden prispevek h globalnemu miru ter pomoč iraškemu ljudstvu, temveč predvsem neprimerno in nespametno vmešavanje v iraško krizo. Spricho novega prispevka slovenske oblasti k reševanju težav sveta oziroma udinjanja gospodarjem vojne je najbrž odveč ugotovitev, da utegne to naprežanje prinesiti nevarnosti ne le slovenskim profesionalnim vojakom v Iraku, temveč prav vsem slovenskim državljanom. Da slednji v velikem številu ne želijo biti vpleteni v iraško vojno oziroma nočejo z Natom in militarizmom imeti nič skupnega, je navsezadnje zgovorno prav toliko kot dejstvo, da se naša vlada na to enostavno požvižga.

Aktualni dogodki vsekakor kažejo, da je napočil čas za ponovni razmislek. Tako o članstvu v Natu kot o naših načelih. Na iraška bojišča resda odhajajo slovenski poklicni vojaki, toda ne gre pozabiti pod katero zastavo in uniformo, v čigavem imenu in za kakšne cilje. Življenje, ki ga bodo tvegali, je res njihovo, toda čigav je denar, ki ga služijo, ugled, ki ga zapravljajo?



Brihtni smo, delat znamo, preprirov nočemo - smo dobre vile, ki ki-dajo za druge

Avtorica: Danica Gregorčič
Karikatura: Ajda Gregorčič

Evroštudent

Evropska raziskava Evroštudent 2005, ki jo je za Slovenijo vodilo ministrstvo za visoko šolstvo, znatnost in tehnologijo, je pokazala nekaj zanimivih rezultatov. Glede na vrnjenne vprašalnike ankete je 66 odstotkov med študenti žensk, kar 75% pa jih je samskih. Z deležem študentov, ki so že starši, je Slovenija uvrščena med države z najvišjim odstotkom študentov z otroki. Višji delež imajo le še Latvija, Avstrija in Irska. Delež mater študentov, ki delajo v "delavskih poklicih", je zelo visok, višjega ima le Finska s 44%, izobrazba mater pa bolj vpliva na izbiro študija. Po stopnji "nezadovoljstva" s finančnim položajem so le v treh državah manj nezadovoljni kot naši študenti, sicer pa je finančno stanje študentov pri nas dobro. Študentje v povprečju prebijejo na predavanjih, vajah ipd. 19 ur tedensko, nadaljnjih

17 ur na teden pa jim vzame individualno študijsko delo. Poleg tega namenijo 9 ur na teden plačanemu delu, tako traja skupaj delavnik povprečnega študenta 52 ur tedensko. Študiramo po večini skoraj sedem let, le v treh državah pa so študentje časovno še bolj obremenjeni s študijem kot pri nas, najbolj na Portugalskem, kjer jih kar 95% za študij nameni več kot 20 ur na teden. Delež stanujočih v študentskih domovih je pri nas med najvišjimi, presegata ga le Litva in Finska, upoštevajoč razlike po spolu pa je za vse države v Evropi značilen pojav, da sinovi raje živijo v "hotelu mama" kot pa hčere. Glede na rezultate se lahko takole označimo: nove generacije Slovencev le niso tako malo zainteresirane za ohranitev "vrste", za študij si vzamemo čas ali pa imamo diagnozo "preobremenjenost" in še vedno je drugo ime za Slovenca "nergač". Kdo se strinja? H. R.

Nov laboratorijski center

Medicinska fakulteta Univerze v Mariboru se lahko pohvali z novim laboratorijskim centrom. Gre za 262 milijonov tolarjev vredno investicijo, s katero je fakulteta pridobila štiri laboratorije. Dekan fakultete prof. dr. Ivan Krajnc je na odprtju dejal, da novi prostori, ki jih je odstopila za prenovno Splošna bolnišnica Maribor, pomenijo še boljše pogoje študija in obenem pomembno spodbudo raziskovalnemu

delu. Posebno zahvalo za pomoč pri prizadevanju za nove prostore je namenil tudi Fakulteti za kmetijstvo, ki bo prostore tudi koristila, ter dodal, da bo nova vrhunska oprema na voljo vsem študentom univerze, ki takšno infrastrukturo potrebujejo pri svojem študiju. Večino denarja za laboratorijski center – 190 milijonov – je prispevalo pristojno ministrstvo, manjši del pa donatorji in univerza. H. R.

Habilitacija - drugi del

V prejšnji številki smo objavili razpravo o habilitacijskih postopkih. Reakcije na članek so bile zelo burne, med drugim tudi grožnja z tožbo.

V prejšnji številki smo podrobneje pojasnili habilitacijski postopek, skozi katerega morajo vsi pedagoški delavci na Univerzi v Mariboru, da bi lahko opravljali delo s študenti. Namen prispevka je bil seznaniti študente s pomenom nazivov in kako si jih pridobijo učitelji, ki jih poučujejo. Hkrati so se lahko študentje tudi nekoliko seznanili z rezultati dela njihovih profesorjev. Odmevi na članek so bili zelo burni, tudi grožnje s tožbo. Poudariti želimo, da ni bil namen članka nikakršno "rangiranje profesorjev", kot bi to želeli nekateri prikazati, še manj pa žaljenje kogarkoli. V članku smo tudi zapisali, da se mnenje študentov v postopku izvolitve premalo upošteva. Primer prof. dr. D. Friša s Pedagoške fakultete Maribor je pokazal nasprotno! Postopek je bil vrnjen na matično fakulteto!

Za konkretno aplikacijo meril smo izbrali Fakulteto za stroj-



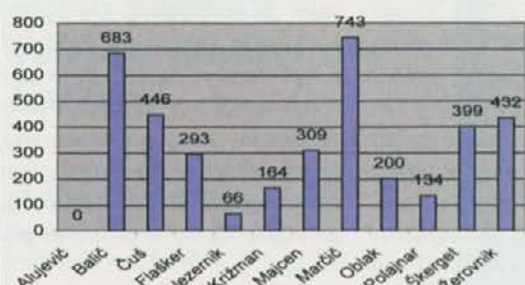
Foto: D. M.

ništvo, ki ima po mnenju mnogih profesorjev najstrožja merila in posledično tudi možno najboljše profesorje. Prikazali smo preglednico objavljenih rezultatov dela rednih

profesorjev Fakultete za strojništvo, ki naj bi bili tudi najkvalitetnejši del pedagoškega osebja. Podati smo želeli celostno analizo rezultatov dela, to je od člankov do

povsem uporabnih del, kar je študentom tudi najzanimivejše. Kot vir podatkov so nam služile javno dostopne baze podatkov COBISS in SICRIS, po katerih morajo

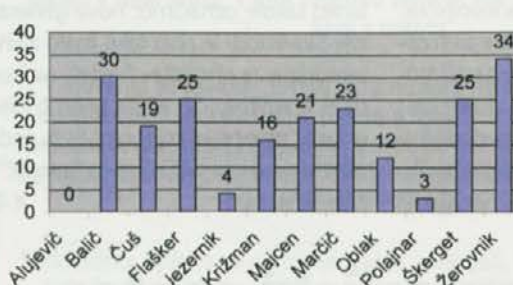
Število točk po bibliografiji SICRIS



SICRIS upošteva število avtorjev in faktor vpliva revije. Tako je zmanjšan vpliv podvajanja člankov 1.01, takrat ko se članek lahko "uporabi" pri habilitaciji tudi desetkrat, v primeru, da ga je napisalo deset avtorjev. Točke so dosegli redni profesorji Fakultete za strojništvo UM.

Vir: SICRIS.

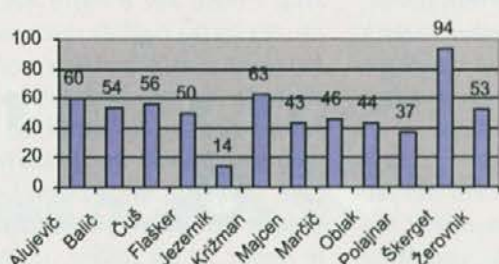
Število člankov na listi JCR brez SV



Število člankov na listi JCR brez domačih revij in s področja bivše Jugoslavije, ki so jih objavili redni profesorji Fakultete za strojništvo UM.

Vir: COBISS.

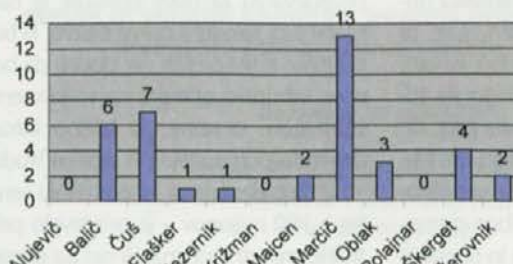
Število vseh člankov 1.01 v COBISS



Upoštevani so vsi članki pod rubriko 1.01 (članki 1.01), objavljeni tudi v strokovni reviji Strojniški vestnik in GAMM ter ostale konference, ki so "pomotoma" objavljeni pod rubriko 1.01. Članke so napisali redni profesorji Fakultete za strojništvo UM.

Vir: COBISS.

Število prvih avtorjev člankov JCR



Število člankov na listi JCR brez domačih revij in s področja bivše Jugoslavije, pri katerih je redni profesor prvi avtor članka. Prvi ali vodilni avtor običajno napiše članek.

Vir: COBISS. Članke so napisali redni profesorji Fakultete za strojništvo v Mariboru.

pripraviti podatke za habilitacijski postopek vsi kandidati za pedagoško osebje na Univerzi v Mariboru. Podatki so vzeti iz meseca februarja in marca prejšnjega leta. Žal pa nam je zagodel tiskarski škrt in smo pomotoma objavili trikrat isti grafikon. Napako v tej številki odpravljamo in navajamo pravilne grafikone, hkrati pa bomo izkoristili priložnost za podrobnejšo interpretacijo podatkov.

V postopku habilitacije je najpomembnejši del število znanstvenih člankov, ki so navedeni pod rubriko 1.01. Pod to kategorijo sodijo članki, objavljeni v tujih in domačih revijah, kongresih GAMM ter še nekaterih kongresih, ki so "pomotoma" v tej rubriki. V večini primerov mora imeti kandidat za izvolitev v naziv redni profesor dvanajst znanstvenih člankov, ne oziraje na število avtorjev, ki so napisani na članku. Redni profesorji

priznanja za znanstveno tehnološke novosti, dobi nagrado tisti, ki je delo dejansko naredil, in ne tisti, ki se je kot vodja iz kakršnih koli razlogov na članek le podpisal. V habilitacijskih merilih za izvolitev v naziv redni profesor je navedeno, da mora bit kandidat šestkrat prvi avtor članka objavljenega v ugledni mednarodni reviji. Ta kriterij izpolnjujejo na Fakulteti za strojništvo samo trije profesorji. Samo štirje profesorji pa so samostojno napisali članek, objavljen v ugledni mednarodni reviji na listi JCR.

V tujini se vodja raziskovalne institucije podpiše na članek, če na članku ni neposredno delal kot zadnji soavtor ali celo ločeno kot vodja institucije. Na ta način dviguje renome institucije ali pa tudi avtorja, če je to avtorjevo prvo delo. Pri tem pa moramo poudariti, da je moral vodja institucije, predno je bil na to mesto nameščen, iz-

V tujini je običaj, da je prvi avtor, naveden na članku, tudi dejansko napisal članek, ostali pa so soavtorji.

Fakultete za strojništvo te kriterije daleč presegajo. V tujini je običaj, da je prvi avtor, naveden na članku, tudi dejansko napisal članek, ostali pa so soavtorji. Običajno je delež dela posameznega avtorja naveden v pogodbi med avtorji. Če ta pogodba ne obstaja, je v primeru dveh avtorjev delež prvega 60 %, drugega 40 %, v primeru treh avtorjev 50%, 30 % in 20%, itd.

Navedeno pomanjkljivost odpravlja SICRIS, ki upošteva število avtorjev in kvaliteto revije. Pogled na diagram doseženih točk, ki ga dobimo iz baze podatkov SICRIS, povsem spremeni stanje bibliografij. Zanimive podatke dobimo tudi, če bazo podatkov v COBISS-u, ki zajema članke 1.01, očistimo domačih revij in revij s področja bivše Jugoslavije ter GAMM-a in drugih konferenc, ki so pomotoma v 1.01. Izredno zanimivo sliko dobimo, če pogledamo, kolikokrat so prvi avtorji članka ali po najstrožjem merilu edini avtorji članka, objavljenega v tuji reviji na listi JCR redni profesorji Fakultete za strojništvo. Ta kriterij je v tujini izredno pomemben. Kadar se podeljujejo

polniti kriterije za ustrezno namestitev. V primeru, da jih ne izpolnjuje, od podrejenih pa zahteva izpolnjevanje kriterijev ali jih celo zaostruje, pa je vprašljiva moralno-etična kredibilnost človeka. Bežen pogled na določene bibliografije izrednih profesorjev in docentov je pokazal, da mnogi presegajo bibliografije rednih profesorjev, a kljub temu ne morejo napredovati! Najzanimivejša pa je analiza patentov in prodanih patentov ali inovacij. Ti podatki dejansko povedo, koliko je od kakšnih raziskav koristi in če se denar davkoplačevalcev smiselno koristi. S področja strojništva (brez tekstila) sta avtorja patentov samo dva redna profesorja, kar kaže na nizko inovativnost raziskav. Pri prodajah inovacij pa je zadeva še slabša. V tujino je uspelo prodati patent ali inovacijo samo enemu rednemu profesorju.

Študentje bi si želeli, da bi profesorji imeli čim več uspehov pri prodajanju znanja doma in v tujino, ker nas samo takšni profesorji lahko naučijo uporabnega znanja, ki ga bomo lahko uspešno prodajali na trgu in si tako lažje služili kruh.

MIRAN POPIČ

LABAR BIRO

Barbara Lazar s.p.

Razlagova ulica 22, Maribor
telefon: 02 23 52 358, telefax: 02 23 52 359
GSM: 041 994 836, e-pošta: birolabar@volja.net

FOTOKOPIRANJE

VEZAVE

(spiralne, lepljene ...)

VEZAVE DIPLOMSKIH IN MAGISTERSKIH NALOG

PLASTIFICIRANJE

RAČUNALNIŠKI IZPISI

PRODAJA IN DOSTAVA PISARNIŠKEGA MATERIALA

Delovni čas

od ponedeljka do petka: od 7.30 do 19.00
v soboto: od 8.30 do 13.00

dežurna telefonska številka: 041 994 836

Fotokopiranje za dijake in študente samo 7 SIT

Vezava diplomskih nalog že od 3.500 SIT

ČB laserski izpisi A4 15 SIT

Barvni laserski izpisi A4 50 SIT

Spiralne vezave že od 200 SIT

Bolonjski proces



Foto: Uroš Ipavec

Bolonjski proces je reforma evropskega visokošolskega izobraževanja, ki se je začela z bolonjsko deklaracijo leta 1999 in naj bi se končala leta 2010 s skupnim evropskim visokošolskim prostorom (European Higher Education Area, EHEA). Nahajamo se v drugem delu procesa, h kateremu je doslej pristopilo 45 evropskih držav. Proces je prostovoljen, njegov namen je modernizacija visokošolskega sistema, da bi bil kos izzivom globalizacije in pričakovanjem državljanov. Visokošolsko (terciarno) izobrazbo ima v Evropi samo 21 % delovno aktivnega prebivalstva, v Kanadi je njihov delež 43%, v ZDA 38 %, na japonskem 36 %, v Južni Koreji 26 %. Le malo boljši je položaj mlade generacije, saj je v Evropi v terciarno izobraževanje vpisano 52% mlade generacije, v Južni Koreji 82%, v ZDA 81%, v Kanadi 59%, na japonskem 49%. Evropska unija (EU) tudi na področju raziskovanja s 5,4 raziskovalca na tisoč za-

poslenih zaostaja za Japonsko in ZDA, ki imata 10,1 oz. 9,0 raziskovalcev na tisoč prebivalcev. Med najboljšimi 50 univerzami na svetu je le malo evropskih, dohitevajo jih tudi številne azijske visokošolske ustanove. Evropska unija se je lotila visokošolskih in drugih reform prav zato, da bi izboljšala sedanje stanje. Reforma naj bi omogočila širši in enakopraven dostop do visokega šolstva – tako naj bi se zmanjšalo zaostajanje za ZDA in Japonsko v inovativnosti in visokih tehnologijah.

Slovenija s 14-odstotnim deležem visokošolskega izobraženega aktivnega prebivalstva in s 45-odstotnim deležem mladih v terciarnem izobraževanju zaostaja za evropskim povprečjem. S 5,0 raziskovalci na tisoč zaposlenih zaostaja za povprečjem EU-25 tudi pri raziskovalcih. Naša povprečna letna rast števila raziskovalcev v obdobju 1997–2003 je z 2,7% za evropskim povprečjem (2,8%). Smo daleč za uspešno Finsko (16,2 raziskovalca

in 7,0% rast) ali Švedsko (10,1 raziskovalca in 4,6% rast). Med najboljšimi svetovnimi univerzami ni slovenskih. Tudi pri uvajanju bolonjskega procesa zamujamo, saj je pri drugih v bolonjske sheme vpisana že polovica študentov, pri nas so v tem študijskem letu vpisovali vanje le na nekaj smereh, večinoma v prvi letnik.

Cilji bolonjskega procesa

Bolonjski proces se je v Bologni začel s šestimi cilji, ki so jim dve leti kasneje, v Pragi, dodali še tri in leta 2003 v Berlinu še enega, tako da jih je sedaj deset:

1. Uveljavitev sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplomskih stopenj.
2. Sistem s tremi študijskimi stopnjami (obdobji): prvo – dodiplomsko, drugo – podiplomsko in tretje – doktorsko in podoktorsko. Vsaka podeljena stopnja omogoča prehod na naslednjo stopnjo.
3. Uveljavitev razvidnosti (transparentnosti) študija in primerljivosti kvalifikacij z evropskim kreditnim sistemom (European Credit Transfer System, ECTS), evropskim potnim listom, priloženo k diplomi in medsebojnim priznavanjem kvalifikacij po dogovorjenih merilih in postopkih.
4. Pospeševanje mobilnosti študentov, profesorjev in administrativnega

osebja z možnostjo sofinanciranja izmenjav z evropskimi sredstvi.

5. Pospeševanje evropskega sodelovanja pri zagotavljanju akreditiranja programov, kakovosti študija in mednarodne konkurenčnosti.

6. Pospeševanje evropske razsežnosti v visokem šolstvu kot javni dobri in javni odgovornosti, ki s sodelovanjem, ob ohranjanju različnosti, omogoča vse večje družbeno povezovanje med državami, npr. z učenjem tujih jezikov in spoznavanjem drugih kultur. Na ta način naj bi se poleg nacionalne razvijala tudi "evropska identiteta".

7. Strategija vseživljenjskega študija, formalnega in neformalnega, s priznavanjem doseženih znanj in uspehov.

8. Uveljavljanje študentov kot partnerjev (ne "porabnikov") v procesu in njihovem sodelovanju pri upravljanju.

9. Pospeševanje privlačnosti evropskega študija za domače in tuje študente z vsega sveta.

10. Povezovanje evropskega visokošolskega in raziskovalnega prostora (European Research Area, ERA) med seboj in obeh z gospodarstvom.

Ciljev ni mogoče obravnavati vsakega zase (izolirano), temveč povezano med seboj (integrirano). Vsak od ciljev je bil v preteklih letih temeljito proučen in sprejeta so bila skupna priporočila. Tako ima npr. vrednotenje in zagotavljanje kakovosti naslednje sestavine:

- vzpostavljanje strogih notranjih mehanizmov za zagotavljanje kakovosti,
- skupni niz standardov, postopkov in smernic vrednotenja kakovosti ter nadzorovanja agencij,
- evropski register agencij za zagotavljanje kakovosti in akreditacijo,
- univerzitetna avtonomija kot pravica izbire agencije v kateri koli državi,
- pristojnost držav članic, da sprejmejo ocene in iz njih izhajajoče posledice.

Javna odgovornost pomeni tudi višje, zadostno javno financiranje, ki se ga države rade izogibajo. Zato pa rade poudarjajo vzpostavljanje in povečevanje osebne odgovornosti študentov in učiteljev, največkrat v obliki šolnin.

Notranja prenova

Doseganje zgornjih ciljev zahteva notranjo prenovo študija in razvoj nekaterih novosti:

- spremembo paradigme – prenos osredotočenja od učitelja na študen-

PRIPOROČENA LITERATURA

Pavel Zgaga, *Bolonjski proces, Center za študij edukacijskih strategij, Univerza v Ljubljani, 2004.*

<http://www.bologna-bergen2005.no/Bergen/Conference.htm>

ta, prehod od obremenitve učitelja na obremenitev študenta (ECTS);

- preusmeritev na rezultate študija – učne izide in dejansko dosežene visokošolske kvalifikacije, sposobnosti diplomantov – kompetence, ki so splošne ali generične in posebne ali predmetno specifične, ter njihovo zaposljivost in/ali sposobnost za nadaljevanje študija;

- deskriptorji ravni zahtevnosti, načrten razvoj ustvarjalnosti in inovativnosti diplomantov;

- vodoravne (horizontalne) dimenzije študija, kot so inter-, multi- in transdisciplinarnost;

- kvalifikacijsko ogrodje, tj. enoten, mednarodno razumljiv opis kvalifikacij in učnih dosežkov;

- uvajanje skupnih študijskih programov, zlasti magistrskih in doktorskih, hkrati na več univerzah iz različnih držav, z možnostjo sofinanciranja iz proračuna EU;

Poleg polnopravnih članic sodelujejo pri delu med konferencami tudi posvetovalne članice:

- Svet Evrope, ki je skupaj z Unescom zaslužen za sprejem Lizbonske konvencije o priznavanju visokošolskih kvalifikacij (1997). Njegova prednostna področja so: visoko šolstvo kot javna odgovornost in javna dobrina, univerzitetna avtonomija in upravljanje univerz, vloga nacionalnih zakonodaj v oblikovanju EHEA.

- Evropska zveza univerz (European University Association, EUA), ki koordinira nastajanje poročil Trends in s svojimi stališči o vlogi univerz močno vpliva na sklepe ministrske konference.

- Evropska zveza institucij v visokem šolstvu (European Association of Institutions in Higher Education, EURASHE), ki združuje višje in strokovne šole in ima v Evropi okoli 1,7 milijona študentov v kratkih (dveletnih)

Slovenija s 14-odstotnim deležem visokošolsko izobraženega aktivnega prebivalstva in s 45-odstotnim deležem mladih v terciarnem izobraževanju zaostaja za evropskim povprečjem.

- razvoj kurikulumov (načrtovanje, potek in priprava študija, študijska sredstva in pripomočki), večja fleksibilnost študijske ponudbe in izbirljivost vsebin;

- izboljšane metode študija, kot so e-študij, študij na daljavo, študij odraslih, sprotni študij, ki naj bi izboljšali prehodnost oz. zmanjšali osip.

Organiziranost procesa

Bolonjski proces je nastal na pobudo nacionalnih ministrov za visoko šolstvo, torej kot medvladni in ne kot nadnacionalni proces. Ministri se sestajajo vsaki dve leti in na teh konferencah izdajajo sporočila (komunikacije) o dosežkih preteklega obdobja in nalogah naslednjih dveh let. Bolonjski izjavi (deklaraciji, 1999) so sledile konference v Pragi (2001), Berlinu (2003), Bergenu (2005), naslednja bo v Londonu (2007). Osrednje telo med ministrskimi srečanji je t. i. Skupina za spremljanje bolonjskega procesa (Bologna Follow-up Group, BFUG), ki jo sestavljajo predstavniki vseh držav podpisnic in Evropske komisije; ima dvajsetčlanski odbor (BFUG Board) in sekretariat. Bolonjski cilji se ujemajo s strategijami EU na področju visokega šolstva.

programih.

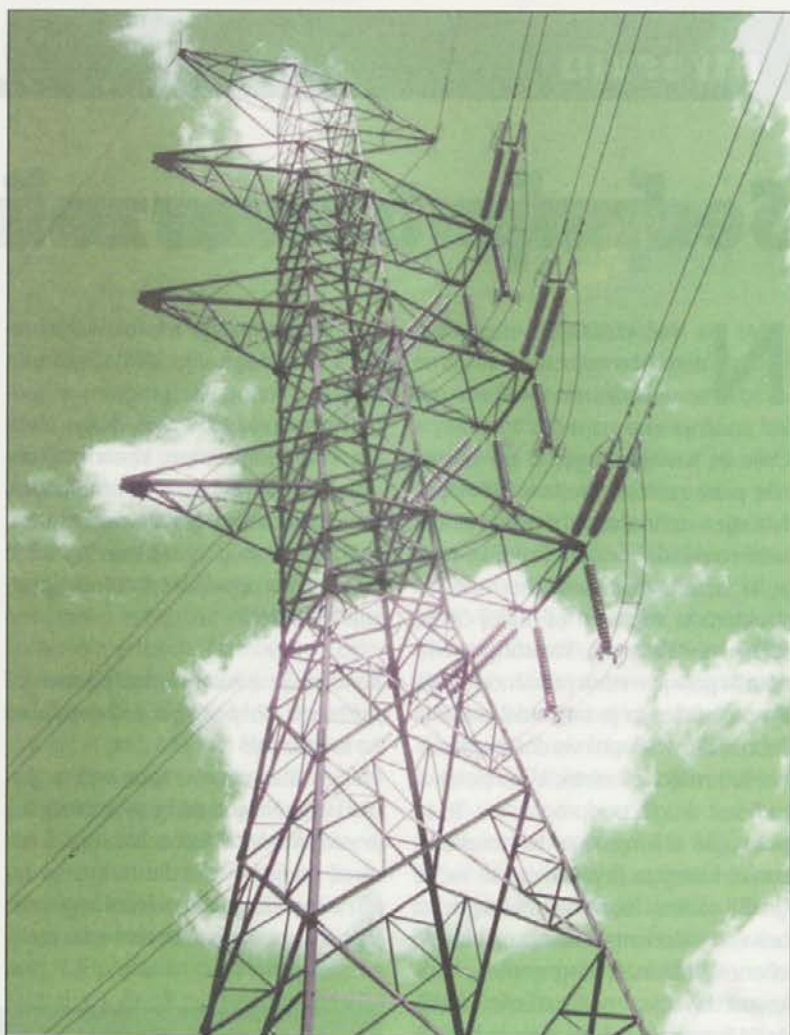
- Nacionalne zveze evropskih študentov (The National Unions of Students in Europe, ESIB) zastopajo 50 nacionalnih zvez v 37 evropskih državah z 11 milijoni študentov.

- Zveza evropskih industrijskih in delodajalskih združenj (Union of Industrial and Employer's Confederations of Europe, UNICE).

- Odbor evropskih sindikatov izobraževanja (European Trade Union Committee for Education, ETUCE) predstavlja 1 milijon akademikov in raziskovalcev Mednarodnega izobraževanja (Education International, EI), od tega jih je 400.000 v Evropi.

Vse te zveze pripravljajo svoja stališča pred srečanjem ministrov in z njimi bolj ali manj vplivajo na sprejete sklepe. Pridružujejo se jim prispevki tematskih mrež in razvojnih projektov. Med mrežami je najvidnejša Evropska mreža nacionalnih institucij za zagotavljanje kakovosti (European Association for Quality Assurance, ENQA). Med projekti je bil najpomembnejši Tuning, ki se je ukvarjal z notranjo prenovno študijskih programov (učni izidi, kompetence, kreditni sistem, študij, poučevanje, ocenjevanje, ovrednotenje in kakovost).

DR. PETER GLAVIČ



PROPLUS

inženiring, projektiranje d.o.o.

Strma ul. 8, 2000 Maribor

tel. 02 250 41 10

fax 02 250 41 35

e-mail proplus@proplus.si

Podjetje PROPLUS d.o.o. je bilo ustanovljeno leta 1998 s ciljem trgu ponuditi celovit sklop storitev na področju priprave in spremljanja oziroma izvedbe investicij doma in v tujini. Nahaja se v sodobno opremljenih prostorih na Strmi ulici 8 v Mariboru.

Podjetje združuje dolgoletne izkušnje strokovnjakov tehnične, ekonomske in pravne stroke, ki jih dopolnjuje z mladimi, inovativnimi kadri.

Glavna področja delovanja podjetja:

- investicije javnega značaja,
- investicije v ekologiji,
- racionalna raba energije,
- investicije v industriji in obrti,
- sodelovanje na projektih financiranih iz mednarodnih programov ISPA, kohezijski in strukturni skladi.

Sedanje univerze izobrazijo študente,

Na več desetletjih degradiranem območju stare cinkarne se leto dni po "velikem poku" začena ena največjih investicij v Celju in Savinjski regiji, ki bo pomenila pravi razvojni preskok. Tehnopolis Celje – tehnološko mesto je prioriteten regionalni projekt Savinjske regije, ki vzpostavlja tehnološko razvojno strukturo in strukturo za razvoj človeškega kapitala regije. Investicija v tehnološki park je vredna približno 1,7 milijarde tolarjev in je samo del projekta Tehnopolis v skupni vrednosti približno 400 milijonov evrov, ki bo pokrival tudi šest drugih podprogramov. To so poleg že omenjenega tehnološkega parka, katerega prva stavba se začne graditi marca letos, še mednarodna univerza, študentski kampus, okoljski in energetski inženiring, center za kakovost bivanja, multikulturno središče JV Evrope in investicijsko in finančno središče za JV Evropo. S projektom se odpira tudi najmanj 2000 novih delovnih mest. Več o samem projektu pa v pogovoru z direktorjem Regionalne razvojne agencije Celje, d. o. o., Borisom Klančnikom, večnim optimistom in pozitivistom, ki je prepričan, da bodo s projektom uspeli.

Pa začniva zgodbo Tehnopolisa tam nekje na začetku pri sami ideji. Kako se je ideja sploh rodila?

Tehnološki parki, centri in podjetniški inkubatorji so po svetu že zelo znani in uveljavljeni. To je infrastruktura, ki jo razvite države vzpostavljajo zato, da začnejo nastajati in se razvijati nova tehnološka podjetja. V Ameriki so s tem začeli med 70. in 80. leti, Evropa pa deset let kasneje. Finski Tehnopolis, po katerem smo se tudi sami zgledovali v določenih zadevah, so začeli delati v letu 1989–90. V petnajstih letih so razvili odlično infrastrukturo, kjer nastajajo nove tehnologije in tehnološka podjetja. S tem so postali eden najkonkurenčnejših gospodarstev. V Sloveniji pa smo v tem trenutku na relativno nizki tehnološki stopnji. Na lestvici petnajstih stopenj se gibamo okrog četrte. Gre za to, da se država zavestno odloči in gre v razvoj. To ni ideja, ampak projekt strategije, ki se ji reče razvoj omrežja tehnoloških parkov, centrov in podjetniških inkubatorjev Savinjske regije. Ta projekt je seveda dolgoročen in načrtovan vsaj do leta 2013. Njegov prvi del že stoji. To je stavba Razvoj-

no informacijskega tehnološkega središča (v nadaljevanju RITS). Sledi sam projekt Tehnopolis, program s sedmimi podprogrami, kot druga stopnja. Prvi podprogram, imenovan tehnološki park, se bo začne graditi letos marca, ko se bo gradila prva stavba, velika 5000 m². In naš trenutni cilj je v to stavbo pripeljati tehnološka podjetja in centre.

Kako pa je z morebitnimi poslovnimi partnerji? So podjetja zainteresirana za tak razvoj?

Pri teh stvareh moramo vedno pogledati z dveh strani in se vprašati, kaj je prej, kokoš ali jajce. Ne moreš namreč podjetju ponuditi zraka, prav tako ne moreš zgraditi objekta in ga imeti praznega. Zato je to zahtevna zade-

V Sloveniji pa smo v tem trenutku na relativno nizki tehnološki stopnji. Na lestvici petnajstih stopenj se gibamo okrog četrte.

va. Na nekem prostoru namreč generiraš nov gospodarski razvoj. Vprašanje seveda je, kdo je za to poklican? Sam trdim, da vsi. Iz nič namreč lahko naredimo stavbo s podjetji, ki bodo lahko pridelala dve do tri milijarde prometa letno. To se bo kasneje še širilo in prinašalo še večje dobičke. Poleg podjetij bo tu še mednarodna univerza, center nove bivalne kulture, skratka gradi se novo mesto za mlade in inovativne ustvarjalce.

Zdi se, da je mednarodna univerza Hermana Celskega nek nov pojem v slovenskem prostoru. Bo to četrta slovenska univerza oziroma jo naša dežela potrebuje?

Povsod po svetu delajo tehnološke parke tam, kjer so univerze. Ključna surovina za tehnološka podjetja in tehnologije je namreč znanje in univerza predstavlja ključni absorpcijski potencial novih idej in tehnologij. Pri nas to pomeni dvoje. Na eni strani bomo poskušali z univerzami dvigniti pritok kadra, ne odliv možganov. To bomo dosegli s pravo izbiro fakultet, ki bodo podpirale gospodarske usmeritve, ki smo si jih zastavili v tej regiji in širše. Na drugi strani pa bi bila ta univerza vpeta v zahodne univerze. Tako bi omogočili prenos znanj in določenih smeri tudi

na jugovzhodne trge ter ustvarili povezavo z univerzami in fakultetami bivšega Balkana. Naša želja je tudi, da bi bila univerza čim bližje gospodarstvu in praksi. Radi bi, da študentje kaj praktičnega vidijo že v času študija. Ne pa, da po končani šoli študent potrebuje še dve, tri leta, da ga nek podjetnik ali podjetje usposobi. Zato naš študent že v času študija dela na seminarskih in raziskovalnih nalogah, ki so vezane na konkretne probleme iz okolja. In ne želimo biti četrta slovenska univerza, ampak prva mednarodna. Sedanje univerze izobrazijo namreč študente, ki jih tržišče v veliki meri ne potrebuje. Namen naše univerze pa je, da izhajamo iz potreb sedanjega in bodočega trga. Pogledamo torej, kakšen profil potrebujemo in gremo nazaj na produkcijo

znanja in kadra. Gre torej za mednarodno univerzo, ki je vpeta v potrebe znanj za 21. stoletje.

Kdo bo imel univerzo v lasti in koliko fakultet jo bo sestavljalo?

Univerza bo privatno javno partnerstvo, skratka, to ne bo državna univerza. Med njenimi ustanovitelji bo gospodarstvo s savinjskega in drugih slovenskih območij, zraven pa vabimo še občine, državo, banke, zavarovalnice, mednarodne partnerje in druge. Posebno zaželeno soustanoviteljice bi bile tuje univerze, kar bi zagotovilo boljše kakovost in hitrejši pretok znanja v prakso, pa tudi večji "prepih" med profesorji. Skratka, za Hermana Celskega bi bilo najbolje, da postane mednarodna univerza z mešanim kapitalom. Kar se tiče celotnega programskega koncepta, še ni dokončan. Predvidevam pa, da bi imela celjska univerza od sedem do osem fakultet. Svoja vrata bi nova univerza odprla konec leta 2006; tedaj bomo predvidoma začeli izvajati dva fakultetna programa. Do njene dokončne podobe leta 2013 pa bomo ustanovili še od tri do pet fakultetnih programov. Če se bo to vse uresničilo, si bo leta 2013 v Celju nabiralo znanje deset tisoč študentov,

od tega naj bi jih bila skoraj dve tretini iz držav nekdanje Jugoslavije, jugovzhodne Evrope in od drugod. Zato bomo v okviru Tehnopolisa poleg univerze zgradili tudi študentski kampus.

Gre torej za ogromen projekt. Lahko spregovoriva o številkah? Kako kažejo finance?

Tehnopolis je programski sklop in vsak posamezen program znotraj njega ima različno finančno konstrukcijo. Ta raste na osnovi potreb in zato je toliko bolj pomembno, da postavimo prvo stavbo, ker bo potem lažje postaviti drugo, tretjo in vse do dvanajste. Šele ko bomo napolnili prvo stavbo, bo zanimanje podjetij začelo rasti. Rekli bodo: "Ta podjetja so že tu, zato gremo tja tudi mi. Tako bomo z njimi lažje sodelovali." Sicer je celotna investicija vredna približno 400 milijonov evrov. Občinski svet Mestne občine Celje je že sprejel sklep, da v skupni projekt vloži zemljišče v vrednosti več kot 200 milijonov tolarjev in bo, upamo, dodala še 100 milijonov tolarjev. Ministrstvo za gospodarstvo je objavilo razpisa za sofinanciranje tehnoloških parkov. To je zadnji razpis strukturnih sredstev EU za tehnološki razvoj do konca leta 2006. Imamo realne možnosti sofinanciranja do 40% predračunske vrednosti, če zagotovimo konstrukcijo projekta in lastni delež v projektu, ki znaša 25%. V okviru strateškega sveta RITS-a in gradbenega odbora za izgradnjo tehnološkega parka smo oblikovali predlog dokapitalizacije Regionalne razvojne agencije Celje, ki je namenjen zagotovitvi 25% lastnega deleža, kateri je nujen za izgradnjo prve stavbe tehnološkega parka Celje. Nadzorni svet je predlog tudi podprl in želimo si, da bi ga podprli vsi dosedanjni in novo zainteresirani partnerji. Regijsko gospodarstvo bi skupaj prispevalo 250 milijonov tolarjev, banke od 150 do 200 milijonov, vložek podjetij Tehnopolisa bi bil okoli 200 milijonov, od 150 do 200 milijonov tolarjev pa bi najeli bančnih kreditov... Za realizacijo je potrebno zagotoviti še 1,5 milijarde tolarjev.

Projekt je zahteven in finančno toliko težji, ker stoji na območju stare cinkarne. To pomeni, da je celotno zemljišče pred gradnjo treba sanirati in ekološko očistiti. Koliko so se stroški zaradi te sanacije povečali?

ki jih tržišče dejansko ne potrebuje

Sigurno je celotna investicija vsaj 30 % višja, kot bi bila, če ne bi gradili na onesnaženem območju. Prva stavba bo za več kot 40% dražja od RITS-a (Razvojno informacijsko tehnološko središče), ki ni potreboval sanacije. Vendar se zavedamo, da projekt ne pomeni samo izgradnje tehnološkega mesta, temveč tudi sanacijo stare cinkarne, s tem pa rešujemo okoljske probleme, ki so nastali v prejšnjih stoletjih. Zato je to zahteven projekt. Če bi bil lažji, bi to verjetno že kdo naredil, tako pa so do zdaj vsi samo merili in delali analize onesnaženosti. Tem študijam smo naredili konec, mestu bomo postavili "novo glavo".

Vemo, da se pri projektih v Sloveniji hitro kaj zalomi. Ste imeli pri samem začetku kakšne probleme?

Če se pošalim, imamo probleme vedno. Vendar dobro sodelujemo z občino Celje. Tehnopolis je regionalni projekt Savinjske regije in občina je aktiven partner pri projektu. Seveda večemo okrog tudi podjetja in vse ostale "igralce", ki so pomembni, da ena taka stvar lahko nastane. Mi smo pač eni izmed iniciatorjev. In slike, ki smo jih pred časom samo kazali, sedaj postajajo realnost. Na začetku so seveda vsi rekli, da tega ni možno narediti. Slovenci smo pač takšni, da ne verjamemo, da lahko vlečemo večje poteze. Zato imamo tudi veliko problemov, takih in drugačnih. Za slovenski prostor in slovensko mentaliteto je to v tem trenutku prevelika zgodba, in dokler je ne prebijemo v teh prvih kritičnih bazah, je projekt tudi ranljiv. Predvsem zato, ker smo Slovenci v stanju tudi sebe zelo ovirati in si metati polena pod noge, kakšno stvar zatolči, še preden sploh lahko nastane. Zato se predvsem trudimo ustvariti pozitivno klimo v podjetju. Z njo in pravilnim strateškim pristopom smo navdušili tudi Makedonce in Američane, ki prihajajo k nam. Zavedati se moramo, da funkcionira svet drugače. Imeti moramo globalni pogled. Slovenci pa ga nimamo. Še vedno funkcioniramo, kot da je Slovenija oaza, okoli nas

pa teče svet, ki naj nas čim bolj pusti pri miru. Tako ne gre.

Kakšni so pravzaprav cilji projekta? Koliko novih delovnih mest boste ponudili in komu?

Splošni cilj je generiranje hitrejšega gospodarskega razvoja Savinjske regije v višini 5% na letnem nivoju skozi gospodarske panoge in okolju prijazne tehnologije z višjo dodano vrednostjo. Zavedamo se tudi, da bo projekt tehnološkega mesta Tehnopolis kot strateškega razvojnega generatorja območja uspel le, če se bo zgodil izobrazbeni preboj med prebivalstvom. Do leta 2013 bi se moral za dobro četrtno znižati delež prebivalcev z nepopolno izobrazbo, za 13 odstotkov bi se moral zvišati delež ljudi s srednjo izobrazbo, z zdajšnjih 11 na vsaj 24 odstotkov pa bi se moral dvigniti delež višje in visoko izobraženih. Univerza bi morala postati v Celju migracijski instrument, ki bo pomagal mestu obrniti trende in povečati število prebivalcev s 35 tisoč na 70 tisoč v letu 2020. To pa naj bi mestu prineslo tudi finančno blaginjo, saj se v Mariboru denimo letno obrne kar 100 milijard tolarjev le zaradi bivanja študentov in uresničevanja programov zanje. Celoten Tehnopolis pa bi ustvaril najmanj 2000 novih delovnih mest; predvsem

za ljudi z dokončano šesto in sedmo stopnjo izobrazbe.

Vaša želja je privabiti tudi čim več tujih podjetij, da bi projekt res postal mednarodna na vseh področjih.

Seveda. Slovenija je tehnološko zelo slabo razvita in najtežji del projekta je polnjenje stavb in iskanje podjetij. Ker smo realni, vemo, da v Sloveniji ne bo toliko interesentov. Zato bomo s celotnim projektom šli na tuje. Tuj tehnološki park ima recimo tristo podjetij in naš cilj je pridobiti vsaj eno, da naredi spin-off podjetje v Sloveniji. Ko pridobimo podjetja iz Nemčije, Finske, Danske..., potem se lahko začnemo razvijati in širiti tudi na Balkan. Zato je del strategije tudi internacionalizacija. Celje je namreč premajhno za globalni svet. Mi postanemo zanimivi šele, ko skupaj s spin-off podjetji iz Nemčije, Finske gremo na petdeset- do stotilijonski južni trg bivše Jugoslavije, Romunije, Bolgarije...

Ko že toliko govorimo o spin-off podjetjih, v novi stavbi, ki jo boste odprli oktobra, bo prostor tudi za univerzitetni inkubator. Kakšen je njegov namen?

Namen samega inkubatorja je navezava na sedanje univerze, ki jih bomo povezali. Želimo, da bi prek tega inkubatorja, kjer "inkubiraš" od ideje do podjetja, nadaljevali v podjetniški inkubator in potem v tehnološki park. Gre torej za proces ustvarjanja novih podjetij, zbiranja novih otrok. Ko se podjetje iz ideje razvije, mu pomagamo, tako

ponudimo roko otroku, ki od začetka še ne more sam hoditi. Pri nas gre za umrljivost natalitete in mortalitete teh podjetij in z okoljem, ki ga delamo, vanj prodiramo. Zakaj po svetu umre ogromno otrok? Ker niso v pravem in zdravem okolju. Enaka zgodba je s podjetji. Ustvarja se okolje in klima, v kateri se bodo podjetja lahko hitreje razvijala. Mi jim namreč pomagamo pri instrumentih, servisnih in ostalih storitvah, rizičnem in razvojnem kapitalu itd. S tem ustvarimo delovna mesta, kjer plača ni nizka kot v Makedoniji, ampak je lahko tudi desetkrat višja.

Dajva za konec razložiti še idejo stavbe, ki že stoji, torej Razvojno informacijskega tehnološkega središča (RITS). Postaviti namreč nameravate tudi RITS v Beogradu, Makedoniji... Zakaj in kako?

RITS, d. o. o., je podjetje, ki ima stavbo, v kateri je zdaj dvaintrideset podjetij; to je tehnološki park v malem, z razliko, da gre za raznorazna podjetja, ne toliko tehnološka. RITS stoji na svojih nogah, od podjetij pobira najemnino, del storitev nudi za podjetja in prav te storitve lahko še razvijemo, saj še imamo rezervo. Potem pa gremo s tem RITS Slovenija na primer v Makedonijo. Tudi tam postavimo stavbo, v katero gre z nami del podjetij, ki so tukaj. To so mala podjetja, ki se težko širijo na tuje trge, saj potrebujejo infrastrukturo, informacije... Kar jim v tej stavbi že nudimo. Zakaj je to torej podjetjem zanimivo? Ker bodo na makedonskem trgu lahko ustvarila povezave z makedonskimi podjetji in ostalimi "igralci", ki so že v Makedoniji. V stavbi RITS Makedonija ponudimo prostor malim makedonskim podjetjem. Tu so tudi razna ameriška podjetja, ki lahko pridejo v naš "inkubator" in jih pod eno streho povežemo. Razvijemo paleto storitev za ta podjetja, notranji informacijski sistem... - naredimo veliko sinergijo. Zadeva je vezana še na univerzo oziroma na fakultete. Nastane sinergija različnih partnerjev, ki omogoči popolnoma drugo osnovo, kot če si sam mali podjetnik, izgubljen v vesolju. Ko postavimo, na primer, RITS tudi v Beogradu, te povežemo in nastane neki notranji informacijski poslovni sistem, kjer ima vsak večjo možnost uspeha. Ko podjetja uspejo, smo cilj dosegli.



Boris Klančnik, direktor
RRA Celje, d. o. o. Foto: Daša Purgaj

DAŠA PURGAJ

Kdo se boji črnega moža?

Pluralizem medijev je po slovenski osamosvojitvi predmet številnih razprav in polemik v javnosti.

Večina novodobnih razmišljanj o svobodi tiska popolnoma zanemara vprašanje, kako država zagotavlja vsaj minimalne predpostavke za pluralizem in avtonomijo medijev ter novinarstva, za profesionalno in osebnostno integriteto novinarjev, za varovanje avtonomije civilne družbe, ki je pač ni brez avtonomije medijev, in za zagotavljanje komunikacijskih pravic in svobod njenih članov, tj. državljanov. Najkrajši odgovor na to vprašanje bi se lahko glasil: (1) z omejevanjem državne in lastniške moči; (2) s spodbujanjem komunikacijske moči državljanov in (3) s spodbujanjem kakovostnega novinarstva ter medijske produkcije sploh. Postsocialistična razmišljanja pa v iskanju odgovora na to temeljno vprašanje sežejo le do protimonopolne klavzule in omejevanja tujih vlaganj. (Splichal, 1999: 243)

Pluralizem medijev je po slovenski osamosvojitvi predmet številnih razprav in polemik v javnosti. Postsocialistična pluralizacija medijev, ki jo je narekovalo znatno povečanje komunikacijskih potreb, je obstala nekje na svojem začetku. Tudi slovensko novinarstvo so zato skalili številni politično-ekonomski pritiski in interesi. Pritiski na sedmo "silo" z licemernimi nameni popolne privatizacije ali podržavljanja radiotelevizije, ki svoj vrh dosegajo prav v zadnjem času, nas opozarjajo na veliko nevarnost. Ko predsednik vlade v "raju pod Alpami" suvereno trdi, da je radiotelevizija tako ali tako državna, potem je v "raju" nekaj hudo narobe. Skrb vzbujajoče je tudi dejstvo, da se skoraj vsak peti Slovenec s predsednikom strinja in morda celo najhuje, da 70 odstotkov ljudi sploh ne briga za pluralizem medijev. Nekatere evropske države imajo v namen zaščite medijev pred ostrimi kremplji politike razne vrste nacionalnih komitejev, državne agencije za nadzor nad tiskom in podobne institucionalne oblike zaščite strateških ciljev novinarstva. Pri nas takšnih mehanizmov še ni, čeprav bi jih potrebovali, ker je druga opcija, da enostavno zaupamo modrosti in poštenosti naših

političnih voditeljev, blago rečeno smrtonosna.

Tudi v naši državi so vsesplošno tehnizacija in računalniško posredovane komunikacije že dodobra zaznamovale javno sceno in življenje. Opaziti je zaigranost in puhlost v sferi javnega življenja. Pojavljajo se vedno isti posamezniki, ki v lastnem ponosu zagovarjajo sedanje razmerje sil. Slovenski državljan je obsojen na apatično sprejemanje odločitev, ki jih iz leta v leto sooblikujejo isti posamezniki, vedno iste sile kontinuitete, katerih nekritični potrjevalci so množični mediji. Zanimivo, da so ljudje, ki kreirajo ali so kreirali slovensko javnost, zviti lisjaki, fleksibilni močičli različnih velikosti, ki so se na svoje položaje spretno povzdignili po koncu kariere v preteklem sistemu in sedaj kot kameleoni zagovarjajo povsem drugačne vrednote in načela, kot da bi praktično čez noč doživeli katarzo. Sprememba oblasti je sicer prinesla nove ljudi, ki pa so po preverjenem modelu hitro zavzeli svoje ključne položaje, konsolidirali svoje vrste in brez kakršne koli vesti in s trdo (desno) roko nadaljujejo igro, ki so jo neslavno zaključili njihovi (levo)roki prijatelji. Povprečen Slovenec pa se raje kot s politiko in kritičnim presojanjem razmer ukvarja z malomeščanskim posedanjem po zakajenih pivnicah, kjer tečeta vino in pivo, cedita pa se "tipična slovenska nesamozavest in zapečkarstvo". Tudi zato ostaja slovenska javnost polna vsebinsko povsem nepomembnih in puhlih javnih razprav, ki bolj kot zaradi kritičnega pogleda obstajajo zaradi sebe in so same sebi v namen.

Procesi, ki so povzročili konceptualne preobrazbe medijske moči, ki so se iz orožja demokratizacije spremenili v orožje kontinuitete oz. politične in gospodarske elite, ki si prizadevajo za zamrznitev procesov sprememb in želijo ohraniti status quo, imajo korenine v zgodovinskih okoliščinah, političnih in ekonomskih okupacijah svetovnega občestva. Ključno vlogo pri ohromitvi javne sfere pa imajo konceptualne spremembe znotraj komunikacijskih procesov in tokov.

Procesi, ki so človeku odvzeli težnjo po enakopravnem sodelovanju v ustvarjanju kritične javnosti. Procesi, ki so človeka zaprli med štiri scene domače dnevne sobe. Mu ponudili iluzoren

in lažen občutek soustvarjanja javnega mnenja in ga zveličali v pasivnega asistenta revolucionarnih procesov televizijske demokracije.

Mediji ljudi prepričujejo, da doma udobno zleknjeni v naslonjač, v katerega so se verjetno zaljubili ob spremljanju TV prodaje, z izražanjem nezadovoljstva ob spremljanju informativnih oddaj, aktivno soustvarjajo javno mnenje. Javno mnenje je tako bolj kot ne konstrukt, virtualna kreacija v modelu teledemokracije, demokracije s televizijskih zaslonov.

Ključni princip teledemokracije je mehanizem legitimiranja politične sfere in njenih akterjev, kar ima za posledico popolno pasivizacijo in depolitizacijo javnosti, ki pod televizijskim pokroviteljstvom postaja le obrobni spremljevalec politike oziroma, kar je njena osrednja naloga, njen potrjevalec. Množični mediji slikajo danes na ekrane podobe javnih razprav, ki niso več kritično trčenje v javnosti delujočih zasebnikov, temveč obstajajo samo zaradi razprav samih. Javna razprava kot temelj demokracije je doživela številne strukturne spremembe v režiji množičnih medijev. Ohromljena sedaj le vegetira v demokratičnem procesu, in še ko se pojavi v vsej svoji veličastnosti, so posredi spektakli, debakli, umori.

Sodobna teledemokracija, preprosto rečeno, ustvarja mnenja, nam pove, kako naj razmišljamo. Poglejmo samo dogajanje v Ameriki po 11. septembru, ko je tamkajšnje javno mnenje dejanski medijski konstrukt. Svet se je po koncu procesa industrializacije ujel v globalne okvire, iz katerih nam ni več usojeno zbežati. Rojeva se globalni človek, obstreljevan z neskončno količino

informacij, pregan v transnacionalne, multikulture tvorbe, ki ga obdajajo na vsakem koraku. Človek tako postaja njihov del, globalni subjekt, "sin očeta računalnika, mame kamere in robotov brat", virtualno bitje.

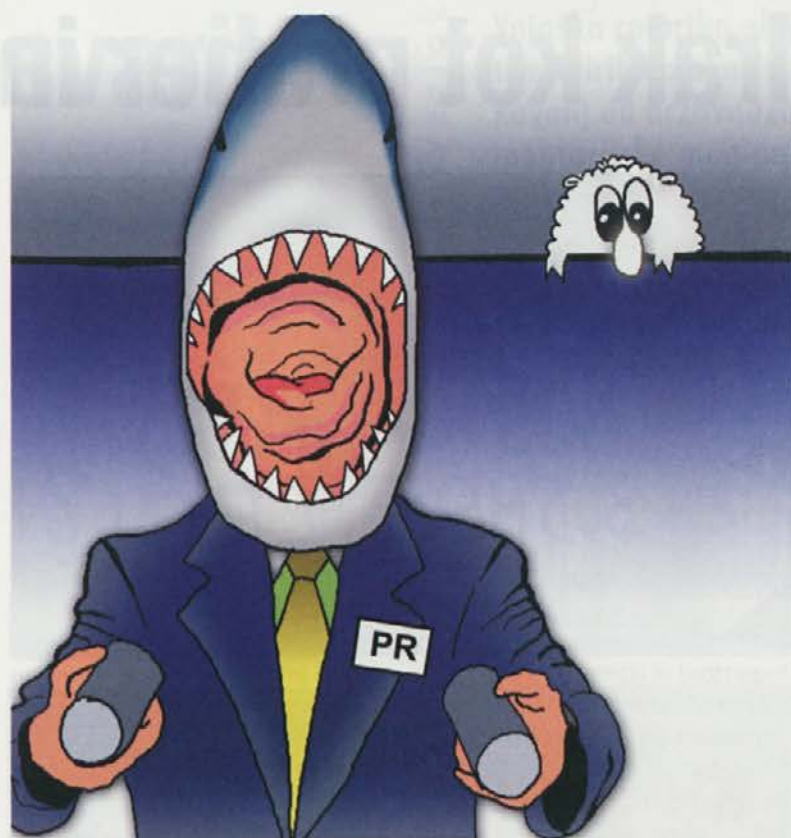
Narkotičnost sodobne družbe, ki postaja počasi osrednja funkcija množičnih medijev, pa postaja tudi vedno bolj očitna. Očitno globalni veliki brat svojemu konstrukt zaupa že do te mere, da jo še izpostavlja, ker se je tako ali tako ne da izkoreniniti. Tako mirno spremljamo Guantanamo, vojno v Iraku, Beslan, pa na drugi strani tudi, ko se kdo razstrelji na našem dvorišču, ostajamo ravnodušni. Ne zanimajo nas Murdochi in Berlusconi, podržavljanje javne radiotelevizije pa opravičujemo z nižjim prispevkom.

Že zgodovinsko zajetje pojma javnosti ponuja zanimivo razmišljanje. Antika je ponudila sicer živahno javno življenje v polisu, kot z idejami neposredne demokracije prežete javne sfere, a je na drugi strani prinesla tudi jasno avtoritarno izključitev nesvobodnih iz tega kroga antičnega človeka. Srednjeveška, kvazimarkantna družba, potencirana s prizori visokega dvornega življenja, je ustvarila reprezentativno javnost, ki pa je predstavljala zgolj edinstvenost gospode, po katerih žilah je bojda curljala modra kri. Temu črnemu delu zgodovine javnosti je sledil nov vzpon in prehod v cvetočo, polemično in ostro meščansko liberalno javnost, katero so rodila revolucionarna trenja. In zatem ponovni padec v črmino. Je čas, da se otopeli in v lastno neznanje ter nekritičnost potopljeno človek spet zbudi iz tihega spanca svoje pasivnosti?

MATJAŽ GERM



Foto: Aleš Gjerkeš



Karikatura: Ajda Gregorčič

Prikriti piarovec, ki se ne more skriti

Doba globalnega kapitalizma je privedla do razvoja novih pristopov v procesih komuniciranja.

"Vojne memov", "medijske vojne", "informacijske vojne" ali "vojne podob" so postale sestavni del razprav tudi na področju oglaševanja. Zameglila se je meja med realnostjo in medijsko posredovano realnostjo, igramo vloge protagonistov oglaševalskih kampanj. Že Marshal McLuhan je napovedal, da se tretja svetovna vojna ne bo bojevala s klasičnim orožjem, bo informacijska vojna, kjer ne bo razlik med civilnim in vojaškim prebivalstvom. Na nek način pomeni takšna vojna tudi boj med oglaševalskimi agencijami. Ta boj pa se vedno bolj prenaša tudi na tiste, ki so jim njihova sporočila namenjena. Tako v prihodnosti morebiti ne bo več takoj razpoznavnih razlik, ne med mediji, ne med oglaševalci, ne med občinstvom in ne med potrošniki. Naomi Klein trdi, da so procesi "brandinga" kolonizirali kulturo in blagovne znamke. Njihova vseprisotnost je posledično tako vplivna, da Kleinova odpira vprašanja o obstoju realnosti, ki ne bi bile pod omejenim vplivom. Ali se torej lahko sodoben potrošnik tem vplivom izogne? Že v prvi polovici devetdesetih so se v

oglaševalski literaturi razvnele polemike o percepciji oglaševanja s strani potrošnika. New York Times je bil mnenja, da tradicionalno oglaševanje ne učinkuje pri novi generaciji potrošnikov. Trdili so, da je prevelika izpostavljenost manipulativnemu oglaševanju potrošnike naredile za manj dovzetne. Buisness week je trdil, da so nove generacije potrošnikov veliko bolj osveščene... Advertising age pa je pisal, da so potrošniki medijsko pismeni, a hkrati odtujeni od "mainstream" kulture... Tako ti aktivistični komunikacijski pristopi skušajo ustvariti kritičen odnos do komercialnega (medijskega) diskurza. Tudi medijski virusi kot komunikacijska orodja vsebujejo meme, ki se "borijo" proti standardizaciji in posploševanju. Primerjava načina širjenja idej z virusi ni naključna. Mediji bi naj bili trenutno ti isti, ki memom omogočajo preživetje. Posredujejo veliko število različnih memov, kar ima ob srečanju s potencialnim nosilcem večjo možnost okužbe. Tako se odvija replikacija memov tudi v komunikacijskem krogu oglaševanja. To je vsekakor pozitivno v procesu komuniciranja, vendar pa le do določene

mere in pod pogojem, da proces ne zamegli prave vsebine. Tudi Douglas Rushkoff pravi, da je "lupino" medijskih virusov treba razumeti kot nekakšno vrsto vabe, ki v sebi skriva ideje. Te ideje na prvi pogled niso prepoznavne, prav tako pa zaradi tega, ker so skrite v lupini, lahko učinkujejo – komunicirajo, ker jih lupina ščiti pred marginalizacijo. Na videz podobno logiko srečujemo pri komercialnem diskurzu. Potrošnik deluje v skladu s sporočilom oziroma željo tistega, ki sporoča. S tem postane recipient (potrošnik) aktivni (kupi izdelek) in kreativen (ga oglašuje) udeleženec v podatkovni sferi. Komunikacijski procesi, ki se dogajajo med potrošniki, oglaševalci, imidžem izdelkov, ki jih oglašujejo, kot tudi imidž oglaševalcev samih so zapleteni in se jih ne da preprosto definirati tudi zato, ker se oglašuje skorajda že vse. Verjetno se je prav zaradi tega že kaj kmalu začelo postavljati tudi vprašanje odgovornosti v oglaševanju in poudarjati potreba po izobraževanju potrošnika. Nekateri menijo, da je izobraževanje potrošnika vnaprej obsojeno na neuspeh. Torej bi naj bila bitka z oglaševalci za potrošnike že vnaprej izgubljena? Ali se torej lahko pred oglasi skrijemo? Potrošnik namreč v oglaševanju aktivno vstopa v igro svojega največjega sovražnika. Ko se po eni strani bori proti oglaševalskim trikom, jih skuša prepoznati, pa v resnici igra po njegovih pravilih. In zaradi tega se potrošniki, kljub svoji določeni tržni osveščenosti, ne morejo skriti pred oglaševalci in oglasi. Oglasi kraljujejo v medijih, so na stenah stavb v naši okolici, spremljajo nas celo na javnih WC-jih, polnijo naše domove, omare, hladilnike, skratka, prepleteni so v način našega življenja. Sociologi bi rekli, da naše življenje sestavlja mozaik oglasov. Oglasi so se tako rekoč razmahnili v samo področje potrošnika. Nastopila je doba individualno naravnane komunikacije. Komunikacija v industrijski družbi je bila usmerjena k potrošniku, v informacijski družbi pa potrošnik usmerja komuniciranje. S tem je potrošnik postal tako "tarča" kot tudi "partner" v procesu oglaševanja. Povečal se je potrošnikov "input" v komunikacijskem procesu. S tem ko ta v komunikacijski shemi ne nastopa več nasproti oglaševalcem, ampak soustvarja oglasne vsebine, je tudi potrošnik postal oglaševalec. Ko se namreč želi človek (potrošnik) pred svojimi vsakdanjimi problemi in težavami skriti z begom v nek namišljen svet, lahko rečemo tudi v svet reklam, s tem ustvari plodna tla za oglaševalce in se vrže v krem-

plje tistih, ki pravzaprav z nenehnim večanjem potreb, tudi lažnih, te težave povzročajo. Postane sprejemnik, prav tako pa tudi oddajnik za oglaševalske informacije. To pa potrjuje, da se pred oglaševalci resnično ne moremo skriti. Kot pravi Rushkoff, je oglaševanje vedno bolj podobno teatru absurda. Res je, v tem teatru pa igra glavno in ob tem najbolj klavno vlogo potrošnik. Vestergaard in Schroder pravita, da obstaja pri oglaševanju oziroma doseganju učinkov oglasa pet korakov, in sicer pritegniti pozornost, prebuditi interes, vzpodbuditi željo, oblikovati prepričanje in iti v akcijo. Vse te korake pa podpirajo tudi servilni potrošniki. Izkazalo se je, da so najuspešnejše tiste ideje, ki se širijo zaradi odnosa potrošnika z drugim potrošnikom in ne zaradi odnosa med tržnikom in potrošnikom. Godin meni, da je prihodnost namenjena tistim, ki bodo znali vzpostaviti temelje za komunikacijski proces, v katerem bodo zainteresirani kupci in porabniki sporočali oziroma tržili drug drugemu. Tudi sodobne prodajne metode skušajo vzpostaviti neposredni stik z neznanim potrošnikom, ga spoznati, oblikovati datoteko (banko) podatkov o njem in jo uporabiti za selekcioniran tržni pristop. Prav tako kot naredi delodajalec najrazličnejše psihološke teste z bodočim zaposlenim, tako tudi oglaševalci, "potrošnikovi delodajalci", naredijo profil potrošnika (piarovca). Oglaševalci so najeli neplačanega prodajalca. Oglaševalcem smo naprodaj, pravzaprav delamo zanje brez plačila, za to celo plačamo. In ko izdelki niso več zgolj izdelki, tako tudi potrošnik ni več samo potrošnik. Integral se je v mrežo oglaševanja. Ne more ostati več zunaj, saj če ni dovolj vključen, ni dovolj in. Postal je ujetnik komercialnih reprezentacij in-a oziroma "močno manipulativnega korporacijskega etosa", kot pravi K. Lasn. Ker ni le zunanji opazovalec oglaševalskega komuniciranja, ampak je aktivno vključen v ta komunikacijski krog, se torej potrošnik pred oglasi ne more skriti. Seveda pa se takšne svoje vloge potrošnik niti ne zaveda, niti ni ta njegova vloga prepoznavna za druge potrošnike. Se pa takšne njegove vloge zelo dobro zavedajo oglaševalci in jo tudi spretno izrabljajo. Pa čeprav si potrošnik pred pritiski oglasov in manipulacijami skuša graditi neke obrambne zidove, ko sicer določenih vsebin zaradi najrazličnejših vzrokov ne registrira in ko tudi oglasa ne zazna, pa so tudi vsi ti obrambni zidovi iz razloga, ker je sam oglaševalec, pogosto le navidezni in neučinkoviti. FRANJA PIŽMOHT

V svoji vnemi širjenja svobode in demokracije z orožjem "osvoboditelji" Iraka radi pozabljajo, zakaj so tja sploh odšli. Kdo že (je) ustvarja(l) "novi svetovni red" in s svojo politiko v svetu ustvarja(l) pogoje za terorizem?

Poudarimo takoj na začetku: koalicijskim silam v Iraku, samozvanim "osvoboditeljem", "prinašalcem demokracije, miru in varnosti", "borcem proti terorizmu", "varuhom civilizacijskih vrednot" ipd. se brez olepšav, prirejenih za politično rabo, reče zelo enostavno – okupacijska vojska.

Niti za trenutek namreč ne kaže pozabiti, da je bil Irak pred napadom ameriško-britanskih in drugih vojaških sil suverena država in članica OZN. Drugo, nič manj pomembno dejstvo je, da je bil Irak napaden zaradi nikoli dokazanega suma, da ima orožje za množično uničevanje in da je nevaren drugim državam v regiji. Da koalicija za napad na Irak ni imela mandata OZN, je znano vsaj tako kot tretje dejstvo; namreč, da vojna proti terorizmu in iraška vojna nimata ničesar skupnega ter da je do danes ostala nedokazana povezava med nekdanjim iraškim predsednikom (in nekoč dobrim prijateljem ZDA) Sadamom Huseinom in zloglasno Al Kajdo, čeprav sta ameriški predsednik George W. Bush in njegova administracija sprva razglasila drugače. Da bi bila zadrega še večja, kritična javnost od njiju že od vsega začetka pogreša jasno definicijo, tako terorizma kot tudi iraške vojne.

Srhljiva bilanca nasilja in sprenevedanj

Kar je dobila doslej, je namreč le srhljiva bilanca nasilja in sprenevedanj. "Svet je čakal predolgo, da bi ukrepal proti Hitlerju," pravijo pristaši početja Busha in njegovih. "Svet si zatiska oči pred samovoljo in aroganco svetovne vojaške velesile," odgovarjajo nasprotniki militantnega humanizma samozvanega svetovnega policaja, ki ignorira mednarodno pravo in brez sleherne sankcije podpihuje

globalno protiteroristično preganjanje. Argumentacij te ali one strani je v medijih nešteto, toda, priznajmo, zelo malo je bilo v njih resnice oziroma vsaj želje po njej. Resnica je zmeraj prva žrtev vsake vojne in orodje za doseg vsakokratnih ciljev, nemara porečete, toda to še ne pomeni, da je treba pristajati na vsakokratne fabrikacije in manipulacije, ki prihajajo iz laboratorijev izumiteljev vojne proti terorizmu, in ne storiti ničesar. V času, ko se očitno le redki zavedajo, kakšno zlo je vojna in kaj prinaša, v času, ko vse prepogosto štejejo le argumenti sile in moči, je dragocen že sleherni temeljit razmislek in upor posameznika proti militaristični logiki. V prvi vrsti bi se kazalo oprijeti vsaj preprostega in načelnega stališča, da t. i. vojna proti terorizmu ne prinaša prav nič hvalevrednega, sploh pa ne miru in varnosti.

V primeru aktualne vojne v Iraku, ki jo v ZDA (med drugim) opravičujejo kot akcijo za zamenjavo režima in osvobajanje tamkajšnjega ljudstva (čeprav jih to za slednje nikoli ni prosilo), ne kaže pozabiti, da gre v prvi vrsti za mednarodnopravno prepovedano agresijo zunaj okvirov definicije "pravične" vojne. Ta pravi, da je vojna pravična, če se vojskuje država, ki je napadena, ali države, ki imajo za to legalno avtoriteto. Da Irak ni napadel ZDA, temveč je bilo obratno, in da ZDA za svoj poseg niso imele avtorizacije VS OZN, bi moralo danes biti jasno vsaj tako kot tudi dejstvo, da ZDA rušijo diktature le tam, kjer jim to geostrateško ustreza, druge pa jih podpirajo.

Podobno ameriško sprenevedanje je značilno tudi za očitke glede orožja za množično uničevanje. Da ima Izrael, edina resnična jedrska sila na Bližnjem vzhodu, jedrsko orožje, čivkajo že vrabci, medtem pa je med-

Irak kot primer in



Foto: D. S.

narodna skupnost in z njo agencija za jedrsko energijo (IAEA) Mohameda El Baradeja z njim nedavno delala in še dela v rokavicah. Izraela niti ne vpraša, koliko kosov ga dejansko ima, medtem pa Baradej in agencija z vsemi sredstvi pritiskata na Severno Korejo in Iran, naj prekineta program razvoja jedrske energije. Da sta Iran in Severna Koreja, podpisnika sporazuma o neširjenju jedrskega orožja, na Bushevem seznamu "osi zla", Izrael pa notorični ameriški varovanec na Bližnjem vzhodu in nepodpisnik sporazuma, je sicer znano, a to še ne opravičuje obstoječih osupljivih dvojnih meril pri odstranjevanju "grožnje za svetovni mir".

Kdo je največji terorist?

Ampak, kdo je pravzaprav največja grožnja za svetovni mir? Ni jih malo, ki menijo, da sveta ne ogrožajo teroristi, kot pogosto navajajo medijske reciklaže, temveč je to politika ZDA.

Problematisirati dejanja ameriškega predsednika, ameriško zunanjo politiko ali eno najbolj za lase privlečenih koalicij vseh časov, ki se je po 11. septembru 2001 namenila z nasiljem izkoreniniti teroristično zlo, ne da bi se zmenila za njegove vzroke, ter se na primer spraševati, kam bo

še privedla njihova militaristična logika, je v današnjem času zelo nehvaležno početje. Toda, medtem ko je nekaterim enostavneje sprejeti osupljive bušistične simplifikacije tipa: mi dobri, oni zli, delitve na civilizirane in malopridne, zgolj poročati o mrtvih in ranjenih ali se celo odlikovati z vojnim hujskaškom, se na srečo vse več ljudi zaveda, da reči niso tako enostavne. Še zlasti pa niso takšne, kot jih želijo videti ameriški izumitelji vojne proti terorizmu in njihovi posnemovalci po vsem svetu. Prav nanje bi bilo nemara treba nasloviti vprašanje o minulih terorističnih napadih in nevarnosti novih. Varnost pred njimi se v svetu ni povečala, kot so obljubljali, temveč le še zmanjšala. Kdor še ni pozabil, da je svet prav po zaslugi Busha in ostalih "branilcev demokracije in civilizacije", namesto treznega osvetljeva-

Tisti, ki iz vojne proti terorizmu črpajo svojo moč, se poživljajo na mednarodno pravo (Irak) in spotoma kršijo človekove pravice (Guantanamo, Abu Graib...), v njem kajpak še naprej "zmagujejo", ostali pa preštevajo mrtve in ranjene...

svarilo

DR. BORIS VEZJAK

nja in odstranitve vzrokov terorizma dobil permanentno vojno proti terorizmu, ki po mnenju nekaterih teoretikov ni drugega kot najnovejša epizoda imperialne vojne, se temu kajpada ne čudi. Tisti, ki iz vojne proti terorizmu črpajo svojo moč, se požvižgajo na mednarodno pravo (Irak) in spotoma kršijo človekove pravice (Guantanamo, Abu Grāib...), v njem kajpak še naprej "zmagujejo", ostali pa preštevajo mrtve in ranjene... Da prvi raje načrtujejo novo nasilno spoprijemanje s terorizmom, kot pa da bi se spraševali o njegovih vzrokih, za katerimi največkrat stoji zgrešena ameriška politika, tako v preteklosti kot danes, je bolj ali manj znano. Res, politična "elita" in njihovi ideologi seveda ne nastavljajo bomb in streljajo, toda, kdo že (je) ustvarja(l) "novi svetovni red" in s svojo politiko v svetu ustvarja(l) pogoje za terorizem?

Od kod terorizem?

Poznavalci opozarjajo, da Bushu in njegovim, ki so ugled ZDA v svetu uspeli zmanjšati na najnižjo raven v zgodovini, pri njihovem boju proti terorizmu niti najmanj ne gre za ohranjanje svobodnega in civilizirane sveta, in kar jih je še tovrstnih propagandnih presežkov, temveč predvsem za ohranitev in uveljavljanje strateških interesov ameriškega velekapitala in za zavarovanje družbene ureditve, ki temelji na brezobzirnem prilaščanju svetovnega bogastva. Šlo naj bi torej le za boj arogantnih elit za poceni surovine, delovno silo in trg. Po mnenju enega najpronicljivejših kritikov ameriške zunanje politike Noama Chomskega in množice somišljenikov je danes lepo vidno, kam pelje ameriški militantni humanizem in sprenevedanje. Kaj pa terorizem? Terorizem je vedno posledica napačne politike (politike zaostrovanja in nedialoga). Prav v odkrivanju vzrokov zanj se skriva možnost njegove odprave, pa čeprav nekateri zagovorniki ameriškega protiterorističnega mesijanstva še zmeraj menijo, da se je s terorizmom mogoče boriti le z novim nasiljem in varnostnimi ukrepi. Dogajanje v Iraku in drugod po svetu, skupaj z lekcijami zgodovine, vsekar dokazuje nasprotno. DARIO SVETIČ

Vojaška retorika ob javni obelodanitvi odločitve slovenske vlade o napotitvi štirih vojakov v Irak je dosegla enega izmed vrhuncev. Velikih pričakovanj od državnozborskih volitev oktobra 2004 pač nimamo več: argumentacijske manipulacije so postale vsakodnevna praksa. Servirani razlogi, ki naj bi prepričali slovenske državljane, da je napotitev nujna in neizogibna izbira, pa so vendarle presegli nekatera pričakovanja. Pozor: v nadaljevanju se sploh ne bomo vsebinsko opredeljevali do te odločitve, zanimala nas bo le uporaba nekaterih retoričnih nekonsistenc. Poglejmo si nekatere.

Iraška retorika

1. Podpora vs. nepodpora napotitvi vojakov v Irak

Zdi se, da sta bila Janša in Rupel ves čas naklonjena intervenciji in tudi napotitvi vojakov v Irak. Bila sta konsistentna. Pa to drži? Nes! Januarja 2005, leto nazaj in po obisku pri generalnem sekretarju Schefferju na sedežu NATA, sta oba trdila, da slovenska vlada ne bo spremenila politike do Iraka. Citat Ruplovega zaklinjanja: "Zagotovil je, da slovenska vlada ne spreminja politike do Iraka." In dodatek: "Slovenija ne sodeluje v koaliciji za Irak, ne pošilja vojakov v Irak in ne namerava pošiljati vojakov v Irak." (Večer, 27. 1. 2005) Ministrovo zagotovilo je torej bilo, da vojaki tja ne gredo! Januarja 2006 je vse drugače: edina distinkcija, ki jo prodajajo in na katero se želi vlada opreti, je menda ta, da gre za mirovno operacijo in da so tja poslani vojaki dejansko vojaški inštruktorji!

2. Izpolnjevanje obljub in zavez iz preteklosti vs. "hvaležnost"

Janša in Rupel se izgovarjata, da gre pri napotitvi vojakov za "izpolnjevanje obljub", ki jih je dala prejšnja, Ropova vlada. Toda hkrati se je Rupel skupaj z nekaterimi strankarskimi kolegi verjetno maliciozno zahvalil Ropu, češ da jim je utiral pot. Pri tem ne gre samo zato, da se premier in zunanji minister pretvarjata, da morata izpeljati postopke, ki da jih je zakuhal Rop, sicer bi Slovenija postala "nekredibilna" in neverodostojna. Nemogoče se je hkrati pretvarjati, da nekaj delaš z muko in odporom zgolj zaradi kredibilnosti in ker te je nekdo v to »potunkal«, hkrati pa se zahvaljevati (dobesedno!), da lahko isto stvar izpelješ! Zahvala prejšnji vladi in prejšnjemu premierju torej razgalja ničnost argumenta o domnevni nekredibilnosti, če vojakov v Irak ne bi napotila, ali pa vsaj drži, da kaj takšnega počneš nerad in proti svoji volji.

3. Legitimno vs. nedržavotvorno ravnanje

S kakšnimi besedami so bili ožigosani tisti v politični opoziciji ali civilni družbi, ki napotitvi nasprotujejo? Imeti drugačno mnenje do tega je legitimno, je ponovil Janša. A le za trenutek, potem je nadaljeval drugače. Za potrebe retoričnih mahinacij so na vladi in v koaliciji izumili novo floskulo:

lo: nedržavotvornost. Kdor ni z nami, ni le proti nam, temveč je nedržavotvoren. Janša, poslanci Jerovšek, Petan in plejada drugih je floskulo ponavljala iz dneva v dan. Kaj zdaj, je imeti drugačno mnenje legitimno ali nedržavotvorno? Drugačno mnenje lahko imaš, le da te zraven popljujejo!

4. Medijska pozornost globalnim trendom

Janša je še lani kritiziral slovenske medije, češ da poročajo o vsaki bombi v Iraku. Medijska pozornost Iraku je torej pretirana. Ravno kar pa smo iz njegovih ust slišali argument o globalizacijskih procesih, ki da zahtevajo nujnost slovenskega vključevanja v reševanje iraške krize. Irak je nena doma globalizacijski trend, naši vojaki tam so več kot potrebni in zaželeni, o bombah v Iraku, četudi gre za globalni proces, pa ne bi smeli poročati?

5. Stari dobri znanci iz zgodbe o osamosvajanju

Premier je za tiste, ki se ne strinjajo z njim, uporabil star trik izključevanja: saj jih poznamo, ti isti, ki niso z nami, so bili tudi proti osamosvojitvi. Cenena psihološka manipulacija, ki ne drži: proti osamosvojitvi je bila peščica ljudi. Proti odhodu naših vojakov v Irak je vsaj polovica Slovenije. In predvsem: ljudje iz obeh množic niso identični. Ter najhuje: za njimi ne stoji ista logika premisleka.

6. Manj komunikacije, manj težav

Janšev izgovor, zakaj je vlada odločitev o napotitvi tako rekoč sprejela tajno, brez javne razprave, brez komunikacije z ustreznimi parlamentarnimi odbori in brez razprave v državnem zboru, je bil zares neverjeten: s tem smo si prihranili kakšen teden nepotrebnega govoričenja in upiranja. Seveda, to je ta nova pot v slovenski demokraciji: prihranimo si čas s tistimi, ki se ne strinjajo z nami!

Zgoraj opisani izbor je kratek. Toda zadostuje za uvid v to, kako se je premier, po duši in izobražbi skorajda vojak in strateg, odločil v politični diskurz uvesti vojaško operativno in retoriko. Državni razlog (raison d'état) je premagal razumsko eksistencialnega (raison d'être). Kdor ni z nami, je proti državi. In kdor uporablja razum, je menda proti sebi. Trenutno stanje stvari pri nas.

Vojska - vojaki - vojaštvo

Klepetulje in zgovorneži so zvečine nekoristni in hkrati lahkoverni – zakaj tisti, ki pove, kar ve, bo povedal tudi tisto, česar ne ve.

(Francis Bacon, 1561–1626, *Eseji o pretvarjanju in licemerstvu*)

Intenzivnost vročih polemik ob nameri odhoda štirih poklicnih častnikov v misijo v Irak raste z izjemnim tempom. Natolcevanja, ki jih slišimo iz medijev vsak dan, so ne samo smešna in neutemeljena, temveč dobi človek občutek, da živimo v nekem povsem izgubljenem svetu, ki nima prav nobenega stika z realnostjo. Ne želim razpravljati na nivoju površnih floskul, ki se pojavljajo, kot sem dejal, v vsakodnevni razpravah samooklicanih skrbnikov miru, temveč postavljam svoje trditve na temelj realne situacije, ki je nastala po nekih vzrokih, posledice pa so pričujoči trenutek. Te posledice je potrebno spraviti v okvir obvladljivosti, in to lahko storimo le z odločnim pristopom, nikakor pa ne z izogibanjem obveznosti in omahovanjem.

Trditev, s katero želim diskurz ponazoriti in ga spraviti v tirnice urejenosti in nepristranskosti, govori o treh morilcih: o oblasti, kadar ne izhaja iz svobodne narodove volje, o bogastvu, če nastane tako, da si prisvoji sadove dela in preprečuje svobodno uporabo proizvodnih sred-

druži je njena funkcija predvsem obrambnega značaja, poleg tega pa v njen delokrog sodi še precej opravil, ki so z obrambo le posredno povezana (pomoč ob elementarnih nesrečah, reševalne akcije, protokolarne naloge itd.). Izhajajoč iz dejstva, da je vojska po značaju organ prisile (podobno kot policija), ima v večini demokratičnih držav tudi svoje ministrstvo, ki bdi nad njenim delovanjem in skrbi za njen suport. Ker je notranja organizacija hierarhična, je tudi vedno jasno, kdo stoji za odločitvami, še bolj pomembno pa je, da je vedno tudi jasno, kdo za kaj odgovarja. Glede na profesionalno sestavo, ki je v večini držav prevladala nad naborniško vojsko, je tudi odločanje o nalogah vojakov mnogo bolj pregledno, saj gre za opravljanje profesionalnih nalog.

Ko je Slovenija začela s pripravi za vstop v NATO, je bilo potrebno tudi v Slovenski vojski mnogo notranjih predpriprav in vse te smo do vstopa uspešno izpolnili. Danes sodi Slovenska vojska med dobro organizirane in pripravljene voja-



Foto: Željko Stevančič

ga, zato ne razumem nasprotnikov take odločitve.

Da so pripadniki Slovenske vojske prisotni v več državah na mirovni misijah, je splošno znano. Znano je tudi število za posamezno leto: 2003 – 183 vojakov, 2004 – 246 vojakov, 2005 – 254 vojakov in predvideno za leto 2006 – 247 vojakov. Potrebno se mi zdi poudariti, da je največ vojakov v vseh misijah v Afganistanu (v letu 2005 in 2006 je vseh 58 vojakov). Prav tako ne smemo mimo dejstva, da so misije na območjih, ki so prepletene z minskimi polji, najnevarnejša in takšnih je ravno v naši sosesčini, v BiH, največ. Ko govorimo o odhodu štirih inštruktorjev v Irak, vemo, da gredo v popolnoma varen vojaški center, kjer je njihova varnost enaka kot kjerkoli doma ali v svetu pri opravljanju njihovega poklica. Torej je vsaka skrb v tej smeri odveč.

Pri vsej stvari pa gre za še en neutemeljen predsodek, ki ga dnevno slišim od nasprotnikov tej misiji. Gre za skrb, morda še bolj za neutemeljen strah za varnost Slovenije, ki naj bi se s svojo prisotnostjo v Iraku izpostavila teroristični nevarnosti.

Ko sem pred tremi desetletji odšel v tujsko legijo (glede na dejstvo, da sem služil vojaški rok v BiH pod tujo zastavo in obvezno rabo srbskega jezika, to utemeljeno trdim), ni prav nihče smel pomisliti na nevarnosti, ki so prežale na nas. Ker

sem zaradi študija vojaško obveznost odlagal do zadnjega, sem peškovnik JLA okusil še toliko bolj, saj ni šlo za kaj dosti več kot za šikaniranje predvsem izobražene populacije, še posebej nas, Slovencev. Bistveni poudarek, ki sem ga občutil v tistem letu, je bil v iskanju sovražnika, ki ga nikjer ni bilo. Nobena izurjenost ni bila toliko pomembna kot stalno prisotno iluzorno dejstvo, da sovražnik ne miruje. In ravno tu vidim vzporednico današnjih samooklicanih mirovnikov, pacifistov in roza-protestnikov, ki jih preganjajo strahovi, kot da živijo v pravljicah.

Prepričan sem, da je odločitev vlade povsem na mestu, saj gre za operacije, ki so namenjene zgolj vzpostavljanju miru in graditvi trdnosti demokratičnega sistema v državi, ki sta ji mir in red še kako potrebna. Zavedati se moramo tudi, da je Irak ogromen zalogovnik nafte, ki po neki analogiji pripada vsemu človeštvu, zato je normalen demokratičen red v tej državi še toliko pomembnejši. Slovenke in Slovenci kot državljani članice NATO smo dolžni sprejeti svoj del odgovornosti za mirno reševanje sporov na vsej zemeljski obli, zato je tudi naša dolžnost nuditi suport usposabljanja kadrov, ki bodo na svojih ozemljih zagotavljali varnost svojih ljudi in sredstev. Platon je zapisal sledeče besede: "Ne nehaj klesati svojega kipa, dokler se ne bo pokazal božanski sij čednosti."

JAN RAS

Slovenke in Slovenci kot državljani članice NATO smo dolžni sprejeti svoj del odgovornosti za mirno reševanje sporov na vsej zemeljski obli.

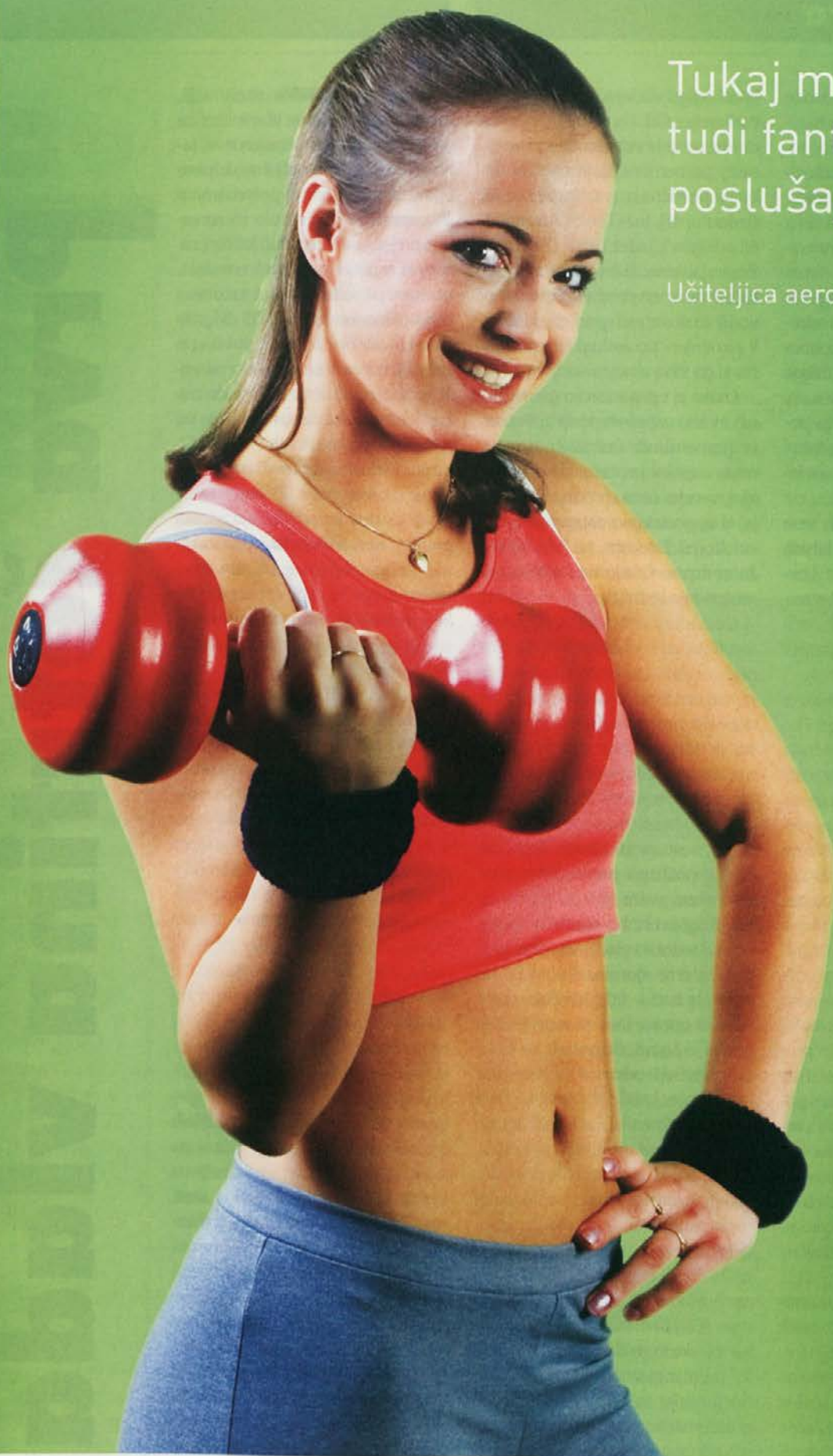
stev, ter o cerkvi, kadar vero poredi dogmi in vraževernosti in ljudi prikraja za svobodno voljo, ki jo povrne tako, da jo da domnevnim posrednikom med človekom in Bogom. Iz teh besed povzemam kategorije: svoboda, nasilje in dogmatska pozicija oblasti. Na tem mestu lahko začnemo razpravo o vojski kot fenomenu, o vojaki, ki so kot njeni pripadniki del osnovnih sredstev te formacije, in o vojaštvu, ki je poslanstvo prvih dveh pojmov.

Pojem vojske v modernem času predstavlja večplasten resor ustroja oziroma organizacije vsake države kot institucije. V demokratični

ške formacije, ki ima v svojih vrstah vrhunske strokovnjake s področja obramboslovja in vojaških doktrin. Ker je znanje kot vsebina brezpredmetno, če ga ne ponudimo stroki in ga ne prenesemo na širše področje skupnosti, je odločitev vlade o sodelovanju vojaških častnikov v misijah v tako imenovanih mirovni operacijah več kot na mestu. Jasno, da med te misije štejem tudi odhod štirih častnikov v Irak, saj gre za urjenje oziroma izobraževanje iraških vojaških starešin, ki se šola za opravljanje službe v vojski demokratične vlade Iraka. Tu ne gre za režimsko milico ali kaj podobne-

Tukaj me
tudi fantje
poslušajo

Učiteljica aerobike



Tudi dijaki in študenti uživajo pri opravljanju svojega dela.

Preveri največjo ponudbo raznolikih prostih del tudi ti!

e~nostavno združeni

031 841 841, 041 200 500

www.studentski-servis.si, www.studentski-servis.com

Sveža vladna garnitura nam je po dobrem letu svojega inavguralnega delovanja postregla skopo število smotnih odločitev ter kopico nespametnih potez. Medeni meseci vladajoče koalicijske poroke so se končali, javnomnenjska podpora je vidno padla, vzrok temu pa je moč najti v predlaganih neoliberalnih ekonomskih reformah. Koalicijske partnerice se obnašajo kot marionete, le nekaj rahlega negodovanja je zaslediti pri Desusu. Opozicija kontinuirano doživlja poveljni šok, spopadanje z vladnimi predlogi pa še vedno ni kos zadovoljivi obstrukciji.

Perspektiven ukrep vlade smo dočakali z ukinitvijo avtomobilskih nalepk, pravosodni minister Lovro Šturm pa nas je presenetil z znižanjem notarskih tarif. Še več, veliko truda ponosno vlaga v boj zoper dolge sodne postopke.

Finančni minister Andrej Bajuk je bil po mnenju britanske revije *The Banker* razglašen za najfinančnika leta. Nagrado si je prislužil zaradi preoblikovanja davčnega sistema ter uspešno nastavljenega konvergentnega programa za prevzem evra. V kolikor si je nagrado prislužil z lastnim delom, lahko ugibamo, potrebno pa je omeniti, da mu je bivši finančni minister Dušan Mramor vse skupaj že serviral na krožniku. Samostojna ter hkrati tvegana ministrova poteza pa se je dotaknila podjetnikov, katerih mesečni promet ne znaša 50 milijonov tolarjev, saj je kapitalistom po novem potrebno plačevati DDV šele ob prejemu plačila. Tudi koncesijska poteza vladnega odbora za reforme bo postopno zmanjševala davek na plače, le-tega pa bo potrebno kompenzirati z uvedbo enotne davčne stopnje.

Janševa koalicijska pogodba nam je obljubljala transparenten umik države iz gospodarstva. Pomemben delež Mercatorja je že prodala v imenu Kada in Soda, v kolikor pa je bila prodaja pregledna, nam priča že naveličana agonija opozicije in pozicije glede preiskovalne komisije, ki bi ugotovila prodajna neskladja paradržavnih skladov. LDS je vložila preveliko truda v želji po razkrinkanju ozadja in odločilni taktiki ministrskega predsednika, obenem pa pozabila na konsolidacijo znotraj lastne stranke.

Inspiracijo kadrovske rošade je trenutna vlada šablonsko posnema-

la od dolgo vladajoče Liberalne demokracije. Od kompatibilnega kadra se ne zahteva znanje in uspešnost, pomembnejša je pravilno izbrana politična barva. Bruno Korelič (Luka Koper), Jože Lenič (Zavarovalnica Triglav), Janez Lotrič (Petrol) in Zoran Janković (Mercator) so le nekatera od imen predsednikov uprav vodilnih slovenskih podjetij, ki so bili zamenjani po zaslugi črnega ključa, ki ga vihti vrhovni vodja.

Enako je s privatizacijo generativnih in zelo uspešnih podjetij. Prodaja pomembnih lastniških deležev resda zapolni proračunski primanjkljaj, vendar čemu prodajati podjetja, ki se ponašajo z zadovoljivim rezultatom? Telekom, NLB in NKBM že nestrno čakajo na usodno primopredajo lastništva.

Decembra je Niko Toš postregel rezultate, ki so obeležili nizko javnomnenjsko podporo vladi. Kljub nerelevantnim rezultatom je Toša doletela diskreditacija in posledična prekinitev vladnega financiranja. Kajti oglaševanje vladne marginalnosti se kaznuje z ustreznimi sankcijami. Še sreča, da bo vladna srenja nevtralizirala svojo superiornost v politično preurejenem programskem svetu RTV-ja. Nacionalni program se bo sčasoma rekonstruiral v dobro vladajoče elite, perpetuiral črne dominacije pa se bo prelevila tudi v tisk. Na čelo predsednika uprave Dela je sedel Danilo Slivnik in izjavil, da potrebuje časopis prijaznejši odnos do leve in desne pozicije. Uredniška politika Dela se bo spremenila, kritik oblasti bo manj ali nič, branost bo padla, glavni namen, ki se nanaša na manipuliranje volilnega telesa, pa bo vlada toplo sprejela.

Proameriški zunanji minister Dimitrij Rupel je predsedoval Organizaciji za varnost in sodelovanje Evrope (OVSE) in svojo nalogo opravljal korektno in dosledno. Škoda je le, da je zanemarjal svojo primarno funkcijo in se pavšalno loteval problematike avstrijskih dvojezičnih napisov, da ne govorimo o mejnih problemih, ki jih ima Slovenija s Hrvaško.

Diskriminacija pa ni zajela le zamejskih Slovencev, temveč tudi Rome, istospolno usmerjene, proslilce azila ter nenazadnje izbrisane. V Osnovni šoli Bršljin je minister Zver izvajal segregacijo romskih otrok. V državnem zboru so poslanci homoseksualcem izglasovali zakon, ekvi-

valenten avtomobilski registraciji. Istospolno usmerjene je minister za delo, družino in socialne zadeve, Janez Drobnič, opredelil kot skupino bolnikov s posebnimi potrebami in jih napotil na ministrstvo za zdravje. Sprejet je bil tudi patriotičen zakon, ki zapira vrata proslilcem azila, izbrisani pa so bili tako ali tako tista predvolilna tema, ki je SDS dvignila na vrh vodenja države. Potreba po koheziji volivcev se je izrazila na volišču, nacionalistično stališče do občutljive tematike pa se bo izrazilo po sprejetju ustavnega zakona, ki nalaga individualno obravnavo slehernega izbrisane. SDS-ove koalicijske partnerice podpirajo vladni predlog sprejetja ustavnega zakona, od opozicije pa je na nasprotujočem bregu le LDS, čeprav bi lahko v dvanajstih letih vladavine izglasovala privlačnejšo rešitev omenjene tematike.

Predsednik SD, Borut Pahor, posnema zadnje čase držo ministrskega predsednika ter izjavlja, da "moderna socialna demokracija ni proticerkvena politika". Cilja Pahor enako kot Janša na klerikalen volilno-telesni kos? Ali pa gre zgolj za novo desničarsko preobleko, v katero je v stranki odet le Pahor? Ni naloga dobre opozicije nasprotovanje in kritiziranje vladnih predlogov?

Zadnje čase odmevna novica o invaziji štirih vojakov v Irak je temeljila na paranoji medijev. Zakaj se paranoja ni pojavila ob referendumskem sprejetju vstopa Slovenije v zvezo Nato, ko je za vstop glasovalo 66 % prisostvujočih volilnih upravičencev? Na drugi strani pa jadikovanje opozicije ne temelji na legitimni bazi, saj je bila ona tista, ki je pred leti silila v Nato, o diktiranju ZDA pa so že zdavnaj žvrgoleli ptički.

Prejšnje leto je Slovenijo zaznamovala 3,9-odstotna gospodarska rast. Vladna ministrska nomenklatura nenehno zatrjuje, da bomo z uvedbo reform, vezanih na privatizacijo, trg dela in davke, dosegli 5–5,5-odstotno rast BDP-ja. Bodo asocijalni operacijski posegi res prinesli domnevno višji BDP? Je kakovost življenja paralelna visoki gospodarski rasti? Žalostno je le to, da se bo na parlamentarnih volitvah 2008 volilno telo ujelo v primežu medijske manipulacije in pozabilo na osiromašenje socialnih komponent, ki jih bodo prizadevale reformne uto-pije.

MARKO KRULC

Prva četrtina vladanja

Prva četrtina mandata

Volitve 2004 so Sloveniji prinesle spremembe, ki so bile nujne in brez dvoma potrebne. To je dejstvo, ki ga je na tihem pričakovala in podpirala tudi Evropa, pa če se nekateri politiki in komentatorji še tako izogibajo takšnemu tolmačenju. Način vladanja, ki smo ga imeli vse od razpada Demosa naprej, je izčrpal gospodarstvo, osiromašil šolski sistem in kulturo, nudil podlago klientelizmu in elitizmu, popolnoma zavrnil spoštovanje moralnih in etičnih vrednot ter praktično popolnoma centraliziral državo. Kriza se je pojavila v sodstvu, afere so prepletale gospodarstvo, policijo in vojsko; včasih je opazovalec dobil vtis, da država funkcionira le še stihijsko, zgolj zato, ker pač je članica Združenih narodov.

Izjemno močan odpor nove opozicije potrjuje dejstvo, da si v tej vlogi še po več kot letu dni ni opomogla od volilnega poraza. V ozadju sicer še vedno vleče niti veliki mag za vse čase, bivši predsednik države, ki pa mu vpliv peša, saj se kartel režimskega vladanja neizogibno vdira sam vase. Interesi kapitala političnega porekla se lomijo pod težo konkurence, ki je znala izkoristiti njegovo mehko tkivo in prevzeti pobudo na osnovi tržnih zakonitosti, ne oziirajoč se, od kod prihajajo.

Gospodarstvo kot temeljni steber države ustvarja bazo zadovoljstva in blaginje državljanov in državljanov. Da država ne more biti gospodarstvenik, je jasno. Sociološka definicija njene funkcije ni ustvarjanje materialnih dobrin, temveč je zgolj organizirana politična skupnost, ki ima na prostorsko omejenem ozemlju suvereno oblast. Umik države iz gospodarstva je neizbežen korak za funkcioniranje svobodnega pretoka gospodarskih subjektov. Doslej je bil vpliv političnih elit v Sloveniji izredno močan, saj so njihovi dediči iz rajneke SFRJ ostali na vseh ključnih položajih, kar je razen redkih izjem povsem ustavilo normalen razvoj. Za besedo (beri masko) tranzicija se je skrillo vse, pa naj je šlo za zlome podjetij, prestrukturiranje, odliv kapitala ali preprosto za interese ožjih skupin. Danes stojimo pred dejstvom, ko se odločamo o sprejetju nujnih ukrepov, saj zahteva sodobno gospodarstvo moč, transparentnost, konkurenčnost in stalno gospodarsko rast. Poslovni odnosi so povsem drugačni kot pred tremi ali štiri-mi desetletji. Reforme, če jih že tako

imenujemo, bi morala sprejeti kate-rakoli vlada, leva ali desna, le princip bi se razlikoval. Prav tu je potrebno uskladitve sprejeti z modrim dialogom; diskreditacije in neutemeljeno nasprotovanje LDS in SD je popoln nesmisel, saj je sedanja vlada v 12-letni opozicijski drži natančno proučila napačne poteze, zato je tudi predstavila program, za katerega je dobila mandat.

Premier Janez Janša ponuja s svojo ekipo ukrepe, s katerimi je v danem trenutku, ko je stanje še moč v celoti nadzorovati, s sorazmerno majhnimi odrekami možno izvesti korektive davkov, socialnih transferjev in trga dela, univerzitetnega in pokojninskega sistema, ob tem pa poskrbeti za večjo konkurenčnost, za privatizacijo in za boljše črpanje sredstev iz evropskih skladov. Vendar je natelet na strahovit odpor LDS in SD, našlo se je še nekaj marginalcev, ki so iz konteksta izvzeli določene ukrepe in jih predstavili kot zlom socialne in pravne države. Izredno hitro so pristopili sindikati in bili smo priča pravemu ljubljanskemu pohodu novodobnih hugenotov. Prišli so po uka-zu, zgolj zaradi dogajanja samega, saj so imeli zagotovljen prevoz, malico in pijačo. Jesenski manifest sindikalnih liderjev pač, ki držijo figo v žepu in se izogibajo konstruktivnim pogovorom z vlado. Je že tako, da je preprosteje hujskati kot argumentirati. Ustanovitev ministrstva brez resorja za strategijo razvoja je pričakovana poteza, saj prinaša več fleksibilnosti, v istem trenutku pa vzpostavlja bolj konstruktivne relacije, kar je za projekt, ki si ga je vlada zadala, velika razbremenitev. To pa ne pomeni, da so se nasprotovanja kaj zmanjšala, saj nas mediji dnevno bombardirajo vsaj z EDS (enotna davčna stopnja), če že drugega ne najdejo. A šteli bodo le rezultati, ob tem pa čas ni naš zaveznik in vlada se tega natančno zaveda. Tega bi se morali zavedati tudi nasprotniki reform.

Vsi dobro vemo, da je naš davčni sistem zelo zapleten in pobiranje davkov ni učinkovito. Obstoji ogromno možnosti izogibanju, kar spretno izkoriščajo predvsem veliki. Vsi pa ne vedo, da je obdavčevanje sistem, ki deluje po svojih zakonitostih in mora biti v ravnovesju. Prav zato ni utemeljeno poudarjanje, kako slabo bi EDS vplivala na povečanje revščine in bogatenje bogatih. Ravnovesje se poruši, če storimo le eno samo korekturo. Vsaka pote-

za brez natančne analize lahko zlo-mi celoten ustroj, zato se mi zdi tako nerazumljivo nasprotovanje eni sami postavki v sistemu. Poznamo države, ki funkcionirajo z EDS zelo uspešno, prav tako poznamo tiste, ki jim ta sistem ne koristi. Eno dejstvo je neizpodbitno: z lepnotnimi, neuravnoteženimi popravki v veljavni davčni zakonodaji nam ne bo uspelo prav ničesar. Potrebujemo usklajeno, celovito reformsko strategijo in uvedba enotne davčne stopnje lahko prispeva k tem ciljem, ker razbremeni gospodarstvo. Enotna davčna stopnja zagotavlja nižjo obdavčitev visoko izobražene in usposobljene delovne sile, ki je spodbujevalec razvoja podjetij. Tako stimuliramo lasten razvoj in ustvarjamo pogoje za normalno delovanje transferjev socialne ter zdravstvene in pokojninske solidarnosti.

Konkurenčnost moramo iskati tudi v izobraževanju, ki mora postati učinkovitejša, čas študija pa krajši. Za razviti svet so potrebe po vrhunskih kadrih velike, enako pomembna pa je razvojna miselnost, ki stimulira perspektivne študijske programe. Evropa se je odločila za usklajen sistem na podlagi Bolonjske reforme, h kateri je pristopila tudi Slovenija. Prenova programov, uvedba kreditnih točk, uvedba študija v treh stopnjah (3 + 2 + 3 ali 4 + 1 + 3), dvig ravni in novo razumevanje kakovosti študija, interdisciplinarnost, večja privlačnost in še kaj. Zelo pomembno je sodelovanje visokošolskih zavodov z gospodarstvom, saj le to omogoča zares kakovosten študij, ki je v praksi uporaben tudi na trgu. Problem meje s sosednjo Hrvaško je zanesljivo eden težjih primerov zunanega ministrstva. V tem primeru pa je opozicija le bila konstruktivna, saj je podprla Zakon o razglasitvi zaščitne ekološke cone in epikontinentalnega pasu Republike Slovenije.

Napenjanje mišic v primerih, kot so prodaja deležev Mercatorja, Vzajemne, Aktivne, odhod inštruktorjev v Irak in podobne teme, ne vnašajo pozitivnega fluida v delo izvršilne veje oblasti. Zanesljivo nekaj k temu prinašajo bližajoče se lokalne volitve, ki oblikujejo javno mnenje na določenem nivoju, a sistemsko Slovenija še ni razvila volilne demokracije do te mere, da bi obstajala neposredna odvisnost med lokalnim in državnim nivojem. Vendar te relacije prepučam nekemu drugemu diskurzu.

JANUS RASIEWICZ

Damijan, faraoni, da o ostalem niti ne govorimo

Skratka, pri nas je zelo živahno. Ne le, da vlada počne neumnost za neumnostjo, premiki so se začeli tudi na ravni civilne družbe. Tiste civilne družbe, ki je bila v socializmu najpomembnejši dejavnik družbenih sprememb. In tiste civilne družbe, ki je ob prehodu v demokracijo tako očitno izdihnila. Ali so jo pustiti izdihniti. Namenoma.

Da bi ne povzročala težav. Zapletov. Konfliktov. Ali česa podobnega. Kar v demokraciji seveda ni primerno. In zaželeno. Saj je demokracija družba, ki res ne potrebuje zapletov. Konfliktov. Nasprotovanj. In takih reči. Ne, demokracija tega že ne potrebuje. Demokracija je tak brezkonflikten in harmoničen sistem, kjer naj ne bo nihče proti. Ali kaj takega. To je v nasprotju z duhom demokracije. Vsaj v glavih tistih izbranih akterjev demokracije, ki so si jo pri nas začeli lastiti. Tistih istih, ki so se imeli in se še imajo za utelešenje demokracije. In ki so, kot je videti, pomešali demokracijo s totalitarizmom na povsem enkratni slovenski način. Tako, da je nastalo nekaj takega kot totalitarna demokracija. Ali demokratičen totalitarizem. No, ampak tudi v tem demokratičnem totalitarizmu je začelo očitno škripati. Nekako izginja vsesplošno navdušenje za strinjanje. Ker vlada strelja takšne kolosalne kozle, kot je predlog reform, je začelo nekaj migati tam, kjer se je zdelo, da ni več ničesar. Namreč v civilni družbi. In če imam na sploh o sedanjih vladi nadvse slabo mnenje, ji moram priznati, da ji gre vendarle zgodovinska zasluga za to, da je spet razmigala civilno sfero. In ljudi prepričala, da je potrebno nekaj narediti. Ne zgolj ali predvsem v politični sferi. V okrilju političnih strank. Kjer seveda ni mogoče narediti nič. Ker te vladajo same zase in po svoje. Brez sleherne intence, da bi upoštevale, kaj se dogaja med volivci. Saj jih volivci zanimajo zgolj in le takrat, ko so volitve. Potem pa na njih pozabijo. Kar seveda kaže, da je demokracija pri nas sistem, ki deluje le en dan na štiri leta. To je na dan volitev. Sicer nimamo demokracije. Ampak nekaj čisto drugega. Kar je očitno še šlo, dokler je vladala garnitura, ki je dajala volivcem občutek, da jih povsem ne ignorira. In da ne dela povsem proti njihovim interesom. No, zdaj vlada niti

slučajno več ne daje takšnega vtisa. Zdaj je večini vendarle postalo povsem jasno, da vlada gleda le nase. Da ignorira volivce. Njihove interese. Njihova mnenja. Njihovo dobro. To je ljudi prepričalo, da bo treba nekaj storiti. Ne prek ali skozi politične stranke. Ampak drugače. Skozi civilno družbo. Kar je dobro. Kar je odlično. Totalitarna ignoranca oblasti je torej sprožila oživetev ključnega segmenta demokracije, civilne družbe.

Če je kaj v obdobju zadnjega meseca označilo premik v slovenski politični sferi, so to natančno dogodki v civilni družbi. Predvsem se je civilno družbeno začel vesti sam predsednik države. Dmovšek je izstopil iz LDS. Vse čestitke! In očitno ustanavlja civilno gibanje. Tudi za to vse čestitke. Pri čemer ena od raziskav javnega mnenja ugotavlja, da se je temu gibanju pripravljeno pridružiti 60% vprašanih. Kar je fascinirano. Ker kaže na to, da se oblikuje civilno družbeno skupino pritiska, ki bi lahko odigrala pomembno vlogo v politiki naslednjih let. Se je pa v civilni družbi zgodilo tudi to, da se je spet sestal Forum 21. Ki je na svoj tokratni sestanek povabil tudi našega ministra za razvoj, g. Damijana. Ki je, kot običajno, streljal kozle. Kar je veličastno dopolnil s svojim televizijskim nastopom. V katerem nas je seznanil ne samo s svojim odnosom do klošarjev, ampak tudi s svojim idealom razvoja. Ki je očitno egipčansko sužnjelastništvo. Da te kap! G. Damijan si očitno želi, da bi slovenski razvoj šel v smer zidanja piramid ali podobnih dosežkov. Pri čemer je poleg ostalega zanimivo to, da je prepričan, da so piramide in podobno nastali zato, ker so bili faraoni dovolj bogati, da so si jih lahko privoščili. Da je torej ključni dejavnik, ki je povzročil nastajanje piramid, dovolj veliko bogastvo nekaterih. S to svojo predpostavko je pokazal, da očitno nima pojma o zgodovini. Tisti socialni in politični še prav posebno. Kajti,



kot je znano, za nastanek piramid ni bilo ključno bogastvo faraonov. Ker to bogastvo v nobenem primeru ne bi moglo zazidati piramid. Bogastvo ničesar ne zida. Ampak so piramide zazidali sužnji. Ki za svoje delo niso bili plačani. Gre torej za to, da piramid ni omogočilo bogastvo vladajočih, ampak predvsem brezčutno izkoriščanje revnih. Brezplačno delo tisočih, ki so bili docela in povsem brezpravni. S sklicevanjem na egipčanske piramide je torej g. Damijan pokazal ne samo svoje zgodovinsko neznanje, ampak tudi popolno odsotnost kakršnega koli socialnega čuta. Kar je dodatno potrdil s svojo pripombo o klošarjih. Ki jih očitno ne ceni. Pri tem je seveda pozabil odgovoriti na vprašanje, kdo je kriv za to, da so ljudje klošarji. In če je seveda res, da si nekateri ta življenjski stil izberejo, ker jim ustreza, je večina klošarjev vendarle predvsem materializacija revščine. Revščine, ki spremlja bogatenje nekaterih. Zgolj nekaterih. Kar seveda ni razvoj.

Še posebej ne, če ti nekateri ne delujejo tako, kot pričakuje g. Damijan. Kajti g. Damijan pričakuje, da tisti, ki imajo več denarja – torej bogataši –, tudi več vlagajo v ekonomijo. In tako omogočajo razvoj. To je vsekakor hvalevredno pričakovanje. Za katerega bi si lahko le želeli, da bi se uresničilo. A če pogledamo okoli sebe slovenske bogatune, ki so obogateli po uvedbi kapitalizma ali s privatizacijo ali s špekulacijami, lahko vidimo, da se velik del njih ne ravna skladno s pričakovanjem ministra za razvoj. Svojega denarja namreč ne vlagajo v ekonomsko bazo, v proizvodnjo. Ampak v svojo

osebno potrošnjo. Kar pomeni na svoje bančne račune. V svoje hiše. Jahte. Oblike. Čevlje. Itd. Itd. Seveda ni povsem jasno, kakšen razvoj je to. Še posebej to ni jasno, če pogledate na primer v Melje. Kjer je prehod v kapitalizem povzročil zaprtje tako rekoč vseh tovarn. Kapital so dobili posamezniki. Ki pa očitno tega kapitala niso vložili nazaj v proizvodnjo. Kar Melje jasno dokazuje. Ampak so ga, kot vemo, spokali v svoje privatne žepe. Kar očitno dokazuje kar nekaj reči. Najprej to, da so planerji našega novega modela razvoja pozabili pogledati okoli sebe. Pozabili so ugotoviti, kako slovenski kapitalisti dejansko funkcionirajo. Niso dojeli, da ne funkcionirajo tako kot zahodni kapitalisti. Tisti, o katerih so se učili iz knjig. Ti vlagajo v proizvodnjo. Naši pa ne. Naši ne vlagajo v proizvodnjo. Ampak v potrošnjo. Kar pomeni, da imamo pri nas opraviti z drugačnimi kapitalisti kot na Zahodu. In da zato modeli razvoja, ki so primerni za zahodne kapitaliste, niso primerni za naše. Tega predlagatelji našega novega razvojnega modela niso dojeli. In zato predlagajo razvojne sheme, ki so morda primerne za Zahod. Ne pa za Slovenijo. Kar pomeni, da bi jih morale zaposliti vlade na Zahodu. (Pa jih ne. Kar pove dovolj.) Ne pa naša. Saj planirajo razvoj, ki bi lahko potekal tam. Ki pa ne more potekati pri nas. Ne toliko zato, ker ga blokira naš delavski razred. Ampak zato, ker ga blokirajo tisti, ki imajo pri nas denar in od katerih g. Damijan pričakuje, da bodo gradili piramide – namreč naši kapitalisti. Katerim se fučkata razvoj in piramide. Zanima jih le

V lovu za Nobelovo nagrado

Iskanje mednarodne lovorike je nekaj, kar pri predsedniku RS lani spomladi ni bilo angažirano kot glavna prioriteta. Igranje mirne, zadržane in hipoma morbidne strune dr. Drnovška je doletela redefinicija hedonistične predsedniške funkcije in rigidnega spremljanja političnega peskovnika skozi okna predsedniške palače. Nenadnemu zasuku mednarodne intervencije je botrovalo reševanje krize na zahodnem Balkanu in humanitarna akcija v sudanski pokrajini.



Prvi človek izvršne oblasti, dr. Janez Drnovšek, je leta 1986 doktoriral iz ekonomskih znanosti na EPF v Mariboru. Tri leta kasneje je v svojem enoletnem mandatu konstituiral funkcijo predsednika predsedstva nekdanje Jugoslavije, v obdobju osamosvajanja Republike Slovenije pa je odigral ključno vlogo glavnega pogajalca med slovenskim vodstvom ter vodstvom nekdanje Jugoslavije in vrhom Jugoslovanske ljudske armade. Trikrat zapored je požel zmago na parlamentarnih volitvah, njegovo nepretrgano vodenje vlade in predsedovanje nekdanji najmočnejši parlamentarni stranki LDS pa je prekinila tik pred božičem 2002 zaprisega predsednika RS. Pod okriljem mag. Antona Ropa, ki je vskočil za vladno krnilo takoj ob odhodu Drnovška, je stranka LDS na parlamentarnih volitvah 2004 trumoma zapeljala v opozicijo, saj se njegova šibka politična spretnost ne more kosati z retoriko svojega predhodnika.

Vrhovnega poveljnika slovenske vojske ne moremo profilirati kot človeka s tipičnim desnim ali levim nazorskim nabojem. V času desetletne vladne taktirke je njegova stranka veljala za sredinsko, ob Drnovškovi predaji dirigentske

palice pa se je prelevila v levo-sredinsko. Dokaz temu je bilo sprejetje bolj progresivne davčne reforme. Trenutna vlada igra na drugačno noto in želi socialni davčni model izpodriniti z operacijo neoliberalnih davčnih reform. Učinki enotne davčne stopnje in podobnih kapitalistično pridobitniških gonj bodo rezultirali asocijalno mrežo državljanov, tem pa bo vladala korporacijska srenja. Drnovšek sicer podpira sprejem vladnih reform, vendar le v primeru, da te ne bodo oblikovale socialna neskladja oz. še večje socialne diferenciacije. Kar pa, kot kaže, ne bo realizirano s strani vlade, ki poudarja pomembnost sprejetja celotnega reformnega paketa.

Pri Drnovšku, kot tudi v medijskem prostoru, je lani zimsko spanje prekinila kosovska eskurzija. Odhodu na zahodni Balkan je bazarila Drnovškova zavzetost iskanja stabilne rešitve med agonijo Albancev in Srbov. Kljub dejstvu, da končni status Kosova še dolgo ne bo rešen, je Drnovšek predlagal pogojno neodvisnost Kosova in zaščito srbske manjšine. Albanci so se Drnovškovega predloga razveselili, srbska javnost pa je njegovo potezo definirala kot antisrbsko državno politiko Slovenije. Na domačih tleh so ob prihodu Drnovška s Kosova kritike kar deževale. Dr. Peter Jambrek mu je takoj očital, da deluje v nasprotju z ustavno vlogo predsednika, zunanji minister Dimitrij Rupel pa ga je napadel in opredelil kot solista, ki disputira brez vladne koordinacije mnenj. Predsednik se je zagovarjal s svobodo izražanja, čeprav njegova vrsta izražanja mnenj ni ekvivalentna izražanju navadnega državljana, saj predstavlja mnenje RS.

Potem ko je kosovska problematika opekla zastopnika RS, si ji le-ta poiskal alternativno vlogo moralnega arbitra. Najprej je v

mednarodni skupnosti sprožil politično akcijo, zlasti v New Yorku, kjer se je pogovarjal z generalnim sekretarjem ZN Kofijem Ananom o nadaljnji rešitvi etničnega čiščenja in genocida v Darfurju. Organiziral je tudi del slovenske humanitarne pomoči in druge evropske institucije, ki bi pripomogle k reševanju sudanskih kaotičnih razmer. Njegove etične poteze in manifestiranje humanega odnosa do kriznih in hkrati nedotakljivih področij odražajo predsednikovo potrebo po mirovnih pogajanjih.

Spremembo v mirovni drži pa Drnovšek reflektira na domačem terenu. Vlado vehementno podpira in ne nasprotuje napotitvi štirih vojakov v Irak, kjer poteka globalni spopad civilizacij z ZDA na čelu. Generalni sekretar OZN je iraško vojno že zdavnaj opredelil kot ilegalno, Drnovšek pa mu je pred časom zatrdil, da se premalo loteva problemov človeštva. Se je njegov moralni čut okreplil s stagnacijo nerešljivih problemov?

Koketirajoč odnos z vlado goji Drnovšek na prefinjen način. Čeprav zatrjuje, da pove tisto, kar misli, da je prav, vsekoli ohranja konsenz z vlado. Septembra se je njegova referendumski retorika nagibala k podprtju Grimsovega zakona o RTVS, dokaj neetična podpora vladi pa se loteva sprejetja ustavnega zakona, ki bi obšla odločitev ustavnega sodišča in kolektivno izbrisanim naložila individualno obravnavo. Glede kadrovske menjave daje mnenje, da je še prehitro govoriti o domnevni napakah, strinja pa se z vladnim umikom iz gospodarstva.

Reševanje globalnih problemov je nekaj, kar od predsednika nikoli nismo pričakovali, podpiranje Janševih ekspertiz pa se kaže kot Drnovškova diskontinuiteta notranje konservativnosti in zunanje liberalnosti.

MARKO KRULC

lastno ugodje. Lastna potrošnja.

To seveda v nadaljevanju kaže, da predlagatelji reform niso izdelali razvojnega modela za obstoječo slovensko družbo. Ampak za hipotetično slovensko družbo. Ki je ni. Izdelali so torej model razvoja za družbo, ki ne obstaja. Kar je naravnost čudovito. V učinkovitost tega modela seveda ne gre dvomiti. Rezultati so povsem predvidljivi. To seveda nadalje kaže na to, da reformatorji očitno nimajo nikakršnega stika z dejanskim življenjem. Ampak živijo v namišljenih realnostih, ki so kombinacija odzvena Zahoda, kjer so se šolali, in hipotetične slovenske družbe, ki je ne poznajo.

A to še ni vse. G. Damijan skupaj z reformatorji dokazuje, da misli, da vsi ljudje v istih situacijah ravna isto. Ne glede na, na primer, kulturne razlike. Kar seveda ni res. Konkretna študija razvoja, tudi na primer Japonske, kažejo, da je pri razvoju ključen kulturni element. Kulturni kapital. Ta je tisti, ki definira situacijo. Ta, ne pa ekonomski ukrepi. Zato isti ekonomski ukrepi v različnih kulturah rodijo povsem različne rezultate. Ne vedno razvoj. In, gledano iz drugega zornega kota, je za razvoj v različnih kulturah potrebno izvajati različne ukrepe. Natančneje, treba je izvajati določeni družbi in kulturi prilagojene ukrepe, ki aktivirajo razvojni potencial natančno tiste družbe, za katero gre. Prenos modelov razvoja Zahoda v druge družbe je torej napaka. Napaka, ki je zgodovinsko dokazana. Ne samo v Indiji. Afriki. Aziji. Ampak tudi drugje. Veliki zahodni svetovalci, ki so ob zlomu socializma prinašali nasvete za razvoj v ta del sveta, so se pokazali za nekompetentne. Njihovi predlogi pa za zgrešene. Poleg vsega tega g. Damijan ne upošteva tudi nekaterih drugih evidentnih dejstev. Najprej tega, da živimo danes v potrošniškem kapitalizmu, kar pomeni, da se niti delavci niti lastniki danes ne vedejo tako, kot so se v drugi polovici 19. stoletja. Z nobenim ukrepom jih ne bo mogoče prisiliti, da bi ponovili procese, ki so na Zahodu potekali pred sto leti. Če pustimo ob strani dvom, zakaj naj bi premik za sto let nazaj bil razvoj, vendarle ostane dejstvo, da reformisti ne razumejo, da razvoj v potrošniškem kapitalizmu poteka drugače kot razvoj v liberalnem kapitalizmu.

Da ga vodijo drugi dejavniki. Drugi motivi. In da je zato model razvoja, ki naj ponovi liberalni, utopija. Ki ne bo delovala. Predvsem zato, ker je v nasprotju z logiko potrošniškega kapitalizma. Je kapitalizem Zahoda. Ali pa morda reformatorji mislijo, da bo Zahod reformiral svoj kapitalizem le zato, da bodo oni lahko izvedli reforme v Sloveniji?

DR. VESNA V. GODINA

Prednosti in slabosti

Prepričani smo, da večino mladih, potemtakem tudi študentov, zanimajo konkretna vprašanja o njihovi prihodnosti.

Se jim bo uspelo zaposliti? Kje bodo dobili službo in kakšno bo njihovo delo? Si bodo lahko uredili dom, ustvarili družino? Kakšno bo sicer življenje, ali bo kvalitetno, ali bo mogoče zadovoljiti osebne cilje, ali bo potrebno sprejemati vrsto neželjenih kompromisov in odrekanih? Poleg teh konkretnih so za mnoge mlade pomembna tudi bolj splošna vprašanja: kakšna bo Slovenija v prihodnosti, kako bomo živeli, ali se bodo družbene razlike še naprej povečevale, ali je to dobro oziroma pravično? Enostavnih odgovorov, posebno tistih, ki bi zadostili konkretnim vprašanjem, seveda ni, ker pa je vsaj deloma mogoče odgovoriti na splošna vprašanja, si lahko do neke mere razjasnimo tudi osebne obete. Veliko je namreč odvisno od družbenih razmer, v katere bodo vstopili bodoči diplomanti in drugi iskalci zaposlitve. Ni vseeno, ali bodo prihajajoče generacije vstopile v svet neomejenega kapitalizma ali v svet, ki ohranja tržno gospodarstvo, a s svojimi institucijami brzdja kapitalske trende. V kolikor bodo prevladale neoliberalne ideje, ki jih pri nas pooseblja novi val ekonomistov, bomo priča trendu uvajanja tržnih zakonitosti v vsa področja življenja v družbi. Socialna sfera, šolstvo, zdravstvo, kultura, če omenimo zgolj nekatera, bodo utrpela racionalizacijo in večjo ali manjšo privatizacijo. Kvaliteta uslug, ki si jih bodo lahko privoščili posamezniki, se pravi, kje bodo šolali svoje otroke, kakšno zdravstveno oskrbo si bodo lahko privoščili ipd., bo odvisna od njihovega doseženega statusa. Izpolnjevanje konkretnih življenjskih ciljev posameznikov bo zato stvar uspešne prodaje pridobljenih kompetenc na trgu. Izkušnje v družbah, ki so organizirane po neoliberalnih načelih, kažejo, da socialne razlike poglobljajo. Ni neoliberalno zasnovane družbe, ki je ne bi spremljal pojav rastočega števila revnih. Ker se ljudje zavedajo, kaj jih ob morebitnem neuspehu družbeno tkivo prežema strah. Glede na to, nas zapiranje v zasebno sfero in pretežna



Foto: Aleš Gjerkeš

skrb za sebične interese niti ne bi smela presenetiti. A žal postaja sebičnost do te mere samoumevna, da so altruistične ideje videti zgolj smešne.

Neoliberalci kljub mračni viziji prihodnosti, ki izhaja iz njihove teorije, slednjo zagovarjajo. Zanimivo pri tem je, da je ne zagovarjajo izključno zaradi sebičnih razlogov. Neoliberalca si ne moremo poenostavljeno predstavljati kot bogataša, ki brani svoje privilegije, saj bi tudi revež z neoliberalnim

dobna politična filozofija, na katero se deloma tudi sami opiramo.

Neoliberalni zagovorniki neomejenega kapitalizma trdijo, da se država nikakor ne sme vmešavati v gospodarstvo in življenje na trgu. Pri tem gredo tako daleč, da zanikajo pravičnost porazdelitvenih davkov in s tem pravičnost vlaganja sredstev v javno šolstvo, v sistem socialnih pomoči, v javno zdravstvo itd. Neoliberalci so nasprotniki socialne države. Velja po-

neodtujljiva, da je država ne sme kršiti. Podjetnik, ki je v razvoj svojega podjetja vložil izjemno veliko znanja, časa in energije, ima vso pravico, da svobodno razpolaga z dobičkom in proizvodi. Zakaj bi moral pristati na progresivni davčni sistem, ki mu pobere polovico ali še več prihodka? Zakaj bi moral gledati, kako država tudi z njegovim denarjem, ki bi ga lahko vložil v razvoj ali kakomorkoli, pomaga neuspešnim in nesposobnim posameznikom ali celo tistim, ki so v preteklosti namesto učenja, trdega dela in vsakdanje borbe izbrali uživaško življenje?

Kritiki bi dejali, da je zagovarjanje absolutne pravice do razpolaganja z lastnino nepravilno že zato, ker nimajo vsi ljudje enakega izhodiščnega položaja. Zakaj bi moral študent iz revne družine priznati takšno pravico, če ne razpolaga z ničemer, razen s samim seboj in s svojimi sposobnostmi? Študent iz bogate družine ima očitne prednosti: ni mu potrebno opravljati študentskega dela, kupi lahko najboljšo študijsko literaturo, lahko potuje, se vključi v različne tečaje itd. Porazdelitev dohodka, ki jo omogočajo progresivni davki, bi možnosti obeh študentov vsaj malo izenačila. Zanimivo je, da so neoliberalci pripravljeni prisluhniti tej kritiki, a jo vseeno zavračajo. Takole odgovarjajo: tudi če bi izenačili

Vodilna misel neoliberalizma pravi, da imajo ljudje pravico do svobodnega razpolaganja s samimi sabo in s plodovi svojega dela, seveda pod pogojem, da so do teh plodov prišli na pošten način.

prepričanjem bržčas trdil isto. Srž njihovega zagovora je preprosto v tem, da imajo svojo teorijo za pravično. Ker se nam to zdi nadvse čudno, bomo neoliberalno teorijo pravičnosti v nadaljevanju predstavili, poudarili njeno dobro stran in jo nato, zaradi neujemanja z našim vsakdanjim doživetjem pravičnosti, poskusili zavrniti. Bralca, ki ga predstavljena problematika dodatno zanima, napotujemo na odlično knjigo Willa Kymlicke So-

udariti, da njihovo nasprotovanje ni plod zgolj pragmatičnega premisleka, se pravi zato, ker je država draga ali ker visoki davki ovirajo razvoj gospodarstva; ne, socialni državi nasprotujejo, ker je po njihovem nepravilna.

Vodilna misel neoliberalizma pravi, da imajo ljudje pravico do svobodnega razpolaganja s samimi sabo in s plodovi svojega dela, seveda pod pogojem, da so do teh plodov prišli na pošten način. Pravica je do te mere

neoliberalizma

družbeno-ekonomske možnosti, bi se zaradi različnih vložkov v razvoj samega sebe (npr. ali smo pripravljeni veliko študirati ali pa raje mečemo televizorje skozi okno in se posvečamo študentskemu nočnemu življenju) razlike zopet pojavile. Nepravilno je zahtevati izenačevanje deležev, nato pa ljudem preprečevati, da ga porabijo po svojih željah.

Liberalci, v nasprotju z neoliberalci, poudarjajo še en vidik, ki ga slednji ne upoštevajo. Omenimo, da gre za vidik, ki bi lahko zanimal tudi študente. Četudi je res, da bi neka zamišljena začetna enaka porazdelitev družbenih dobrin – zaradi različnega vložka dela – kmalu znova privedla do razlik, je res tudi naslednje: (1) Vsi ljudje preprosto niso enako nadarjeni. (2) Vseh ljudi ne zanimajo enake reči oziroma ljudje imajo različne interese. (3) Ljudje so zmotljivi, še več, rečemo lahko, da se imajo pravico motiti.

Ključni argument liberalcev se sicer nanaša na vprašanje neenake nadarjenosti, a mislimo, da sta tudi druga dva vidika pomembna za presojo vprašanja pravičnosti in enakosti. Osnovna ideja poudarjanja neenake nadarjenosti je preprosta. Za celotno študentsko populacijo bi lahko rekli, da je v poprečju bolj nadarjena kakor populacija tistih, ki se ni odločila za študij. Če privzamemo, da uspešno končan študij posamezniku omogoča zasedbo dobro ali bolje plačanega delovnega mesta kot zgolj opravljena srednja šola, bodo razlike med povprečnimi predstavniki obeh populacij v nekaj letih očitne. Toda zakaj so te razlike pravične, če med dejavniki razlikovanja najdemo tudi nadarjenost, ki smo jo ali pa je nismo prejeli ob rojstvu? Ali je prav, da je nekdo, ki je v primerjavi z zelo uspešnim študentom hendikepiran glede naravnih danosti, prisiljen v skromno življenje? Ali je prav, da zaradi tega tudi njegovi otroci najbrž ne bodo imeli dostopa do dobrin, s katerimi bodo zasuti otroci uspešnih diplomantov? Naše vsakdanje dojenje pravičnosti nam pravi, da to ni prav.

Podobno bi odkrili, če bi razmislili o vprašanju različnih interesov. Tokrat nam bosta kot primer služila diplomanta mariborske univerze. Prvega je že od nekdaj zanimala filozofija, drugega pa medicina. Težava, ki

nastopi po koncu njunega študija, je povsem tržne narave. Ne gre zato, da bi študent filozofije med študijem lenaril, študent medicine pa vse noči prebedel nad knjigami. Možno je, da sta oba vložila podoben trud. Toda na trgu dela je povpraševanje po zdravniku veliko, povpraševanje po filozofu pa majhno. Podobno velja za ugled, ki ga poklica uživata v družbi. Tudi v tem primeru bodo razlike v ekonomskem statusu med obema očitne že po nekaj letih. Ali je filozof kriv, ker ga zanimajo filozofska vprašanja in ker njegovo delo nima posebne tržne vrednosti? Ali bi moral v skladu z idejami neoliberalistov opustiti svoje interese in se prilagoditi, da bi zadostil neoliberalni ideji svobodnega razpolaganja z rezultati svojega dela in sploh imel s čim razpolagati? Ali je prav, da država ne sme posegati v svobodo posameznikov, trg pa lahko uravnava in celo preprečuje svobodo odločanja, ko gre za izpolnitev osebnih interesov? Naše vsakdanje dojenje pravičnosti nam pravi, da tudi to ni prav.

Tretji ugovor zoper neoliberalno predstavo pravičnosti se napaja pri Voltaireju in Karlu Popperju. Oba slovitata po poudarjanju človeške zmotljivosti. Življenje nas uči, da nikdar ne poznamo vseh dejavnikov in okoliščin neke konkretne situacije. Zato tudi ne moremo do zadnje podrobnosti predvideti vseh možnih posledic naših odločitev. Zdi se, kot da smo ljudje zmotljivi že po definiciji. Toda če smo zmotljivi, ali to ne pomeni, da se bo komu izmed nas kdaj zalomilo? In naprej, ali ni res, da zaradi opisane nemoči ne moremo v polni meri (vsaj ne vselej) sprejeti odgovornosti za vse posledice naših dejanj? Zdi se, da neoliberalizem tega ne sprevidi. Svobodne uspešne akterje obravnava kot nezmotljive, kot da v rezultate dela, s katerimi razpolaga, ni vpet tudi kanec sreče.

Sklenimo. Moč neoliberalnega modela je v poudarjanju svobode posameznika. Če bi še naprej razvijali prednost tega modela, bi ugotovili, da neoliberalisti gojijo optimistično zaupanje v ljudi. Kaj drugega namreč kaže zahteva, da se država nima pravice vmešavati v posameznikovo prosto razpolaganje z rezultati lastnega dela? V nasprotju s tem se zdi podeljevanje različnih pooblastil državi izraz neza-



Foto: Aleš Gjerkeš



Foto: Aleš Gjerkeš

upanja v ljudi; da se ne bodo odločali racionalno. S samim zaupanjem, seveda, ni nič narobe. Toda težava neoliberalizma je v tem, ker ne sprevidi, da bodo v konkretni družbi zaupanja vredni posamezniki, ki so sposobni razumnega odločanja, rasli le, če bo zanje primerno poskrbljeno: če bodo

deležni kvalitetne splošne izobrazbe, kulture, zdravstvenih uslug in če bodo lahko zaupali v prihodnost ter načrtovali svoje življenjske projekte. Ker neoliberalizem v imenu svobode posameznika zavrača financiranje primerne oskrbe, ni jasno, na čem je utemeljeno njegovo zaupanje. ANDREJ ADAM

Slovenski strankarski sistem

Konec 80-ih let se je na Slovenskem začel oblikovati – ali prenavljati – večstrankarski politični sistem. Nekdanja ureditev, ki se je hvalila s tem, da je zunaj vseh možnih klasifikacijskih okvirjev, je dokaj hitro in tako rekoč brez odporov razpadla.

Oblikoval se je večstrankarski sistem v nadejanju, da bo priskrbel ne samo več možnosti za izražanje različnih stališč, temveč da bo omogočil oblikovanje kritične javnosti, preizkušanje argumentov v javnem življenju, da se bodo lahko zastavljala dejansko najbolj tehtna vprašanja in racionalno, ob uveljavitvi svobode javne besede in medijev, oblikovale optimalne odločitve. Kaj smo pa dobili?

Sicer se nikoli noben ideal ne uresniči v celoti in je izprijanje političnih idealov v udejanjanju v politični in družbeni praksi prej zakonitost kot izjema, je možno opozoriti na slovenski strankarski sistem, tudi če standarde njegovega delovanja zastavimo nekoliko skromneje. Tukaj ne gre predvsem za realizacijo nekega absolutnega političnega ideala, temveč za predpostavko demokratičnega političnega življenja.

Ko pogledamo politično prizorišče, lahko ugotovimo, da je strankarski sistem pluralen, da se je več strank etabloriralo, da kaže, da so trajnega značaja (čeprav italijanska izkušnja svari glede takšnih sklepov). Nekatere stranke, kot Stranka mladih, se pojavijo in izginejo. Presenetljivo, to se ni zgodilo z Desusom.

Stranke v politični ureditvi opravljajo funkcijo pritegovanja množic k politični participaciji. Vendar imajo stranke pri tem tudi druge bistvene funkcije (čeprav niso nikoli edini akterji političnega življenja: tu so še skupine za pritisk (lobiji), sindikati, nevladne organizacije (nova oblika združenj, pogostoma z mednarodno povezavo) in sami politični posamezniki.

Slovenske stranke na zadovoljujoč način opravijo svojo vlogo v tem, da pripeljejo število volilcev, ki se šteje za spodobno, k splošnim volitvam (nekoliko drugače je z referendumi). Vendar se pri uresničevanju povezovalne in



Torej, slovenski politični prostor so obvladale oligarhije političnih strank, ki vodijo razpravo, diskurz v zelo omejenih naborih vprašanj, na način, ki je obremenjen z njihovimi lastnimi interesi in interesi, ki so Slovencem tuji.

usmerjajoče funkcije strank kaže v Sloveniji ena bistvena pomanjkljivost: jim ne uspe nakazati osnovnih vprašanj kot hudih, včasih usodnih dilem in izraziti osnovnih družbenih interesov. Celotna ravni vrednot in puhlega sklicevanja na domnevne vrednote so stranke bolj šibke.

Katera vprašanja so v slovenskem političnem življenju zanemarjena? Nakažimo nekatera najbolj v nebo vpijočja.

Prvič, strankam ni uspelo izraziti osnovnih interesov posameznih slojev v slovenski družbi. V slovenski družbi obstaja nemalo število revnih, katerih se interesi ne izražajo na nek jasnem način v delovanju političnih strank. Lahko bi se reklo, da je situacija tudi v primeru onih, ki so zatirani in preganjeni in se jim, v jeziku vladajoče ideologije, kratijo človekove pravice.

Tukaj je še najbolj treba izpostaviti socialne demokrate, ki se teh vprašanj ne lotevajo z neko neposrednostjo in brez zadržka, temveč to počno s pol moči, ali še manj. Lahko bi se govorilo o stranki, ki je, prilagajajoč splošni sivi barvi, izdala svoje vrednote.

Tak primer netransparentnosti je tudi domnevna pobuda o uvedbi enotne

davčne stopnje. Ta pobuda ni bila ne opremljena z jasnimi izračuni predlagatelja o tem, kaj to pomeni za revne, ne z jasnimi izračuni tistih, ki bi se revnim postavili v bran.

Ni stranke, za katero bi bilo jasno, da je na strani kapitala. Neprosojnost je tukaj še bolj izrazita zaradi velikega obsega državnega kapitala, s katerim se upravlja prek državne oblasti in zaradi katerega je ta oblast še toliko bolj "sladka" in "mastna". Slovenci ne moremo zvedeti, ali interese velikega kapitala bolj branijo demokrati ali liberalni demokrati.

Neprosojnost pri tem prispeva, da liberalno demokracijo oklicujejo za "levičarsko" stranko, kar v politično življenje vnaša dodatno zmedo. Tukaj se srečamo s splošno kompliciranim vprašanjem levega in desnega v sodobnih razmerah, ki pa ni nerazvozljivo: tisti, ki v sodobnih razmerah – tudi v okvirih "politične korektnosti", ki terja milo izražanje – širijo ksenofobijo, in tisti, ki zagovarjajo nebrzdane interese uveljavitve kapitala (zlasti mednarodnega, ki je najbolj dejavna oblika organiziranja le-tega), v nasprotju z množicami povprečno in podpovprečno premožnih nedvomno sodijo med desničarje

– in obratno.

Drugič, v Sloveniji od časa osamosvojitve praktično ni bilo temeljne javne razprave o zunanji politiki. Zunanja politika je ostala v sferi maloštevilnih posvečencev, ki najbolj kritičnih vprašanj niso razgrinjali javno, ali pa so jih razgrinjali na način, iz katerega nekatera vprašanja niso bila vidna, ali vzdusje za razpravo ni omogočalo trezne presoje.

Tako se je molčalo, ali so omenjali le marginalni posamezniki, da Slovenija ni notificirala avstrijske državne pogodbe v svojstvu sukcesorice po rajnski državi. To je enostavno pismo, ki se predloži depozitarju pogodbe, Rusiji. Sedaj pa predstavniki Liberalne demokracije pozivajo vlado, naj to stori. To kaže, da so liberalni demokrati vsa leta svoje oblasti imeli čas za to dejanje, pa si tega niso upali storiti, sedaj pa to hinavsko očitajo sedanji vladi. Pri tem nihče ne razgrinja pomembnosti te notifikacije, okrepitev našega zunanjepolitičnega položaja, ki bi to prineslo. Nihče Slovencem ne pove, zakaj to ni storjeno.

Torej, slovenski politični prostor so obvladale oligarhije političnih strank, ki vodijo razpravo, diskurz v zelo omejenih naborih vprašanj, na način, ki je obremenjen z njihovimi lastnimi interesi in interesi, ki so Slovencem tuji. Tu gre zlasti za interese drugih držav, kjer se kaže nekritična drža do največjih in najbolj močnih držav. Morda je najbolj eklatanten primer tega t. i. vilenska izjava, kjer so ZDA štele, da obstaja slovenska pri-volitev v iraško avanturo, nas pa so pre-pričevali, da tega pravzaprav ni.

K podobi slovenske strankarske scene sodi tudi tisto, kar jo je nekdanje najbolj krasilo: družbena združenja, ki nimajo neposrednega namena po politični oblasti, temveč prispevajo k diskusiji, njeni utemeljenosti in profiliranosti. Združenja in nevladne organizacije so dokaj usahnile.

Takšna neprosojna situacija seveda prispeva k vzponu ustreznih političnih osebnosti, vladavini vodij nad strankami, kar ni predmet javne kritične presoje, ali je to samo izjemoma, kadar vodje storijo preveč preprosto neumnosti (primer Marjana Podobnika). Tako imajo socialni demokrati imajo vodjo, ki se zelo trudi, da se levičarska tradicija Socialne demokracije, s svojim zagovarjanjem interesov šibkih, revnih in zatiranih, ne bi uveljavila kot kakšna, kljub drugačnemu mnenju članstva.

DR. SERGEJ FLERE

Povezovanje gospodarstva in univerze

Ko želimo laično opisati gospodarsko stanje v Mariboru in v celotni Podravske regiji, ne moremo mimo mnogih negativnih predznakov, ki zaznamujejo to območje. Iju vseh njenih regij.

Zlasti v Sloveniji pa opazamo velike razvojne razlike med območji. Za Evropsko unijo je zelo pomembna enakovrednost v razvoju Bruto družbeni proizvod po podatkih iz leta 2002 kot eden od kazalcev razvitosti kaže, da največji delež bruto družbenega proizvoda pripada srednjeslovenski regiji, skoraj 16.000 USD na prebivalca. Podravske regiji pripada le nekaj več kot 9.000 USD na prebivalca. Za primerjavo bi navedla še podatek za celotno Slovenijo, in sicer v povprečju znaša BDP za leto 2002 11.174 USD na prebivalca, v letu 2004 je ta znesek narasel na 16.269. Podravska regija v mnogih kazalcih zaostaja za Osrednjeslovensko, čeprav ima vse potencialne možnosti za gospodarski razvoj. Maribor ima univerzo, ki je bila že v začetku ustanovljena kot gonilo gospodarskega razvoja na tem območju. Je bila vizija takrat postavljena morda preveč optimistično? Morda pa so naša pričakovanja, da bo univerza rešilna bilka nastalega gospodarskega stanja, prevelika.

Dotaknimo se nekaterih dejstev, ki nakazujejo na odgovornost univerze do gospodarstva njene regije. Ni nam potrebno posebej poudarjati, da je bil vstop Slovenije v Evropsko unijo eden najpomembnejših dogodkov za naš narod. Slovenija je morala svoje zakone prilagoditi zakonom Evropske unije, katere temeljne usmeritve temeljijo na Lizbonski strategiji. Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca leta 2000, predstavlja dolgoročno strategijo, katere cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki naj bi doseglo trajno gospodarsko rast z več ter boljšimi delovnimi mesti. Da bo naše gospodarstvo lahko

konkurenčno, se bo moralo spremeniti in slediti trendom Evropske unije, ti pa so predvsem razvoj visoko tehnoloških podjetij. Razvoj le-teh bi lahko dosegli s povezovanjem gospodarstva z izobraževalnimi institucijami. Mariboru primanjkuje novih podjetij na področju novih tehnologij in storitev, a bolj pomembno je, da manjka podpornih mehanizmov za nastanek takšnih podjetij. Nepodpora je vidna s strani univerz in inštitutov, kjer nastane večina znanja za nastanek novih iniciativ. Krivda pa leti tudi na neprijazen kapitalni trg. Kaj sploh pomeni povezovanje gospodarstva in univerze? Tukaj ne mislimo le na boljšo komunikacijo med izobraževalnimi institucijami in gospodarskim sektorjem, ampak predvsem na institucionalne spremembe, ki jih mora sprejeti univerza. Izobraževalne ustanove morajo izobraževati visoko usposobljen kader, primeren za gospodarstvo, znanja se morajo komercializirati ter poenotiti po vsej Evropi. Vse to pa so načela Bolonjske deklaracije, ki je pred vrati. Pospešena prenova visokošolskih študijskih programov mora nujno potekati vzporedno z mislijo na to, da bodo znanja študentov čim bolj uporabna in čim bolj trendovska. Saj bo le tako nam, bodočim diplomantom, malenkost bolj prizaneseno pri iskanju zaposlitve. Slovenski izobraževalni sistem proizvaja trenutno kadre, po katerih gospodarstvo ne povprašuje. Po novih delovnih mestih je Slovenija na repu Evrope. Omenjeno dejstvo lahko podpremo s podatki ministrstva za delo o upravičencih do denarne socialne pomoči. Ti kažejo, da se je število teh, ki od začetka leta 2002 do konca leta 2004 prejemale denarno socialno pomoč, povečalo med tistimi z višjo in visoko izobrazbo. Število se je povečalo za 3,1-krat. Medtem ko se je število vseh upravičencev podvojilo. Čeprav moram ob tem omeniti, da se študiji med sabo zelo razlikujejo. Velik problem predstavljajo družboslovni študiji in t. i. masovni študiji, ki so posebej v Podravske regiji veliko težje zaposlivi. Drugi vidik pa predstavlja zelo zaskrbljujoč podatek, in sicer na deset vpisanih študentov diplomira le eden. Vzroke za tako stanje lahko iščemo v mnogih dejavnikih. Eden od raz-

logov je tudi ta, da razmere na trgu dela silijo srednješolce, ki ne najdejo zaposlitve, da gredo študirat. V tem primeru je univerza tista, ki blaži socialne stiske prebivalstva. Tega seveda univerza nima postavljenega v svoji viziji. V svoji viziji želi ustvarjati visoko usposobljen kader, ki bo pripomogel k blaginji, k razvoju regije, k prepoznavnosti v svetu ... Ob tako velikem številu študentov nas prav čudi, da še ni prišlo do nekega omembe vrednega premika.

Naj poudarim, da že obstajajo številni načini povezovanja univerze in gospodarstva. Po besedah Simona Štrancarja naj bi bil univerzitetni inkubator Univerze v Mariboru najboljši inkubator v Sloveniji, saj ima največ zaposlenih, nobeden drug inkubator naj ne bi imel tako dobro urejenih kadrovskih zadev. Univerzitetni inkubator nosi naziv Tovarna podjetij in uspešno deluje že od leta 2001. Pisarna za prenos tehnologij, ki sodeluje s Tovarno podjetij in ki deluje na univerzi, nudi raziskovalcem podporo, zaščito intelektualne lastnine, licenciranje in trženje. Od novembra lani, odkar potekajo na projektu intenzivne aktivnosti, so uspeli pripraviti pravilnike, razne predloge pogodb, poteka pa tudi že intenzivna komunikacija z raziskovalci. V kratkem bodo razširili delovno skupino, obetajo si velike premike na tem področju. Zelo zanimivo je tudi, s kakšnimi ovirami se srečujejo. Slovenska politika je namreč mnenja, da ni vredno podpreti projekta, ki bi se izvajal samo v Mariboru, v Ljubljani pa ne. Dejstvo, da Univerza v Ljubljani nima tovrstnega sistema za prenos znanja, jim prinaša težave pri dobivanju sredstev iz državne blagajne. Tu se še enkrat pokaže nekakšen mačehovski odnos države do ostalih regij. Pisarna za transfer tehnologij je namreč prva te vrste v Sloveniji. Spodbudno se mi zdi dejstvo, da se zgledujejo po podobnih sistemih, ki so že vzpostavljeni v razviti državah Evropske unije. Cilj Pisanarjeve pisarne za prenos tehnologij je deset projektov Evropske unije in petnajst patentov letno. Upamo lahko samo to, da se bodo velike besede enkrat za spremembo tudi dejansko spremenile v velika dejanja.

Dobra povezava z gospodarskim sektorjem je prav tako vzpostavljena

na v okviru inštitutov na fakultetah predvsem tehničnih smeri. Kot nek zgleden primer bi omenila Fakulteto za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru. Zglednost se ne kaže samo v obsegu. Fakulteta na svojih spletnih straneh zelo pregledno predstavi letno poročilo in opise projektov, ki jih izvaja. V projekte, ki se izvajajo prek inštitutov, se vključuje zelo veliko število študentov, kar ena tretjina vseh študentov na fakulteti. To so študentje, ki si želijo pridobiti dodatna znanja. Za vloženo delo oz. podane rešitve so študentje tudi primerno nagradjeni. Zelo veliko je primerov, ko študentje prek sodelovanja s podjetji v času svojega študija kasneje dejansko najdejo zaposlitev v tem podjetju. To je tudi ena najbolj bistvenih stvari. Na tem mestu bi poudarila, da je te vrste sodelovanja na Univerzi v Mariboru, razen na redkih članicah, kot so Ekonomsko-poslovna fakulteta in ostale tehnične fakultete, občutno premalo. Vse fakultete bi morale ponuditi znanje, ki ga ustvarjajo, tržišču. Morale bi izvajati projekte, ki bi pripomogli k razvoju mesta. Univerza je naravnana preveč pedagoško in premalo podjetno.

Na slovenskih univerzah zaenkrat še nimamo odmevnih rezultatov pospeševalnih mehanizmov sodelovanja univerze in gospodarstva. V Sloveniji se še ni uveljavila praksa ustanavljanja malih podjetij na temelju sodelovanja univerze in visokošolskih delavcev. Podjetniške odreenelosti ne morejo v celoti reševati tehnološki parki, ki obstajajo in kamor se zatekajo nekateri podjetniško naravnani diplomanti. Le-ti tudi niso v okviru univerze.

Kljub vsemu pa ne smemo biti tako črnogledi. Na Univerzi v Mariboru si močno prizadevajo vzpostaviti učinkovite sisteme prenosa tehnologij. Kljub slabemu posluhu na nacionalni ravni se stvari izboljšujejo. Slovenija se je počasi začela zavedati, kaj vse je zamudila v bližnji preteklosti. Veliko si lahko obetamo tudi od finančne pomoči Evropske unije in njenih tovrstnih programov. Prvi koraki v sledenju za gospodarsko uspešnimi regijami in gospodarsko najrazvitejšimi državami so torej že prehojeni, potrebno pa bo še marsikaj postoriti.

POLONA ONIČ

Preživetje ali propad?

Družbe propadejo zaradi ekoloških kriz, ki jih povzročijo same, je prepričan ugledni ameriški znanstvenik in Pulitzerjev nagrajenec Jared Diamond, eden najlucidnejših mislecev današnjega časa. Zgodovina je zanj ogledalo, v katerem lahko vidimo lastno usodo.

Velikonočni otoki so s svojimi 66 kvadratnimi miljami površine najbolj samotni kos zemlje na svetu. Ko jih je na veliko noč (od tod tudi njihovo ime) leta 1722 odkril nizozemski raziskovalec Jacob Roggeveen, je videl le pušto zemljo brez dreves in grmovja ter maloštevilne domačine. Kot pomorščak, ki je s tremi ladjami pravkar porabil 17 dni, da je iz Čila prečkal Pacifik, ne da bi videl kopno, se je spraševal, kako so Polinezijski, ki so mu prišli naproti na krhkih kanujih, sploh prišli na tako oddaljeni otok. Še večja uganka so bili zanj velikanški kamniti kipi. Le kako so jih otočani postavili, ko pa na otoku ni nobenih dreves, vrvi ali ljudi, ki bi lahko postavili tako velike kipe, je ugal. Število kipov in njihova velikost ga je namreč napeljevala na razmišljanje, da je bilo otočje včasih poseljeno mnogo bolj. Kaj se je torej zgodilo? To se v enem izmed svojih esejev (Ogledalo naše usode) sprašuje tudi Jared Diamond, ugledni

ameriški znanstvenik in avtor svetovnih knjižnih uspešnic. Za predzadnjo z naslovom "Guns, Germs and Steel" je leta 1998 prejel Pulitzerjevo nagrado, za najnovejšo, "Collapse: How Societies Choose to Fall or Succeed" (2004), v kateri razglablja o vzrokih propada in preživetja različnih človeških skupnosti, se razburjenje še ni poleglo.

Osnovni vzroki propadanja

Leta 1937 rojeni vsestranski učenjak z zavidljivo kariero (sedanji profesor geografije na kalifornijski univerzi je prav tako zdravnik, biolog, ornitolog in ekolog, ob tem pa tudi eden vodilnih članov WWF-a) v njej namreč postavlja tezo: družbe propadejo zaradi ekoloških kriz, ki jih povzročijo same. Osnovni faktorji, ki prispevajo k propadu, so klimatske spremembe, sovražni sosedji, izguba trgovskih partnerjev, okoljski problemi ter predvsem nezmožnost družb, da se z njimi spopadejo.

Usoda Velikonočnih otokov je

povezana z usodo Majev v Srednji Ameriki, trdi med drugim Diamond. Strokovnjaki danes ocenjujejo, da se je njihovo število na vrhuncu njihove visoke kulture gibalo med tremi in štirinajstimi milijoni, toda ko se je Fernando Cortes s svojimi španskimi osvajalci med leti 1524 in 1525 nahajal na tem področju, je skorajda stradal, saj je bilo le malo vasi, od koder bi lahko pridobil dovolj koruze. Čeprav je Cortes z vojsko šel le nekaj milj mimo ostankov nekdanjih velikih mest, kot sta bila Tikal in Paleque, jih sploh ni videl ali o njih slišal. Kako je mogoče, da izginejo milijoni ljudi? Diamond navede izsledke arheologa Davida Websterja, ki pravi, da se to zgodi tedaj, ko preveč kmetov goji preveč poljščin na prevelikem kosu zemlje. Neustrezno razmerje med populacijo in viri naj bi pripeljalo do procesa deforestacije in erozije, kar naj bi povzročilo pomanjkanje uporabnih kmetijskih površin prav takrat, ko bi bile najbolj pomembne. Vedno več ljudi se je torej borilo za vedno

manj virov.

Ostalo so prispevale klimatske spremembe, piše Diamond. Suša v času zatona Majev ni bila edina, ki so jo kdaj doživeli, toda bila je najhujša. V času minulih suš naj bi še obstajali nenaseljeni deli majevskega ozemlja in ljudje so se lahko rešili, če so se preselili. Ob njihovem zatonu je bilo drugače: ozemlje je bilo tedaj boja popolnoma poseljeno, v bližini ni bilo več uporabne nenaseljene zemlje. Zakaj majevski kralji in aristokracija niso razumeli težav, ki so razkrajali njihovo družbo in ukrepali, se sprašuje Diamond in odgovarja: njihova pozornost je bila usmerjena na njihove kratkoročne skrbi. Zanimalo jih je predvsem lastno bogatenje, vojskovanje, postavljanje spomenikov in pridobivanje hrane, da bi bile tovrstne aktivnosti sploh možne.

Usodno napačno ravnanje z okoljem in viri

Skoraj enako naj bi se zgodilo na Velikonočnih otokih. Da bi lahko postavili svoje velikanške kipe, so Polinezijski izkrčili celotno gozdnato površino in si s tem zapečatili usodo. Po nekaterih teorijah naj bi ljudje na Velikonočne otoke najverjetneje prispeli iz Po-

linezije okoli leta 900, čas postavljanja kipov pa je najverjetneje nastopil med leti 1000 in 1600. Arheologi so z domačini izvedli vrsto poskusov, da bi pojasnili, kako so jih klesali in postavljali. Ena izmed teorij pravi, da so kipe premikali v prirejenih kanujih, pod katere so polagali debela debela dreves. Velikonočni otoki, ki jih je videl Roggeveen in kasnejši obiskovalci iz Evrope, so brez takih dreves. Kaj se je zgodilo z drevesi, potrebnimi za debela in vrvi? Analize cvetnega prahu kažejo, da so stotine tisoč let pred človekovim prihodom in še v zgodnjem času človekove poselitve Velikonočnih otokov ti bili prekriti s subtropskim gozdom visokih dreves. Otok je torej premogel vse potrebno za postavitev znamenitih kipov. Defo-

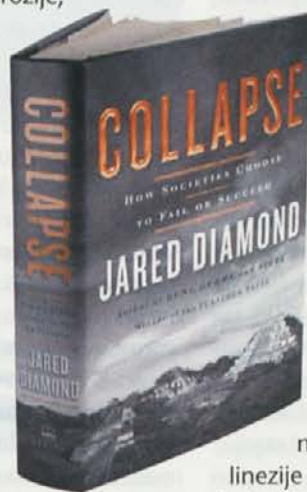


Foto: Aleš Gjerkeš

restacija se je morala začeti že takoj po prihodu ljudi, zaključila pa se je gotovo še pred letom 1722, ko je na otok prispel nizozemski raziskovalec. Gotovo je, da je pomanjkanje lesa zaključilo transport in postavitev kipov, prav tako pa tudi gradnjo kanujev za ribolov in prekomorska potovanja. Zemlja je erodirala, zmanjkalo je hrane, družbo je zajel kaos, otočani so storili ekološki samomor, ugotavlja Diamond.

Paralele med Velikonočnimi otoki, Maji in sodobnim svetom so zanj očitne. V ZDA, kot denimo navaja, že dolgo uničujejo naravno okolje ali pa ga spreminjajo v okolja za ljudi: v mesta, vasi, polja, pašnike, ceste, igrišča za golf... Več kot polovica svetovnega območja gozdov je že spremenjenega za druge namene. S sedanjo stopnjo spreminjanja bo ena četrtnina spremenjena v naslednjih petdesetih letih. Večina ribjih lovišč naglo pojema ali poponoma izgininja. Okoli tretjina koralnih grebenov v svetu je močno poškodovana. Ljudje smo doslej oplenili ali uničili večino morskih ribjih lovišč, krepko načeli dosegljive rezerve nafte in naravnega plina...

Najobičajnejša okoliščina, zaradi katere se družbe ne znajo odzvati na težave, je počasen trend, piše Diamond. Ljudje si namreč nezavedno predstavljamo hitre spremembe: v nekem letu je otok še zmeraj posejan z gozdom visokih palmovih dreves, iz katerih pridobivajo vino, plovce in les za prevoz ter postavljanje kipov, v naslednjem pa ni nobenega drevesa več. Reči v resnici potekajo počasi, toda v nekem trenutku dosežejo kritično točko. Od tu naprej gre bliskovito...

Bomo izkoristili priložnost?

Med situacijami preteklih družb in našo situacijo so velike razlike, priznava Diamond in hitro prista-

vi: "Najbolj očitna je ta, da je danes šest milijard ljudi opremljenih s težkimi stroji in jedrsko energijo, medtem ko je na Velikonočnih otokih bilo le nekaj deset tisoč ljudi opremljenih s kamnitim orodjem in močjo svojih mišic. Kljub temu jim je uspelo uničiti svoje okolje in družbo pripeljati do točke propada."

Da človeštvo bliskovito napreduje v smeri svojega propada, svari danes tudi drugi ugledni znanstveniki. Rodovitne zemlje je z vsakim dnem vse manj, rezerve pitne vode se zmanjšujejo s skrb zbujajočim tempom. Poplave, suše, potresi, vsesplošno onesnaženje, izginjanje rastlinskih in živalskih vrst – vse to je, pravijo, cena človekovega neodgovornega odnosa do narave in tehničnega napredka.

Kljub možnemu črnemu scenariju pa ima Diamond razlog za upanje. "Medtem ko so bili prebivalci Velikonočnih otokov zaposleni s sečnjo dreves na svojem prenaseljenem otoku, niso mogli vedeti, da je tisoče milj proti severovzhodu propadla visoko razvita družba Majev. Televizijski dokumentarci in knjige nam danes v podrobnostih prikazujejo, zakaj so propadale pretekle družbe, zato imamo priložnost, da se učimo na napakah preteklih ljudstev in ljudi. To je priložnost, ki jo do takšne stopnje doslej še ni uživala nobena družba. Zgodovina je ogledalo, v katerem lahko vidimo svojo lastno usodo," piše lucidni učenjak.

ANDREJ SVETEL



Jared Diamond



Foto: Aleš Gjerkeš

Človeštvo bliskovito napreduje v smeri svojega propada

O tem v zadnjem času ne govorijo le ciniki, temveč tudi nekateri ugledni znanstveniki. Eden izmed njih, Jared Diamond, v knjigi *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*, podrobno opisuje, kako je vrsta družb in kultur propadla, ker je spodkopala lastne ekološke temelje. To se je po njegovem mnenju zgodilo zato, ker kljub že katastrofalnim spremembam v svojem okolju niso bile sposobne spremeniti načina življenja. Slednje danes prvič velja za človeštvo v celoti. Prvič v zgodovini človeške vrste je namreč ogroženo ravnotežje globalnih ekosistemov, pa naj bo to zaradi klimatskih sprememb ali neodgovornega človekovega početja oziroma odnosa do narave, ki dokazano vpliva na klimatske spremembe.

Čeprav v zadnjem času svari la pred globalno ekološko katastrofo prihajajo od vsepovsod, pa formula, ki veleva nenehno ekonomsko rast, nenehno naraščajočo porabo ter potratno rabo naravnih virov, na žalost še zdaleč ni pristala na smetišču zgodovine. Naravnim dobrinam še vedno ni priznana ustrezna cena, navkljub vse pogostejšim opozorilom narave v obliki vse hujših orkanov, cunamijev, poplav, potresov, ozonskih lukenj ipd. Milijoni še naprej naivno verjamejo, da Zemljo lahko pomagajo rešiti pridigarji neoliberalizma. Sliši se komajda verjetno, toda Francis Bacon, angleški veliki kancler iz 17. stoletja, ki je s svojim dokazovanjem, da je moč tehnologije nad naravo industrialcem priskrbel odličen alibi za njihovo neodgovorno ravnanje, je na začetku 21. stoletja očitno še vedno v modi. Še dobro, da se t. i. "krona stvarstva" zadnje čase zaveda vsaj začaranega kroga, v katerem se je znašla. Človeštvo namreč potrebuje usluge znanosti, da bi se izognilo posledicam svojega neodgovornega odnosa do narave. Človek na vseh koncih planeta ruši ekološko ravnotežje in dela škodo ter jo potem skuša odpraviti z uporabo moderne in drage tehnologije, to shizofreno obnašanje pa ga potem sili k boj-

da zmeraj bolj dovršenim tehničnim izumom. A kaj sploh lahko na tem področju stori znanost, se samokritično sprašujejo nekateri njeni predstavniki. Mnogo in nič! Znanost po eni strani ustvarja številne možnosti, po drugi ogromno novih nevarnosti. "Vse naše ugotovitve lebdijo nad prepadom neznanja," je nekoč samokritično izjavil nemški fizik in nobelovec Werner Heisenberg. Danes se njegovemu mnenju pridružujejo množice tistih učenjakov, ki menijo, da današnja ekološka kriza v resnici ni nič drugega kot kriza morale in resnični prezir človeka do samega sebe. Porazno stanje ekološke ozaveščenosti v moderni družbi je morda nedavno še najbolje opisal ameriški biolog dr. Robert Johnson, rekoč, da v dosedANJI zgodovini človeštva še ni bilo generacije staršev, ki bi jih tako malo skrbela bodočnost svojih otrok. Po njegovo se je ekološki katastrofi mogoče izogniti le s temeljito spremembo miselnosti in zavedanjem, da z uničevanjem svojega okolja človek ne uničuje le narave, temveč tudi samega sebe.

Po mnenju Jareda Diamonda so se družbe že v preteklosti spoprijemale s klimatskim nihanjem, vendar so pogosto tudi same uničevale svoj življenjski prostor, kar je le še pospešilo njihovo pot navzdol. Vprašanja preživetja so odvisna od političnih, socioloških in ekonomskih stališč določene družbe in vlad, ki so zadnji člen v procesu odločanja, ugotavlja in postreže z vrsto primerov. Majevska civilizacija naj bi denimo propadla zaradi lakote in pomanjkanja pitne vode, medtem pa se njihovi kralji niso zmedli za nastalo situacijo in so preprosto nadaljevali z osvajalskimi pohodi. Tudi današnje elite, pravi Diamond, se zapirajo v svoj varen svet, da ne bi videle problemov, ki pestijo družbo.

In kje se po njegovo skrivajo možnosti za rešitev problemov, ki so v času globalizacije postali še bolj vidni? V koreniti spremembi miselnosti, v zaznavi problema, v nabiranju izkušenj in predvsem učenju iz zgodovine.

A. S.

Južno-ameriška naveza

Le kaj je rojilo po glavi Georgea Busha mlajšega, ko je izvedel, da je bil Evo Morales izvoljen kot novi predsednik Bolivije s prepričljivo 54-odstotno večino? Mar ga je ta novica prizadela ali je začel razmišljati, kako Moralesa oziroma Bolivijo obtožiti nekega zločina, ki ga ni storila (podobno, kot se je to zgodilo z Irakom takoj po 11. septembru), ter nato to državo tudi napasti?

Kaj se pravzaprav dogaja z desetletji prisotnim ameriškim vplivom na južnoameriških tleh? Morda imperij izgublja svojo moč in prevlado, ali je to le še eden pokazatelj zgrešene politike sedanjega ameriškega vodstva? Mogoče pa so izvolitve predsednikov Venezuele, Brazilijske Bolivije ter Čila zgolj pokazatelj sprememb, ki se bodo razvile v globalno gibanje proti neo-liberalizmu, izkoriščevalskemu kapitalizmu ter nepravilni globalizaciji? Ter nazadnje, zakaj prihaja do teh sprememb?

Pravzaprav se je gibanje za socialno pravičnost v latinski Ameriki začelo

že zdravstveni in pokojninski sistem, ki ga do zdaj pravzaprav ni bilo, bolje urejeno šolanje itd. Konec koncev zahtevajo zelo enostavno stvar – da se interese več kot dve tretjini revnega prebivalstva postavi pred interese tistih 10 odstotkov bogatih potomcev konkvistadorjev, ki zagovarjajo interese multinacionalk (v večinski ameriški lasti). Mar ni ironično, da si pri takšnih količinah zemeljskega plina večina prebivalcev Bolivije ne more privoščiti niti plinskega štedilnika?

Morales obljublja, da se bo to korenito spremenilo – namreč nacionalizirati hoče vso plinsko industrijo, vendar na svoj način. Lastnikov ne bo

je tudi glasen nasprotnik vojne v Iraku ter ostro nasprotuje Prosto trgovinskemu območju Amerike (FTAA). Glede tega območja oziroma vprašanja proste trgovine pa je Morales postal bolj previden v času po izvolitvi in je pred kratkim izjavil, da bo mogoče sklepal tudi prosto-trgovinske sporazume, dokler bodo le-ti služili prebivalcem Bolivije. A praktično gledano bo do tega težko prišlo – da bi prosto-trgovinski sporazumi služili prebivalcem neke revnejše države namreč. Poglejmo samo CAFTA (US-Central America-Dominican Republic Free Trade Agreement), katerega je hotel Bushova administracija uvesti v šestih državah do začetka tega leta (kar jim je, mimogrede, vsaj delno spodletelo). Do zdaj so zadostili pogojem tega sporazuma samo v El Salvadorju, pa še to ob treh zjutraj po burni razpravi in s hudim nasprotovanjem večine prebivalstva. Eden izmed glavnih povodov za to so bile spremembe 14 členov ustave, ki bodo služile velikim korporacijam in ogrozile preživetje več tisoč ljudi v El Salvadorju. Spremembe namreč predvidevajo denarne in zaporne kazni za prodajalce in kupce piratskih dobrin, ki predstavljajo vir preživetja mnogim revnim Salvadorcem. ZDA zahtevajo zaostritev zakonodaje na področju intelektualne lastnine na vseh področjih teh šest držav, preden lahko le-te pristopijo k CAFTA sporazumu. Med drugim zahtevajo tudi od Guatemale, da zaostri zakon na področju farmacevtske industrije – kar bo vsekakor dobrodošlo za multinacionalke, nikakor pa ne za revne ljudi, ki si ne morejo privoščiti dragih zdravil. Zato ni čudno, da je

več kot dvajset tisoč ljudi demonstriralo pred guatemalskim parlamentom proti sprejetju sporazuma. Tudi v Costa Rici še niso glasovali o tem sporazumu, javno mnenje je tukaj in po vsej centralni Ameriki vedno manj naklonjeno takšnemu dogovoru. Pa vendar ZDA ne odneha – uporabljajo tudi drugačne metode "prepričevanja". Novi veleposlanik ZDA v Costa Rici je kritiziral nesprejetje sporazuma o prosti trgovini in obenem grozil z ukinitvijo izvoznih kvot za tekstil, če ne sprejmejo sporazuma. Podobno je bil državni sekretar Robert Zoellick septembra 2005 poslan v Nikaragvo, da zagrozi z ukinitvijo razvojne pomoči, v primeru, da ne sprejmejo sporazuma. Teden po obisku sekretarja je bil CAFTA sporazum predstavljen, "predebatiran" in sprejet v enem popoldnevu. Zdi se, da so takšni načini prepričevanja postali norma skozi ves proces implementacije zunanje politike ZDA. Ob tem pa Bele hiše ne omajajo niti notranje afere vohunjenja National Security Agency (NSA), ki so brez sodnega naloga prisluškovali potencialnim teroristom – kot so nevladne organizacije za ohranitev okolja ter združenja nasprotnikov vojne v Iraku.

Vendar so se nasprotniki takšnega nepravilnega "sporazuma" organizirali in začeli pojavljati po vseh državah podpisnicah. Na sodiščih v Nikaragvi in El Salvadorju čakajo tožbe na ustavnih sodiščih – ustava naj bi bila kršena v več kot 15 členih. Tudi v ZDA se pojavljajo civilne pobude proti sprejetju tega sporazuma, ki je nepravilčen do večine prebivalstva, razen tiste peščice bogatašev, ki si želi-

Konec koncev zahtevajo zelo enostavno stvar – da se interese več kot dve tretjini revnega prebivalstva postavi pred interese tistih 10 odstotkov bogatih potomcev konkvistadorjev.

lo že pred desetletji, vendar je takrat bilo večinoma krvavo zadušeno – s strani ZDA. Edino na Kubi se je uspelo Castru obdržati na oblasti in s tem vztrajati na svoji verziji "karibskega" komunizma, ki se zadnje čase spreminja v nek Castrov socializem. V tridesetih letih vladavine ravno ni uspel uresničiti vseh svojih obljub iz 60. let, pa vendar sta s Che Guevarom bila in sta še vzornika mnogim študentom ter voditeljem – kot na primer Evu Moralesu, novemu predsedniku Bolivije. Kot je izjavil pred volitvami v državi, kjer je bil umorjen Che, mu je leta velik vzornik, kot tudi Castro ter nazadnje venezuelski predsednik Hugo Chavez. In kaj ljudje te najbolj revne južnoameriške države pričakujejo, ko izvolijo bivšega pridelovalca koke, po rodu Indijanca, za svojega predsednika? Pričakujejo predvsem bolj pravično porazdelitev naravnega bogastva te druge največje izvoznice zemeljskega plina v Južni Ameriki, bolj

razlabil, polastil se bo samo zemeljskega plina kot takega in za ekstrakcijo zahteval 50-odstotni davek. S tem denarjem pa potem financiral vse zastavljene projekte. Veliko se je naučil tudi od Chaveza, ki je v Venezueli naredil pravo socialno revolucijo in tako padel v nemilost ZDA. Pa vendar je Chavez dokazal, da je sposoben narediti spremembe, ne samo o njih govoriti. Širok razpon socialnih programov, ki jih je vpeljal v Venezueli, govori sam zase. Kampanja za 100-odstotno pismenost odraslih je v bistvu izbrisala nepismenost v tej državi, veriga državnih trgovin prodaja dobrine po subvencioniranih cenah revnim prebivalcem Venezuele, program, ki prinaša zdravstveno varstvo tudi v slume, se je izkazal za zelo uspešnega itd. To so samo nekateri izmed levičarsko-socialistično usmerjenih programov tega popularnega borca proti neo-liberalni, prosto-trgovinsko usmerjeni politiki. Chavez

Država tretjega sveta pomaga državljanom najrazvitejše države na svetu, vodstvo države in tudi "domače" naftne družbe pa ne naredijo čisto nič v tej smeri – gledajo samo na dobiček in čisto nič drugega.

– novo upanje?



Karikatura: Ajda Gregorčič

jo na ta račun še bolj obogateti. Kam torej cilja Morales, ko govori o prostotrgovinskih sporazumih? Kot možnega partnerja je omenil Kitajsko, ki bo v prihodnosti potrebovala ogromne količine energentov (če bo nadaljevala s takšno stopnjo gospodarske rasti, bo ZDA presegla v nekaj letih). Mogoče je tudi zato Bush ubral drugačen pristop k Moralesu, kot pa je to storil s Castrom in Chavezom – pristop konsenza in pogovorov. Pa vendar mu je trn v peti Moralesov pogled na problem koke – ta ga namreč ne vidi v Boliviji, temveč v ZDA. Jasno se je opredelil proti ameriški politiki uničevanja nasadov koke, vendar se je obenem tudi zavzel za borbo proti trgovini z mamili. Trdi namreč, da je koka tradicionalna rastlina Indijancev in da jo le-ti uporabljajo v zdravstvene

in verske namene in z njo, kot drogo, nimajo problemov.

Ameriško obrambno ministrstvo pa porablja vedno več denarja tudi za financiranje izobraževanja in šolanja vojaških kadrov v borbi "proti terorizmu" v Južni Ameriki. Kot veliko nevarnost, sklicujoč se na poročilo "Erasing the Lines: Trends in U.S. Military Programs in Latin America", vidi Pentagon pridelovalce koke v Boliviji, organizacije Indijancev v Ekvadorju in Kolumbiji, podpornike Chaveza v Venezueli in gibanje Kmetje brez zemlje v Braziliji. Zanimivo je, da vsa ta gibanja direktno postavljajo pod vprašaj in se borijo proti neo-liberalni ekonomski politiki, ki jo Bela hiša na veliko promovira. Leta 2002 je ZDA tudi financirala "Društvo za demokracijo" v Venezueli, ki je bilo glavno pri orga-

nizaciji vojaškega udara proti demokratsko izvoljenemu Chavezu. Vojaški udar je po enem tednu spodletel, saj so se ljudje večinsko uprli takšnemu grobemu, že neštetokrat vidnemu vmešavanju v njihovo življenje. Kljub uradnim dokazom, da so ZDA financirale ta vojaški udar, jim nihče ni mogel nič. Na srečo se ta umazana igra vmešavanja v politični vrh Latinske Amerike vedno manj tolerira. Prišli smo do neke točke, kjer se je prebivalstvo prebudilo do te mere, da niso samo nemi opazovalci, temveč aktivni sodelavci pri oblikovanju svoje prihodnosti. In ta trend je lahko vzor tudi drugim državam, ne samo v Latinski Ameriki, temveč na celemu svetu. Navadni, preprosti ljudje v teh državah ne opozarjajo samo na krivice, ki se dogajajo v svetu, na nepravici-

ne sporazume in politiko, ki se vodi s strani "imperija" (Bele hiše pod taktirko neo-liberalnega Busha), na prostotrgovinske pritiske WTO-ja, ne, ni so samo tisti, ki kritizirajo. So tudi pozitivno usmerjeni, imajo ideje, cilje, ki jih želijo uresničiti, ki jih uresničujejo in nam vsem s tem dajejo vzor. Ker, lahko je nekoga kritizirati, težje je kritiko argumentirati, najtežje pa je predlagati razumne in izvedljive rešitve. Kot primer naj navedem eno izmed lanskoletnih akcij Chaveza. Subvencioniral je namreč kurilno olje več tisoč ameriškim revnim družinam, šolam ter domovom za brezdomce. Pravniki naftne družbe CITGO, ki je v lasti Venezuele, so izdelali poseben sistem določanja upravičencev do tega subvencioniranega kurilnega olja – vse do končnega porabnika, da ne bi prišlo do zlorab prek najemodajalcev itd. Zanimiva gesta, a ne? Država tretjega sveta pomaga državljanom najrazvitejše države na svetu, vodstvo države in tudi "domače" naftne družbe pa ne naredijo čisto nič v tej smeri – gledajo samo na dobiček in čisto nič drugega. Pa vendar upajmo, da bo takšna gesta dobrote za vzor ljudem po vsem svetu, da bo pokazala, da ni denar tisti, ki je najbolj pomemben, temveč humanost ter medsebojna pomoč. Navsezadnje je lahko dogajanje na drugem koncu sveta tudi vzpodbuda nam, prebivalcem sončne strani Alp. In v tem nam je tudi predsednik Drnovšek lahko dober vzgled. Bil je namreč edini nejužnoameriški predsednik, ki se je udeležil inavguracijske ceremonije Moralesa in mu izrazil podporo v njegovem predsedovanju.

Tudi novoustanovljeno gibanje za pravičnost in napredek je mogoče svoje začetke ali pa končno vzpodbudo našlo ravno v tej revni, a duhovno bogati južnoameriški državi. Zanimiv je mogoče tudi podatek, da so bile skoraj vse pozitivne spremembe v družbi v zadnjih desetletjih sprejete zaradi civilnih pobud, ne pa zaradi uradne politike – pa naj bo to pozicija ali opozicija. Skrajni čas je, da se tudi v Sloveniji prebudimo na tem področju in začnemo skupaj oblikovati svojo prihodnost – ne pa odgovornosti in krivde vedno prelagati na druge!

MATJAŽ TURINEK

Kjer se srečata Velebit

Narodni park Paklenica, priljubljeno hrvaško športno plezalno središče, je do pozne jeseni tudi odličen kraj za ljubitelje drugačnih doživetij.

Za kaj pravzaprav gre v tej velikanski pustolovščini, ki ji pravimo življenje? Za cilje ali poti? Vsaj zame o tem nikoli ni bilo dvoma. Edino, kar šteje, so mi bile namreč že od nekdaj poti. Dolge ali kratke, lahke ali težke, lastne ali tuje – ni pomembno. Bistvene so mi vse tiste, ki veselijo in osrečujejo, ki vzbujajo radovednost ali zgolj polnijo baterije za nove poti. Poti so mi že od nekdaj pomenile ves smisel, cilji pa le njihove stranske produkte.

In kaj ima s tem Narodni park Paklenica, se nemara vprašate. Veliko. Minulo jesen je bila Paklenica zame namreč ena izmed postaj na poti, po kateri že dolgo v velikem številu hodijo alpinisti, športni plezalci, popotniki, ljubitelji narave, turisti, skratka vsi tisti, ki so se v življenju dokopali do spoznanja, da na koncu koncev sploh ni pomembno, kako daleč gremo, temveč le to, da sploh gremo...

Kakorkoli že, če ste kdajkoli prebirali nepozabno Pot Nejca Zaplotnika ali na primer požirali knjige Lionela Terraya, Hermanna Buhla, Reinholda Messnerja in še mnogih drugih, boste sorodne duše z vseh koncev Evrope v Paklenici srečevali tako pogosto kot le malokje drugod. Število ljubiteljev skalnega adrenalina in najrazličnejših z naravo povezanih doživetij v času sezone tod namreč osuplja, prav tako kot tukajšnje lepote neokrnjene narave. V začetku novembra, ko narava poskrbi za še posebno razkošne barve, ni prav nič drugače.

Pakleniški čari in posebnosti

Da je Narodni park Paklenica s svojimi več kot 100.000 obiskovalci letno zelo priljubljen tudi med slovenskimi ljubitelji alpinizma in športnega plezanja, ni naključje. To najpomembnejše hrvaško plezalno središče po urejenosti in kvaliteti ple-



Tudi to je Paklenica. Pogled s Kurine plaže.

Foto: Danijel Žižek

zalnih smeri namreč sodi v sam vrh evropskih plezališč, poleg tega pa se v njem vsako leto odvija tudi mednarodno tekmovanje v hitrostnem plezanju Big Wall Speed Climbing. Po drugi strani ima priljubljena "Pakla" še posebej atraktiven čar: plezališča se nahajajo v bližini morske obale in tako pakleniška riviera ponuja obiskovalcem idealne pogoje za kombinacijo plezanja in vodnih športov – da lenarjenja na plaži po večurnem garanju v skali ali celodnevem trekingu po narodnem

Čeprav običajno močno prevladujejo ljubitelji "vertikal", pa bi bilo napak misliti, da pridejo v Paklenici na svoj račun le slednji. Nasprotno! V čudovitem naravnem okolju narodnega parka zlahka preživijo nepozabne ure tudi planinci, pohodniki, izletniki oziroma vsi, ki jih pot zaneša v te kraje izvrstne mediteranske klime. Pešačenje oz. treking je po mojem mnenju sploh edini način, s katerim se splača spoznavati širše območje, ki ga zaznamujeta kanjona Velike in Male Paklenice, pr-

ninskih poti, ki iz kanjonov Velike in Male Paklenice vodijo v najrazličnejše smeri. Najbolj pogosto obiskana je vsekakor pot, ki od vhodne recepcije parka vodi skozi dobrih 400 metrov globok kanjon že omenjene plezalne meke Velike Paklenice do špilje Manite peči, drvarske hiše Lugarnice in planinskega doma ter od tu do najvišjih velebitskih vrhov, Vaganskega vrha (1758 m) in Svetog brda (1753), od koder se ponujajo spektakularni razgledi na bližnjo in daljno okolico. Kogar ne mika raziskovanje po neoznačenih poteh, se običajno odloči za dobro označeno pot iz kanjona Velike Paklenice, ki ga v smeri Male Paklenice popelje preko zapuščenega naselja Jurline. Med najbolj priljubljenimi potmi so tudi poti do izvirov pitne vode, kot so Velika Močila, Ivine vodice ali denimo Crno vrilo, prav tako le redki zamudijo Bojinac, edinstveni reliefni pojav južnega Velebita.

Izjemno bogastvo narave

Ljubitelje narave v Narodnem parku Paklenica navdušuje izjemno bogastvo rastlinskega in živalskega sveta ter cela vrsta geomorfoloških fenomenov, ki nastajajo z intenzivnim delovanjem vode, pa tudi z velikimi temperaturnimi razlikami skozi posamezne letne čase. Ker je Pakleni-

Da je Narodni park Paklenica s svojimi več kot 100.000 obiskovalci letno zelo priljubljen tudi med slovenskimi ljubitelji alpinizma in športnega plezanja, ni naključje.

parku niti ne omenjam. Sicer pa ima alpinizem v Paklenici že dokaj dolgo tradicijo. Začelo se je že leta 1938 sicer s smrtjo končanim poskusom preplezanja tamkajšnje najbolj znane in najvišje stene Aniča kuka, danes pa se tod nahaja prek 400 opremljenih in urejenih smeri najrazličnejših stopenj težavnosti in dolžin. Sleherni, ki rad "leze", torej hitro najde kaj zase.

vi 14 in drugi 12 kilometrov globoko vrezana v impozantni masiv južnega Velebita. Možnosti za hojo po tem hrvaškem svetem kraju – Hrvatim pomeni Velebit toliko kot denimo srednjeevropskim narodom Alpe in Grkom Olimp – je res veliko. Na področju 96 kvadratnih kilometrov parka je namreč okoli 150 kilometrov večinoma odlično označenih in bolj ali manj nezahtevnih pla-

in Jadransko morje

ca sestavljena iz apnencev in dolo- mitov, je tu mogoče naleteti na celo vrsto kraških pojavov, med katerimi so posebnost številna kraška brez- na in votline (menda jih je kar 70), med katerimi je posebna znamenitost omenjena Manita peč, ki je ure- jena za turistične obiske. Tudi ljubi- tellji gozdnatih poti tod ne morejo zgrešiti, saj pokrivajo gozdovi kar dve tretjini parka. Še zasti prevzame avtohtoni gozd črnega bora (Pakle- nica je drugi največji rezervat črne- ga bora v Evropi), po katerega smo- li, t. i. paklini, ki se je uporabljala za premaz ladij, je Paklenica tudi dobi- la ime, ob njem pa popotnika razve- seljуетa še bukov in javorjev gozd, ki v jeseni zažarita v izjemnih barv- nih kombinacijah.

Medtem ko dihamo opojni vonj žajblja in oprezamo za številnimi vr- stami lilij ter orhidej, lahko na svoji poti srečamo tudi katero izmed kar 2000 živalskih vrst, ki so jih v narod- nem parku zabeležili pedantni do- mačini. Ti so na ohranjenost svo- jega ekosistema, ki se odlikuje po mnogih redkih in zaščiteneh vrstah, še posebno ponosni, zato ne zamu- dijo priložnosti, da obiskovalca nanj opomnijo na vsakem koraku. Opre- mljenost narodnega parka z opozo- rilnimi tablami, ki mimoidoče opo- zarjajo na zanimivosti flore in fav- ne, je na zavidljivi ravni, zato uteg- ne biti obisk Paklenice karseda po- učna izkušnja. Obiskovalcem je po- leg informacijskega centra ob vho- du v kanjon v bližini parka na vo- ljo tudi informacijsko-prezentacijski center, kjer lahko ob predhodni naj- avi spremljajo dia- in videoprojekci- je, prav tako pa so jim na voljo stro- kovna predavanja. Seveda prav no- bena fotografija ali film ne moreta nadomestiti pristne izkušnje narave, ki v Paklenici očara skorajda na sle- hernem koraku.

Nepozabne velebitske vedute

Jutranje meglice s soncem obsijane stene Aniča kuka ali igre svetlobe in senc nad kanjoni ter po bližnjih vr- hovah so nepozabni trenutki, ki si jih velja zapomniti ali jih zabeleži- ti s fotografskim aparatom. Pogled na spokojno okolico s Svetega brda, kultnega velebitskega vrha, očara vsaj tako kot pogled na bližnja mor-

ska prostranstva. Izjemen spoj Vele- bita, Jadranskega morja in sonca ter bogate barve jeseni v novembru, ko je tod še mogoče pohajkovati nao- koli v kratkih rokavah in hlačah, zlah- ka odtehtajo nekajurno potovanje z avtomobilom. A če navdušijo sonč- ni vzhodi, prijetno popoldansko sonce in v njem okopani velebitski vrhovi, kot so Crni vrh in Liburnija, kaj šele dejati za velebitske sončne zahode? Z malce več poguma in s pomočjo nepogrešljive Petzlove ali druge podobne tehnologije za raz- svetljava ob povratku v "bazo" je ob jasnem vremenu namreč mogoče ujeti pravo razkošje okoliških vrhov in milijone lesketajočih se zvezd. Brez primernih kart, zemljevidov, opreme in psihofizične pripravlje- nosti kajpada tudi tod ne gre. Kdor želi do poslednjih kapljic izcediti po- zne jesenske dneve, mora biti še to- liko bolj previden. Pohajkovanje po tamkajšnjih gozdnatih ali razpoka- nih golih kraških prostranstvih, mi- mo oddaljenih zapuščenih planin- skih zaselkov, ki pričajo o življenju in težkem vsakdanu tamkajšnjih hri- bovcev v ne tako oddaljeni prete- klosti, se drugače utegne slabo kon- čati. Ko pade mrak, sobi sicer prijaz- no okolje povsem drugačen videz, prav tako pa se znatno spustijo tu- di temperature. Narava tod, podo- bno kot v drugih narodnih parkih, seveda ni samo lepa, temveč je tudi divja in prvinska. Volkovi, medvedi, divje mačke in risi na področju Vele- bita niso nobena redkost, zato pre- vidnost ne bo odveč.

Paklenica do pozne jeseni...

Eden izmed dobrih razlogov za ob- isk Narodnega parka Paklenica so v jesenskem času poleg zadnjih iz- dihljajev plezalne sezone in trekin- ških možnosti gotovo tudi posezon- ske cene. Kdor se docela ne navduši nad čarobnostjo delčka 145 kilome- trov dolgega planinskega masiva Velebita, bo gotovo užival na pakle- niški rivieri. Koga pozno jeseni ne bi raznežil pogled na morsko gladino in obalo? Čeprav slednja v tem času že pošteno sameva, kljub temu to- pli sončni žarki na plažah še zmeraj dodobra ogrejejo kamen ter odpo- čijejo od pustolovščin utrujene mi- šice in kosti. Najbolj zagreti in utr-

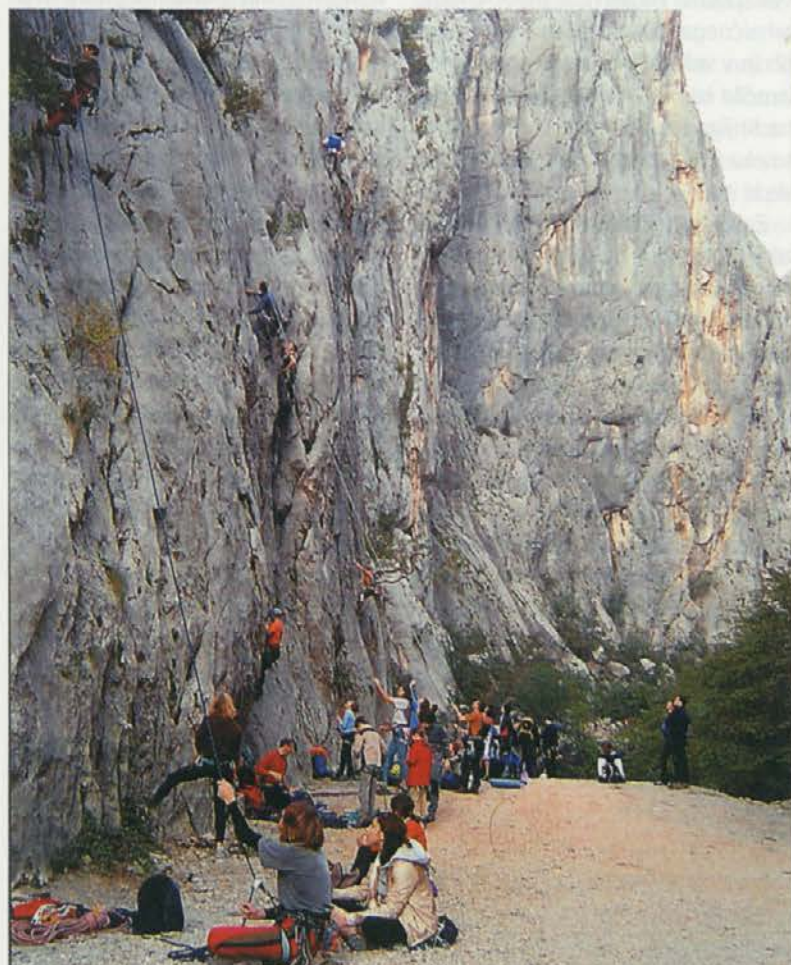
jeni se še zmeraj lahko okopajo v morju, v spominu pa popotnikom bržčas ostanejo tudi mala, slikovi- ta kamnita mesteca, v katerih živi- jo preprosti ribiči, vinogradniki, pri- delovalci oliv in čebelarji. Tudi odlič- ne dalmatinske kuhinje z morskimi specialitetami in prijaznih domači- nov, ki jih krasijo tipična dalmatinska sproščenost in humor, človek zlepa ne pozabi.

Zadar za desert

K odličnemu počutju v teh krajih in popolnemu zadovoljstvu lahko sicer veliko prispeva tudi obisk iz Pakle- nice le 40 kilometrov oddaljenega Zadra. Sprehoditi se po tri tisoč let starem mestu z izjemno zgodovino in bogato kulturno dediščino je po- sebnost doživetje. Toda, kako v me- sto, ki so ga nekoč zaznamovali Illi- ri, Grki, Rimljani in Bizantinci? Nič lažjega: v Zadar, kulturno, gospo- darsko in turistično središče sever- ne Dalmacije, pogosto vozijo z vseh koncev pakleniške riviere udobni in poceni avtobusi, zato je dovolj uje-

ti enega izmed njih. Po najrazličnej- ših športnih aktivnostih v Narod- nem parku Paklenica in mogočnem Velebitu potepanje med ostanki iz antičnega, srednjeveškega in rene- sančnega časa nemara prija še to- liko bolj. Škoda bi ga bilo zamuditi, pa ne le zaradi kulturnih spomeni- kov in znamenitosti, kot so na pri- mer cerkev Sv. Donata, simbol me- sta in najbolj znana monumentalna zgradba na Hrvaškem iz 9. stoletja, katedrala Sv. Stošije ali srebrna skri- nja Sv. Šimuna, temveč tudi ker Za- dar med drugim slovi tudi po odlični gastronomski ponudbi. Tukaj boste našli izvrstne restavracije, v katerih postrežejo z najboljšimi ribjimi spe- cialitetami ter plodovi morja, goto- vo pa marsikaj zamudite tudi, če se denimo ne posladkate z znanim pa- škim ovčjim sirom v oljčnem olju, ne poskusite žajbljevega medu ali svo- jih minulih podvigov ne zalijete s tamkajšnjimi avtohtonimi vini. Po uživaško-adrenalinskih pakleniških turah se tovrstno razvajanje vseka- kor odlično prileže.

DANIJELO ŽIŽEK



Gneča v pakleniških plezališčih.

Foto: Danijel Žižek

Malo o znanosti, se pravi o človeškem duhu

Kot je trdil Madžar Bela Hamvas, ki je proučeval stare jezike in pripadajoče duhovne sisteme od Kitajske in Irana do Grčije, Peruja in Mehike, obstaja v človeški zgodovini neka ločnica, približno šeststo let pred Kristusom (to je treba razumeti pogojno), ko se nauki arhaičnega človeka (vede, taoizem, zoroastrizem, pristaši Trismegistosa, 7 grških modrecev itd.) preobrazijo v nekaj novega, specializiranega, združenega za nek praktični namen.

Znanosti v stari Grčiji postanejo "množina" in to ostajajo do današnjega dne, človek pa je popolnoma poglobljen v praktične probleme in vidi samega sebe kot "merilo vseh stvari". Izginja enotnost starih izročil in veličastni arhaični človek, ki je bil pravzaprav "veliki metafizik", udeleženec prvobitnega znanja o biti kot enotnosti mikrokozmosa in makrokozmosa, namesto njega pa stopa na prizorišče "zgodovinski" človek, vržen v čas, minljivost, borbo za vpliv in obstanek. Čeprav se njegova posebna znanja vse bolj izpopolnjujejo, ohranja zgodovinski človek spomin na tisti čas prvobitnega, arhaičnega človeka le še v fragmentih in v velikih knjigah, ki so ohranile izročilo izvirnih metafizikov (taoistična Knjiga o poti in njeni vrlini, egiptovska Knjiga mrtvih, Biblija, indijske Vede itd.).

Zakaj je arhaični človek "metafizik"? Zakaj je njegov duh usmerjen k enotnosti, večnemu temelju in univerzalnemu principu biti, torej k vedam (znanju) o univerzalni (eni) duši in logosu, iz katerih tudi on sam živi in razume svoj obstoj, medtem ko po-znavanje in po-ročanje (zgodovina) prideta šele kasneje, ko je naš duh že padel (propadel) iz te metafizike spoznavanja in udeležbe pri "enotnosti" v specialne znanosti o tem in onem ter v religijo in mit kot kolektivistični simplifikaciji metafizičnega pogleda na svet?

Prav zaradi tega sožitja z enim je bil prvobitni človek duhovno najpopolnejši človek, ki je kadarkoli obstajal. Bil je matematik, glasbenik, graditelj in politik v eni osebi, ker se je globoko v sebi zavedal, da sta princip in namen teh dejavnosti ista. To je Budha (tisti, ki gleda dušo sveta), Zaratustra, Heraklit, to sta Solon in Pitagora itd. – skratka ljudje, kakršni ne obstajajo več, in ljudje, kakršnih obstoj je v "zgodovinski" dobi pravzaprav nemogoč. Hamvas je menil, da je Platon bil zadnji, že malce zbledeli primerek prvobitnega človeka. Prvobitni človek ni razlikoval med "naravoslovnimi" in "humanističnimi" znanostmi. Ta nesmisel je vstopil v zgodovino, ko so si praktične potrebe po merjenju zemlje, izdelavi orožja in zgradb itd. prisvojile "matematični in fizikalni" segment izvirnega izročila, religija in politika pa sta zase, po kolektivističnem obrazcu ustroja družbe za potrebe po krepitvi subjektivne moči posameznika, prisvojili "duhovni" segment izvirnega izročila ter pri tem profitirali predvsem zaradi strahu pred smrtjo in trpljenjem, ki je univerzalno človekovo gibalno – tako k "prebujenju" in ozaveščenju najvišjih stopenj življenja kot, na žalost, tudi k ničevosti in propadu, če strahu in smrti podleže. Kako bi dandanes lahko rekonstruirali ali pokazali, kaj bi lahko bilo to izvirno izročilo, v skladu s katerim je živel izvirni, predzgodovinski človek?

Ko so Grki ta znanja formalizirali, se je začel proces njihove praktične uporabe in tehnološka revolucija, ki traja še danes, a vzporedno z njenim napredovanjem ugaša zavest o univerzalnem, duhovnem izvoru teh znanj.

Oglejmo si na primer, kako je nastal ČIP!

(Razumi to kot malo filozofsko zafrkancijo, ne kot strogo logično izvajanje.)

Zamisli si egiptovske svečenike, zvezdoznalce in matematike, ki so morali poznati nebo in zemljo, če so hoteli predvideti Nilove poplave, dojeti načelo cikličnega ponavljanja teh pojavov v naravi, predvsem pa merjenja letnih časov; če so hoteli vzpostaviti zapleten sistem namakanja polj in hkrati razporediti ta polja tako, da bi bilo mogoče razporediti posevke, so morali izpopolniti sistem merjenja in geometrijo. Njihova, z neposrednim vpogledom pridobljena znanja o astronomiji, matematiki, fiziki itd. so prevzeli Grki in s sistemom formalne logike in logično zasnovo matematike prek Evklida in Aristotela tako rekoč "ulovili esenco" človeških duhovnih moči ali, drugače rečeno, osmislili aksiomatski sistem človeških spoznavnih sposobnosti. Te sposobnosti so izpeljane, ekstrahirane, iz velikega neposrednega uvida in živetosti v vesolje in naravo, torej iz nastalega med neposrednim opazovanjem neba in zemlje; da je temu tako, priča grška beseda ALETHEIA, s katero so izražali pojem resnice. Dobesedno je resnica, tako za Grke kot za arhaičnega človeka, neskritost, odprtost neba in zemlje, v katero človek posega z neposrednim uvidom, edino "orodje", ki mu je pri tem potrebno, pa je BUDNOST, stanje odprtosti zavesti in duha, s katerim posega v kozmos. Ko so Grki ta znanja formalizirali, se je začel proces njihove praktične uporabe in tehnološka revolucija, ki traja še danes, a vzporedno z njenim napredovanjem ugaša zavest o univerzalnem, duhovnem izvoru teh znanj. Zato se nam danes v korenu besede resnica (hrv. istina, op. prev.) nahaja le formalna opredelitev pojma kot kot "istost", tisto, kar je enako samo sebi, medtem ko v tem pojmu ne opazimo več odprtosti biti in budnosti človeka. Načela formalne logike in matematike so se nam skozi srednji vek ohranila po zaslugi Arabcev, novoveški človek pa jih postavlja v službo industrijske revolucije, kjer so položena v temelje moderne fizike, matematike, elektrotehnike itd. Najčistejši odraz Aristotelove formalne logike je novoveška elektrotehnika, katere principi niso nič drugega kot materializirani "prepis" formalne logike sodb. Elektrotehnika je torej bila kot materializirana formalna logika položena v temelje moderne tehnološke revolucije, ni pa mogla sama izvesti INFORMATIZACIJE sveta, torej informacijske revolucije. Če naj bi se elektrosklopi/logične sodbe

transponirale v čisto energijo, se osvobodile povezanosti s telesnim kontinuumom ter razrešile probleme oddaljenosti in prenosa energije, so potrebovale tudi "sveto" s znanje, višji uvid v enotnost duhovnega in materialnega. Tu so "mehanikom" priskočili na pomoč ljudje, v katerih je še nekoliko tlel ogenj prvobitne enotnosti, ljudje, kot so bili Frage, Einstein in predvsem Nikola Tesla – in glej si ga no: prišli smo do njegovega veličanstva – ČIPA – simbola informacijske dobe, ki je razkroj formalnega, materialnega in sintaktičnega po eni in univerzalnega, duhovnega in semantičnega po drugi strani privedel do popolnosti. Duhovna znanja skorajda nimajo več zveze z materialnim, čeprav izhajajo iz istih korenin in, paradoksalno, sodelujejo med sabo bolj kot kadarkoli – vendar ne z namenom prebujanja človeka iz predanosti materialnemu, kot je to počela izvorna metafizika, ampak ravno nasprotno: materialni svet si je povsem pokoril duhovno substanco človeka, njeni blede preostanki (bodisi v obliki kolektivističnih fundamentalnih religij bodisi v obliki newageevske individualistične alternative, ki tudi sama beži od spoznanja, da problemov univerzalnosti biti ni mogoče razrešiti z individualnim diskurzom) pa le sekundirajo "zatopljenosti v zunanje in materialno" v svetu ponorele izmenjave materialnih dobrin, v katerem so se tudi duhovne "vrednote" pretvorile v blago (mar niso moderni intelektualci skoraj vsi po vrsti bogati, vplivni ali slavni, kot taki pa zgolj okras družbenega establishmenta, se pravi, ali ni dejstvo, da dandanes namesto o modrecih govorimo o intelektualcih, že samo po sebi dovolj zgovorno?). Kot je zaslutil že Heidegger, potem ko se je pokesal lastnih kolektivističnih zablod, niti kolektivizem niti individualizem ne nudita odgovora na vprašanje, ali je spet mogoča prvobitna eksistenca človeka. Menim, da se odgovor nahaja v nekem skoraj povsem pozabljenem segmentu človeškega mišljenja in delovanja; to pa je, paradoksalno, prvobitno razumevanje skupnosti, torej tisto, kar danes povsem neutemeljeno imenujemo politika. A to je že druga zgodba, se pravi, poskušal bom pojasniti skozi tvoje drugo vprašanje. Upam, da se nisem preveč zapletel v filozofijo, se pravi, da lahko to besedilo razume tudi kdo normalen. Sporoči, kaj misliš!

GORAN STARČEVIĆ, ZAGREB
(PREVOD IZ HRVAŠČINE: DARINKO KORES JACKS)

Mozartovo leto

Če bi genialni skladatelj še živel, bi se najbrž zelo čudil: njegovo ime je postalo globalna znamka in tarča neverjetne tržne eksploatacije, njegova glasba pa celo zdravi.

Mozart je že dolgo sinonim za čudežnega otroka in glasbenega genija. Čeprav se je njegova triumfalna pot po Evropi začela pred nekaj manj kot dvema in pol stoletjema, je do danes ostal predmet zgodovinskih, psiholoških, medicinskih in socioloških razprav. Mozartova dela, prek 600 večjih in manjših del iz vseh vrst glasbenega ustvarjanja, so skorajda neizčrpen vir strokovnih analiz, njegova biografija hvalažen material za književne, filmske in gledališke stvaritve. Natanko 250 let po rojstvu slavnega skladatelja se njegovo svetovno znano ime pojavlja v najrazličnejših vlogah. Ultimativni skladateljski terapevt je le ena izmed najkontroverznejših. Mozartova glasba torej ni več samo čudovita, po nekaterih študijah naj bi prav tako imela zdravilen učinek na telo in duha.

Da bo slavní Amadeus drugačen od navadnih smrtnikov, je vsekakor kazalo že od samega začetka. Osupljivo nadarjenost je namreč pokazal že zelo zgodaj; kot štiriletni otrok je igral na klavir, s petimi skladal, s šestimi nastopal pred avstrijskimi, francoskimi in angleškimi člani kraljevih družin, med drugimi pred avstrijsko cesarico Marijo Terezijo in njeno hčerjo, poznejšo francosko kraljico Marijo Antonieto, med 13. in 17. letom je gostoval po Italiji ter žel pohvale takratnih vodilnih skladateljev. Njegov oče Leopold, ugledni

violinski pedagog tedanjega časa, je seveda takoj odkril sinov izjemen glasbeni talent, izvrstno okolje za hitro oblikovanje Mozartovega genija pa je ponujalo tudi njegovo rojstno mesto Salzburg, eno od glasbenih središč Evrope 18. stoletja.

Nerazumljeni, neukrotljivi genij

Čeprav bi ob omenjenem lahko mirno sklepali, da je bil tedanji svet Mozartu zelo naklonjen oziroma zanj skorajda ni bilo ovir, je resnica povsem drugačna. Njegovo življenje je bilo, kot navedajo raziskovalci in biografi, vse prej kot rožnato. Kronane glave so ga sicer hvalile, pa vendar so zanj storile malo ali nič. Znano je med drugim, da ga je navdvojava Ferdinand želel sprejeti v službo, toda Marija Terezija mu je svetovala, naj se nikar "ne obdaja z nekoristnimi ljudmi". Kasneje mu ni šlo nič bolje. Življenjski cilj – priboriti si kak trden položaj na dunajskem dvoru – je dosegel šele po smrti Cristopha Willibalda Glucka, ko je bil imenovan za dvornega skladatelja za precej manjšo letno plačo od Gluckove. Mozart ni nikoli postal niti dvorni dirigent, čeprav si je ta položaj menda najbolj vroče želel. Četudi je Mozartov slavní skladateljski sodobnik Joseph Haydn o njem nekoč dejal, da je največji skladatelj, kar jih pozna, je za aristokratske kroge ostal zmeraj nerazumljen in sumljiv. Še posebej potem, ko je v času francoske revolucije v noče preli libretto Da Ponteja, napisan po Beaumarchaisovi Figarovi svatbi, v kateri je grof prikazan kot tepec. Mozart, svobodomiselní posameznik in iniciant prostozidarske lože, je vsekakor begal že sodobnike, ne le poznejše generacije. V njegovih razvpitih zasebnih pismih je mogoče najti prostaške besede, nevredne njegovega genija, prav tako pa

je dobro znano tudi dejstvo, da je živel neodgovorno, lahkomišelní in zapravljivo. Tako so menili mnogi, ki so poznali njega in njegovo ženo Constanzo, med drugimi tudi njegov oče Leopold, ki si je zaradi "problematičnega" sina, kot poročajo, včasih menda celo pulil lase. Sicer pa je Mozartov neukrotljivi temperament, ljubezensko življenje in vulgarne šale v svojem filmu Amadeus dobro prikazal režiser Miloš Forman. Prav omenjena, z oskarji nagrajena filmska uspešnica (Mozarta je odigral Tom Hulce, njegovega zavidanja polnega sovražnika oziroma dvornega rivala Antonia Salierija, ki naj bi bil kriv Mozartove smrti, pa Murray Abraham), je kriva, da danes za Mozartovo smrt mnogi krivijo Antonia Salierija. Toda ta naj bi bil po mnenju preučevalcev Mozartovega življenja povsem po krivem obtožen.

Med resničnostjo in legendami

Salieri, priljubljeni in občudovani skladatelj tistega časa, bojda sploh naj ne bi imel nobenega razloga, da bi Mozarta sovražil, kaj šele da bi ga zastrupil, kot se je o njem govorilo. Vsaj tako trdi italijanski raziskovalec Giorgio Taboga v knjigi L'assassinio di Mozart, v kateri piše, da je bil Mozart, znani ljubitelj žensk, v bistvu žrtev prevaranega soproga, ki se ga je lotil s palico in mu po nesreči počil lobanjo. Nihče ni poskrbel za mrliški list, truplo so pokopali v skupnem grobu, ne da bi označili, kdo v njem počiva, cesarska palača pa naj bi škandal prikrila, med drugim piše Taboga. A to je le ena izmed množice znanih teorij. Kljub temu da je bilo o Mozartovem življenju, pa tudi o vzroku smrti doslej napisanih že na duca te knjig, je še zmeraj težko ločiti resnico od legend. Gotovo je le, da se je življenska pot glasbeno izjemno plodovitega Mozarta končala leta 1791, ko je bil star komaj 35 let. V tem kratkem času je ustvaril kar 22 oper, 25 klavirskih koncertov, 7 violinskih in 11 za druge instrumente, 48 simfonij, veliko komorne glasbe, številne samospeve, serenade, sonate, cerkveno glasbo..., tudi slovití Rekviem, ki naj bi ga po filmski izpeljanki Miloša Formana naročil Salieri. Nobenega dvoma ni tudi o tem, da je z Mozartom šlo hitro navzdol, da je bil zmeraj brez denarja, da si ga je na veliko sposojal in da je ženi malce pred smrtjo zaupal, da ga želi nekdo zastru-

piti. Naj bo tako ali drugače, če bi Mozart še živel, bi bil najbrž zelo slaven in bogat. Nekje med Michaelom Jacksonom in Robbiem Williamsom, pristavljajo nekateri. Medtem ko ga ljudje že dolgo postavljajo v najrazličnejše vloge in je njegovo ime pogosta tarča neokusnih marketinških eksploatacij, se v zadnjem času pojavlja tudi v vlogi ultimativnega skladateljskega terapevta. Po tej tipično newageevski interpretaciji naj bi Mozartova glasba pomagala pri zdravljenju številnih bolezni – od aken pa vse do Alzheimerjeve bolezni.

Mozartovi zdravilni in drugi učinki

Poslušanje Mozartove glasbe naj bi koristilo otrokom in odraslim ter jih prav tako naredilo bistrejše. Nekatere od tovrstnih trditev temeljijo na znanstvenih raziskavah. Neki ameriški nevrokirurg je v svoji študiji nedavno dokazal, da določene Mozartove skladbe pri pacientih zmanjšujejo jakost in pogostnost epileptičnih napadov, drugi raziskovalci pa so ugotovili, da nekateri Alzheimerjevi bolniki po desetminutnem poslušanju Mozartove glasbe bolje rešujejo miselne teste. Pariški zdravnik Alfred Tomatis, eden pionirjev uporabe Mozartove glasbe pri vseh oblikah otroških motenj in tudi depresiji pri odraslih, se lahko pohvali z rezultati, kljub temu pa uradna znanost še naprej ostaja zadržana.

Najbolj razširjene in hkrati najbolj spodbijane so trditve, da lahko Mozart poveča moč možganov. Članek Frances Rauscher, profesorice wiscounsinske univerze in prav tako čelistke, je po objavi v reviji Nature leta 1993 povzročil pravi vihar. Njenim poskusom z laboratorijskimi podganami so se v naslednjem desetletju pridružile še mnoge raziskave, ki so naletele na širok medijski odziv. Tako se je rodil popularni psihološki trend, znan kot Mozartov učinek. Kompilacije z Mozartovo glasbo za mlade mame in očete, ki novorojenčkom obljublajo povečanje inteligentnega kvocienta, danes niso več nobena redkost, Mozartov učinek pa že dolgo s pridom izkoriščajo tudi knjige s podobno tematiko. Avtorji, kot je na primer Don Campbell, v njih naštevajo celo vrsto zdravilnih in blagodejnih učinkov glasbe. Da bi ugotovili, da glasba vpliva na naše počutje, seveda ne potrebujemo strokovnjakov. Kdor se ji je kdajkoli prepustil, tudi ve, da ni blagodejna samo Mozartova glasba. Ampak letos je pač Mozartovo leto in, kot ste najbrž že ugotovili, izvrstno se ne prodajajo le Mozartove čokoladne kroglice...

MARKO PETRINAČ



Wolfgang Amadeus Mozart (1756 - 1791)
Foto: M. PRODUCTION

Danes v poeziji zavračam vse,

Andrej Brvar je pesnik z dolgo in zanimivo zgodovino. Rodil se je leta 1945 v Čačku, kamor so bili izgnani njegovi starši že na začetku vojne. Od tam je prišel v Maribor, kjer živi in ustvarja še danes. Na ljubljanski univerzi je končal študij italijanščine, kasneje pa je diplomiral tudi na oddelku za svetovno književnost. Zaposlil se je v mariborski knjižnici kot akcesor oz. nabavni referent, a ga ta služba ni izpopolnjevala, zato je leta 1980 v reviji *Dialogi* prevzel mesto urednika za leposlovje. Kasneje je postal urednik za izvirno literaturo pri založbi Obzorja, danes pa zastopa Litero. V drugi polovici šestdesetih let je bil eden vodilnih predstavnikov slovenske avangarde – skupine pesnikov, ki so zagovarjali čistost jezika v vsej njegovi razsežnosti. Vselej je veljal za literarnega upornika in zdi se, kot da mu je to poslanstvo pisano na kožo. Doslej je izdal že dvanajst pesniških zbirk, vsaka posebej pa predstavlja delček mozaike iz pesnikovega življenja. Leta 1991 je prejel tudi nagrado Prešernovega sklada. Katedra je ponovno oživiljena – in ko smo ga poprosili za intervju, je z veseljem privolil – kajti daljnega leta 1979 je dejal: "Za Katedro vedno."

Kakšni so vaši občutki ob ponovnem "rojstvu" Katedre? Za ta časopis ste v času njegovega izhajanja že dali intervjuje – vam je mogoče kaj čudno, da smo zopet izbrali vas, ali si to štejete v čast?

Živela, nova Katedra! Ko je pred skoraj petnajstimi leti "izdihnila", mi je bilo zanjo zelo žal. Ne le zato, ker je bila časopis moje mladosti, ampak predvsem zato, ker je imela tako bogato in pomembno tradicijo. Spominjam se prvih števil iz začetka 60. let

prejšnjega stoletja, ko je bila še razdeljena na študentski in dijaški del – pri tem sem sodeloval tudi sam; spominjam se literarne priloge *Obrazi* s prispevki Frančka Rudolfa, Marka Zorka, Petra Baloha idr.; spominjam se izredno dinamičnega obdobja pod uredniško taktirko Draga Jančarja in, navsezadnje, spominjam se njenega finala ob koncu 80. let, ko je s korajžnimi, kritičnimi razmisleki že pripravljala pot novemu, svobodnemu, demokratičnemu. Seveda si štejem v čast, da ste me ob vnovičnem začetku povabili k pogovoru. Obenem pa začudeno ugotavljam, da sem najbrž res že kar nekaj časa na svetu, če se je medtem mariborska študentska scena zavrtela naokrog in spet pristala pri Katedri.

Objavili ste že dvanajst pesniških zbirk, zadnjo lansko leto. Ste zadovoljni z doseženim in koliko časa je pravzaprav minilo, odkar ste prvič zapisali pesem? Se še spominjate?

Stihoklepariti sem začel že v osemletki, se pravi konec 50. let, in sicer iz veselja

do besedne igre, ki mi jo je odkril Tone Pavček z zbirke pesmi za otroke *Maček na dopustu*, malo pa tudi zato, da bi se rehabilitiral pred domačimi in sošolci zaradi nenehnih težav v šoli. Te svoje rimarije sem objavljaval v *Mladem rodu*, takratni rubriki tednika 7D, in seveda v šolskem glasilu. Kmalu nato sem opazil, da je lahko pisanje odlično sredstvo za zbujanje pozornosti pri nežnem spolu. No, in tako se je začelo in se ni končalo ob koncu pubertete, kot pri večini drugih, ampak se je z vse večjo intenziteto nadaljevalo do danes, ko se mi je nabralo menda res že dvanajst knjig in ko se včasih imam na sumu, da še zmeraj nisem docela zlezel iz adolescence.

Kako gledate na svojo zadnjo zbirko? Se vam zdi, da ste vedno boljši, stremite morda k popolnosti oziroma k popolni zbirki, ali je to za vas čisto nepomemben faktor?

Ob pogledu nazaj opažam, da se moje zbirke v ničemer ne ponavljajo, da so, kljub konstantni avtorski prepoznavnosti, zmeraj drugačne, da je vsaka pravzaprav nujna postaja v procesu formiranja mojega pesniškega sveta. Ugotovitve sem seveda vesel, saj kaže, da sem ves čas natanko reflektiral svoje pesniško početje, to pa spet kaže na določeno resnost oziroma odgovornost do lastnega dela in pesniškega talenta. Skratka, brez prejšnjih zbirk bi tudi Naplavin ne bilo takšnih, kakršne so. Kot ste najbrž opazili sami, se zbirka strukturalno deli na kalejdoskopične montaže in zgodbe, obojne zapise v najbolj na-

ravni, prozni obliki. V obeh strukturah namreč ni nič izmišljenega, navržene ga ad hoc; vse izhaja iz živega izkustva in je zato individualno posebno in pristno. Pisati poezijo na tak način pa zahteva čas – Naplavine so nastajale skoraj sedem let. Ja, pri vsakem pesniškem tekstu se skušam angažirati, kolikor pač zmorem, ne da bi pri tem hlepel po popolnosti, ki je v človeškem svetu ni.

Ne bom vas spraševala, zakaj naslov *Naplavine*, ker je, če se samo za hip ustavimo ob njem, povsem razumljiv. Zanima pa me, zakaj objavljate izključno le še v *Novi reviji*. Botrujejo temu kakšni posebni razlogi? Ali vam druge revije preprosto ne odgovarjajo?

Nova revija je po svoji kvaliteti in miselni aktualnosti nedvomno osrednji slovenski mesečnik za kulturo, kakor se sama opredeljuje s podnaslovom. Poleg tega sem bil med podpisniki za njen nastanek daljnega leta 1980. Blizu mi je tudi revija *Literatura*, a ta je v glavnem rezervirana za mlajše. *Dialogi* se, po moje, še zmeraj preveč utemeljujejo v neproduktivnih, preseženih miselnih vzorcih, leposlovje pa je pri tej mariborski reviji tako in tako v drugem planu. Ostale revije se mi ne zdijo dovolj profilirane in s tem privlačne. To, kar danes krvavo potrebujemo, je revija, kakršna je bila nekoč Vidmarjeva *Kritika*. Danes pri nas nimamo poglobljene kritične refleksije sprotne literarne produkcije. Kot je velik del sodobne literature v svojem bistvu disperzičen, tako je disperzična, površinska, reklamarska tudi kritika. Ni trdnih kriterijev za trdo, neprizanesljivo kritiko.

Vsak ustvarjalec potrebuje tudi odziv na svoje delo, tako dober kot slab. Kako se javnost odziva na vaše delo? Morda pa preprosto spet "ukradete" delo literaturologom?

Zelo pomembno je, da ustvarjalec čim bolj zgodaj vzpostavi čim bolj kritičen odnos do lastnega dela. Ko ga vzpostavi, ko torej ve, kaj in kako dela, ga nobena druga kritika ne more ne pretira-



Andrej Brvar Foto: Matjaž Ledinek

kar je predvsem tehnika

no potreti ne vreči iz sedla od domišljivosti. Zanimivo pa je opazovati, kako tvoje delo doživljajo drugi. Umetnika je namreč pomensko kompleksnejša od avtorjeve akceptacije, zato ga presega in se mu izmika in zato je tudi avtorjevo mnenje o lastnem delu le eno od možnih mnenj in nič več. Kritike moje-ga pesništva so bile in so še zmeraj vsakršne in prav je tako. Saj vemo, kaj se v časovni perspektivi dogaja z deli, ki jih sodobniki samo hvalijo. Zanesljivejša je pot, ki pelje od poraza do poraza do končne afirmacije.

Se vam zdi, da ste kakšno zbirko izdali prehitro, da bi bilo mogoče kdaj bolje malo počakati in ponovno narediti izbor objavljenih pesmi? Sicer pa, objavite vse, kar napišete, ali imate del svoje poezije samo zase in ga ne boste nikoli objavili?

Vsaka moja zbirka se mi zdi potrebna, saj je, kot sem že omenil, nujna postaja v procesu formiranja mojega pesniškega sveta. Seveda boste v vsaki našli ene bolj, druge manj uspele pesmi. A, kot vemo, preveč dobrega ni dobro, zato v vsaki zbirki pustim tudi tiste manj uspele. Tako tiste, ki so uspele, pridejo še bolj do izraza, predvsem pa zbirka s takšnim kontrastiranjem pridobi na življenjskosti, se pravi na človečnosti, zemeljskosti, naravnosti. Čim starejši sem, tem manj pesmi mi ostaja izven zbirke. Največ mi jih je ostajalo na začetku, kar je razumljivo. Iz tistih časov hranim blizu sto besedil, ki so vsa nastala do moje prve zbirke Slikanica, torej do leta 1969. Razumljivo, da jih ne bom nikoli objavil, imam pa do njih močno sentimentalni, nostalgичen odnos – nastajale so v tistih blaženih letih, ko sem "nastajal" kot pesnik.

Kako je sploh to – napisati pesem? Se pri vas zgodi v trenutku, mimogrede, ali kdaj traja tudi ves dan, preden zapišete vrstico?

Predvsem moraš živeti zavzeto, pozorno, da se sproti polniš s slikami sveta in z njihovimi skritimi pomeni. Ideja za pesem ti je večinoma podarjena v sproščnem, radoživem, a doživljajsko izostrenem hipu jasnovidnosti. Sama realizacija pa lahko poteka hitro ali počasneje, odvisno od razpoloženja, zdravja ali letnega časa – sam pozimi pišem manj in počasneje kot v topli polovici leta. Če se ti pisanje zatika, je pametno počakati na delovanje podzavesti, ki ti bo v ju-

tranjem polsnu prej ko slej "naplavalav pravo formulacijo ali ustrezen obrat, če gre za pesem-zgodbo. Zadnje čase napišem pet do šest pesmi na leto, če pri tem ne upoštevam množice besednih slik, opazanj, začudenih ugotovitev, aforizmov in dnevninskih zapisov, ki se mi sproti nabirajo v beležnicah in ki so nekakšen repromaterial za "izgradnjo" pesmi.

Kaj vas sploh sili k pisanju? Se ozirate na trenutne razmere, ki veljajo za moderno poezijo, ali pesem preprosto "naplavite"?

Osnovni razlog za pisanje je pri meni čudenje nad eksistenco sveta in človeka in obenem potreba, da čim več manifestacij tega čudenja sporočim drugim. Točneje: iz navedenega raste moje pesništvo zadnjih 20–25 let. Prej, v avantgardističnem obdobju 60. in 70. let, me je bolj zanimala tehnika pisanja, bolj to, kako povedati kot kaj povedati, čeprav, seveda, že oblika sama suponira določen pomen. Danes v poeziji zavračam vse, kar je predvsem tehnika. Na prvem mestu so to ustaljene oblike, ki jih nekateri pesniški kolegi na veliko uporabljajo. Pisati danes sonete, sekstine, balade pomeni v resnici pisati simulakre, lažno, neavtentično poezijo. Zato sam uporabljam kar prozo, ki pa vendarle ohranja posebnosti, bistvene za poezijo: izrazit ritem, muzikalnost, podobarsko plastičnost in maksimalno ektonimičnost.

Bi lahko po vseh svojih zbirkah izpostavili kakšno posebnost, ki se vleče skozi vsa ta leta? Je morda kakšna stvar, za katero menite, da je samo vaša, za vas značilna, nekaj, po čemer vas takoj prepoznamo?

Na to vprašanje bi pravzaprav moral odgovoriti vi kot bralka. Sam mislim, da je za mojo poezijo morda najbolj značilna njena slikovitost. Njen temeljni element je namreč besedna slika. Zato sem že prvi zbirki dal naslov Slikanica. Sem izrazito vizualen tip človeka, ki si znanca prej zapomni po obrazu kot po imenu. Druga značilnost pa je najbrž v tem, da je večina slik vzetih iz narave in mojega zasebnega vsakdana. V tem smislu je moja poezija tudi moja biografija, pravzaprav mikrobiografija. Zaradi prozaičnega izraza pa je izrazito nepatetična – a ne nečustvena – in prav po askerčevsko pripovedna. Se motim? Mislite vi drugače?

Bo že držalo ... Založbe Obzorja ne bi več omenjali, le vprašanje: pogrešate delo v tej založbi in vam je žal za nastalo situacijo?

Dela pri Obzorjih ne pogrešam, ker enako počnem zdaj pri študentski založbi Litera – urejam zbirke, kot so Nova znamenja, Iz antičnega sveta, Documenta et studia historiae recentioris in seveda Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, osrednjo zbirko slovenske kulture. Za žalostno usodo Obzorij smo, tako kot za marsikaj v poosamosvojitvenem obdobju, "zaslužni" kar Mariborčani sami v povezavi z neskрупulozno liberalistično politiko, prisegajočo zgolj na profit in racionalizacijo, ki kajpak ni umnost in ki se danes pred našimi očmi sprevača že v iracionalizem, v ne-umnost.

Zdaj ste torej zaposleni pri študentski Literi. Kakšni so razlogi, da še vedno ostajate v založništvu glede na to, da nam je Slovincem kratko malo vseeno zanj? Gre pri vašem vztrajanju za "življenjsko ljubezen" ali tiči razlog kje drugje?

Vse življenje se ob pisanju ukvarjam tudi s knjigo. Študiral sem primerjalno književnost in "požiral" knjige, potem sem bil petnajst let akcesor – lektor v mariborski knjižnici in zdaj sem že šestnajsto leto zaposlen v založništvu. Ne glede na naš spreminjajoči se odnos do knjige, se sam ves čas jasno zavedam njene neprecenljive kulturno-izobraževalne vloge in funkcije, ki jo je imela in jo še ima pri vzdrževanju in krepitvi naše nacionalne identitete. Zaradi vsega tega imam knjigo rad in zato sem ji posvetil polovico življenja. Upam, da mi ob koncu moje delovne dobe ne bo treba poprijeti za kaj drugega.

Nekje sem prebrala, da tudi slikate. Kako je zdaj s tem, ustvarjate tudi na tem področju? Načrtujete mogoče kakšno razstavo?

Že prej sem omenil, da sem izrazito vizualni tip človeka. Svet doživljam v slikah. To pa je eminentno slikarska lastnost. In res, po malem slikarim že od gimnazijskih časov, danes največ s pasteli, ki jih, v nasprotju z njihovo "naravo", uporabljam zelo intenzivno, kot bi slikal z oljem. Slikanje me pomirja, me osredotoča na izbrani predmet ali motiv, mi krepi pozornost do sveta in človeka. Moja slikarja je seveda čisti amaterizem in bo kot taka tudi ostala, se pravi kot moja čisto zasebna potreba in radost.

Menda obožujete boks. Samo na televiziji, ali ste se tudi sami kdaj preizkusili v tem športu? Morda pri borbi za deklet?

Nazadnje sem boksal pri vojaki in jih pošteno dobil v brado in nos. Danes si rad ogledam kakšno dobro borbo na televiziji. Rad imam individualne športe in boks je izrazito tak. Je drama v malem z ekspozicijo, vrhuncem in padcem. Je tudi simbol našega žitja in bitja na tem svetu. Poznal sem nekaj boksarjev osebeno in nobeno naključje ni, da so bili vsi čustveno in etično zelo občutljivi ljudje. Za naklonjenost deklet pa se tepejo samo še v tretjerazrednih hollywoodskih in hongkonških filmih, čeprav vem, da ob takšnih prizorih ženska nečimnost – tudi pri izobraženih in starejših gospeh – kar cveti.

Vas kdaj navdaja nostalgija za starimi časi? Bi skočili v Dravo za košček otroškega dneva?

Življenje me še kar naprej navdušuje in zaposluje tako intenzivno, da za kakšno izrazitejšo nostalgijo preprosto ni časa. V Dravo bi torej skočil zato, da bi se osvežil, še zlasti poleti, in nikakor ne za "koščkom otroškega dneva", kot pravite. Me pa včasih oplazi hladno vprašanje, ali bom do konca lahko še postoril vse, kar bi rad. V tem smislu so res grozljivi Kosovelovi verzi: Vsi bodo dosegli svoj cilj, / le jaz ga ne bom dosegel ... / Ognja prepoln, poln sil / neizbrablen k pokoju bom legel ...

Vidite danes v slovenskem prostoru svojega naslednika oziroma izstopa kdo še posebej v naši literarni srenji?

Svojega naslednika? Saj nisem nobena cesarost ... No, takole bom rekel: Moj tip poezije je v mnogočem antislovenski in zato pri nas – liričnem narodu – bolj redek. Svoje pesniške sorodnike čutim v poznem Murnu, Ketteju, še prej v zgodnjem Aškercu in potem v Kosovelu kot pesniku Integralov, pa v Kockeku, Vodušku, Menartu kot pesniku Časopisnih stihov, Fritzu, zgodnjem Šalamunu in Jesihu. Od mlajših sta mi blizu Ihan in Čučnik. V naši ožji "literarni srenji", kot pravite, imamo med mlajšimi dva povsem profilirana pesnika, Milana Vincetiča in Aleša Štegra, in dva povsem profilirana publicista, Petro Vidali in Mitjo Čandra. Ni se bati, vedno znova se rojevajo nadarjeni ljudje, pogosto tam in takrat, ko jih najmanj pričakujemo.

BARBARA KOSELJ

Prešernovska osveščenost študentov

Nekakšna tradicija je, da ob kulturnem prazniku praznujemo kulturo, tudi pesništvo. Čeprav naj bi bila naša vsakdanja spremljevalka, ji večina ljudi ne posveča kaj prida časa – največjo pozornost uživajo filmi, romani, glasba, fotografija, šele nato pridejo gledališče, slikarstvo in ples, poezija kot nekaj oddaljenega je stara znanaka iz osnovne in srednje šole, na lestvici kulturne priljubljenosti pa zvesto čemi na zadnjem mestu. Nismo pa si mogli kaj, da ne bi v tem zgodnjefebuarskem času malo potipali študentov ravno pri njihovem znanju (ali pač: spominu) o poeziji.

Zastavili smo jim štiri kratka osnov-

nošolska vprašanja. Vzorčna skupina so bili študentje vseh smeri na Pedagoški fakulteti Maribor in stanovanke študentskih domov Gosposvetske. Podani so odgovori 41,7 % študentov, kajti 59,3 % jih je na diktafon reagiralo s pobegom ali z izgovarjanjem na čas/sramežljivost/neznanje. Pri odgovorih je potrebno upoštevati tudi dejstvo črednega odgovarjanja po načelu "več glav več (po)ve". Reakcijski čas podajanja odgovorov je bil dolg, presenetljivo dolg; morda je temu botrovalo dejstvo, da je bila (za študente zgodnja) ura 11. Od študentov, ki so odgovarjali, so skoraj vsi na 1. vprašanje Kdo je bila Prešernova muza? vedeli pravi-

odgovor (variacije Julija, Julija Primičeva in Primičeva Julija), le en se je glasil Julija Primič. 2. vprašanje se je glasilo Kaj je sonet? Večina študentov (81 %, 19 % jih ne ve) sicer ve, da je sonet pesniška oblika iz 2 kvartin in 2 tercij, ki so jo največ uporabljali v obdobju romantike, nekateri so vedeli celo podrobnosti (laški enajsterec, oklepajoča rima...), vendar se je pojavil očiten problem definiranja znanja in poslušanja vprašanja. Na zahtevo Naštevaj vsaj tri Prešernove pesmi so študentje reagirali presenečeno. Čez čas se jih je večina spomnila vsaj dve pesmi, prevladovala so Zdravljica (30 % se je spomnilo samo Zdravljico), Povodni mož, Turjaška Rozamunda, Sonetni venec (torej: tiste, ki so v berilu). Neodločni ton v glasu se je pojavljal pri originalnih naslovov. Na zahtevo Naštevaj vsaj tri druge slovenske pesnike jih je veliko (43 %) naštevalo pesnike iz obdobja romantike, realizma in moderne – Gregorčič, Jenko, Kette, Murn, Župančič... Nekaj (38 %) se jih je spomnilo na Kosovela. Nekateri so presenetili s sodobnejšimi, drugi pa so kar povprek uvrstili pisate-

Še tri Prešernove pesmi:

Magistrale, Zdravljica

Turjaška Rozamunda, Zdravljica, Magistrale

Kaj? (namesto Kam?)

Zdravljica, Urška ali Povodni mož, Sonetje nesreče

O Vrba, Zdravljica, Sonetni venec

Zdravljica, Vrba, Rozamunda

lje, pesnike... Nek študent je po premisleku ves navdušen kriknil: "Aja! Slomšek!" Nekdo je vprašal, ali je v redu, če reče Cankar, vendar ne bomo nikoli izvedeli, ali res pozna Erotiko, ali pa se ga je spomnil zgolj kot pač nekega literata... Najboljši odgovor na četrto vprašanje je bil vsekako: "A vse tri?"

Sicer so se študentje glede na pričakovanja odrezali še kar dobro, nekateri so seveda presenetili v pozitivno, drugi v negativno smer (dva študenta sta s pomočjo snažilke v študentskem domu – bravo! – uspela naštevati tri pesnike, zamislila pa sta se le!). Iz ankete lahko sklepamo, da nam osnovna in srednja šola sicer vcepita določeno znanje, koliko to znanje razumemo in znamo uporabljati, pa je pač odvisno od posameznika.

Negativni odgovori na neuradno vprašanje, ali kdaj zase berejo poezijo (citiram nekega študenta: "Ne, mam internet!"), pa dajejo pomenljivo priložnost za razširitev raziskave.

AJDA GREGORČIČ
LUČKA ZORKO

Kaj je sonet:

Pesniška oblika + kvartine.

Napisal v spomin Juliji, je pesniška zbirka.

Sonetni venec. Pesniška oblika.

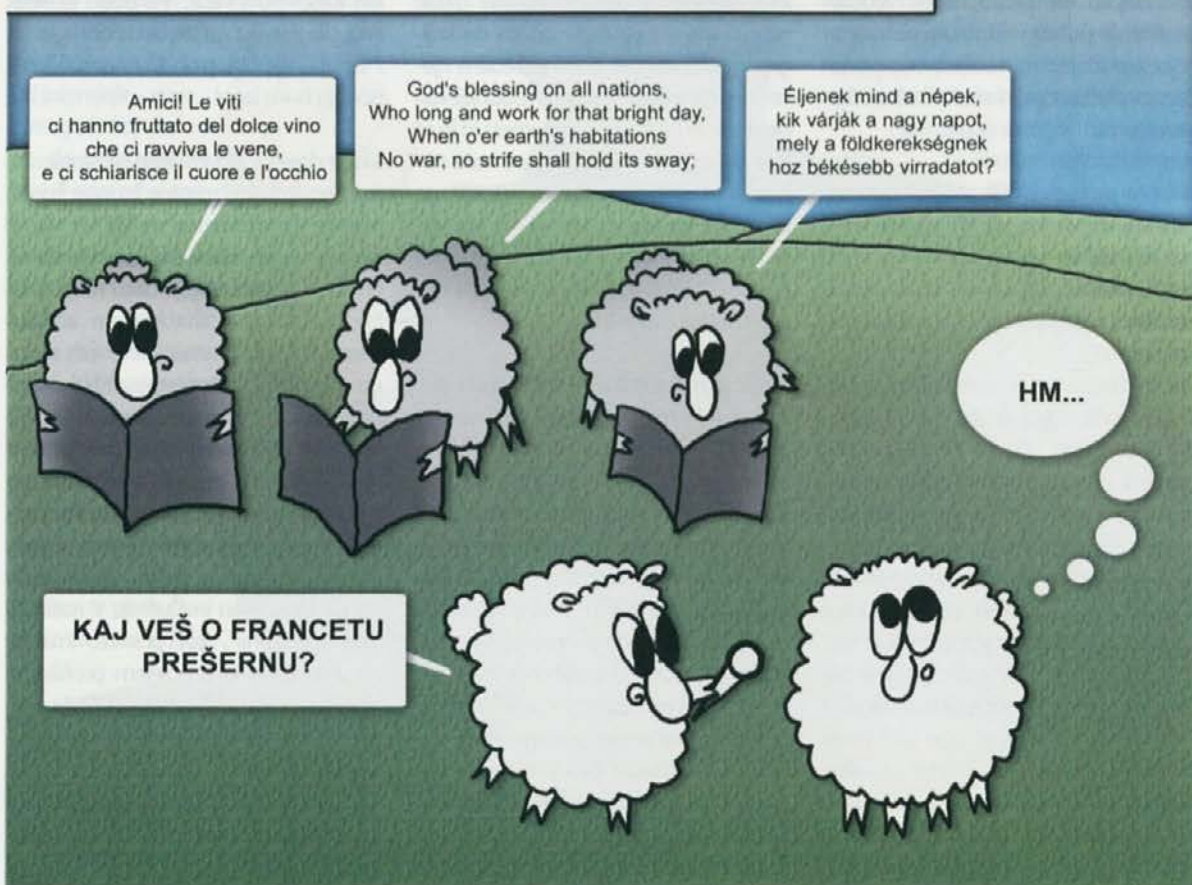
Pesem, ki ima določeno zgradbo, glede na inicialke.

Sonetni venec. Pesniška oblika.

2 tercini + 2 kvartini.

Pesniška oblika, zadnji verz se ponavlja v prvem. Magistrale = uvod.

VRBA NA GORENJSKEM... BRANJE ZDRAVLJICE V VEČ JEZIKIH



Karikatura: Ajda Gregorčič

Trije drugi slovenski pesniki:

V. Vodnik, Boris A. Novak,
Mile Klopčič, K. Kovič

A. Aškerc, V. Vodnik, Josip Murn
A., Kajuh

J. Kersnik

Janko Kersnik, A. Gradnik

J. Kersnik, S. Gregorčič, S. Jenko

F. Prešeren, S. Kosovel, O. Župančič,
Slomšek

A vse tri?

Otrok



Od otroka, priraščenega na mlado mamico kot del njenega telesa, do otroka, ki kot breme obvisi v rokah očeta. Naivno neodgovorna vera v jutri deluje lahkotno, kot peresce, ki pada v brezno eksistencialnega dreka in v prodajo otroka. Realistično socialno, minimalistično intimno, od brata Dardenne, ki sta Otroka iz Benetk odnesla z zlato palmo. Brez izhodna slika družbe ni toliko otožna kot pa grenka, z vedno gostejšim cmokom v grlu.

★★★★

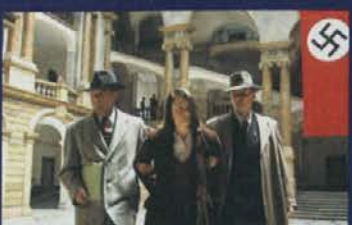
Gejša



Japonci vihajo nosove, ker Kitajke igrajo gejše, producenti iščejo opravičila, raziskave pa kažejo, da se aziatov pač ne da ločiti po potezah obraza. Namesto da bi filmu očitali prenasitenost spektakularnih kulis in premalo globine, preveč prenakranceljanih kalifornijskih vrtov in premalo pretkane skrivnosti. Gejš se ne slači v duhu ameriškega etnocentizma, zato naj se režiser raje vrne k Chicagu in muziklom, ki imajo že v žanru opravičila za pretiravanje v formi na račun revnejše vsebine.

☆☆★★

Zadnji dnevi Sophie Scholl



Nacizem v psihološki drami, kjer glavno vlogo odigra študentka apolitičnih nazorov. Pisni manifest ju z bratom pahne v ločeni zasljevalnici izurjenih generalov, ki večino filma iz njih iztiskajo opravičila za nacistično nepresenetljiv konec. Zasljevalnim mlinom odvzame vodo šele giljotina. Mukoma, v dialoških, ponavljajočih se interierih, si želimo, naj že mine, saj filmsko hitlerjado že poznamo.

☆☆★★

München



Kaj se je zgodilo po pobojih na olimpiadi leta 1972? Ne sprašujte Müncha, kajti Spielberg spet prihaja med nas s poanto, ki je pomembnejša od dejstev, in poanta je ista kot vedno: Ne pobijaj, se ne izplača. Njegovi filmi se zadnje čase delijo na »zabavne«, ki prej ali slej postanejo sentimentalni, in resne, ki postajajo dolgočasni. »Scenarij po učbeniku« zasilno deluje kot triler, kot drama pa ponuja le eno dimenzijo. Tehnikalije in igra, kot vedno, z odliko.

☆☆★★

FENOMENALNO
NAČELOMA V REDU, ČEPRAV ...
GLEDLJIVO
SPANJE

★★★★

Whatever People Say I Am, That's What I'm Not

(Domino, 2006)



ARCTIC MONKEYS

Franz Ferdinand – bend leta 2004, Bloc Party – bend leta 2005! Arctic Monkeys – bend leta 2006?!? Po lanskem preboju skozi medmrežje in Peer2Peer je čakanje vročega uradnega prvenca poplačano s simpatičnim, sproščenim in tudi nabritim, angažiranim albumom. Nova adolescentna generacija nadaljuje britansko invazijo. Po Jam, Clash, Smiths, Oasis, Blur, Radiohead so na vrsti Arctic Monkeys!

Setup

(Rdeča zarja, 2005)



HARD.COM

Domači Hard.Com se je agilno podal v nevarno križanje trsega rockovskega zvoka s plesnim elektro nabojem in izoblikoval eklektično govorico temočnega utripa, ki se nam prikupi z "industrial" s nabojem plesne elektronike s preskoka 80-ih v 90-a leta. Karizmatičnost Kraftwerk in ostrina Foetus, Nine Inch Nails in Ministry kotetira s popovskimi obrazi Depeche Mode, Inxs in Mobyja, kar botruje hladnosti in motoričnosti albuma kot celote.

Bombardiranje Srbije i Čačka

(Dallas, 2005)

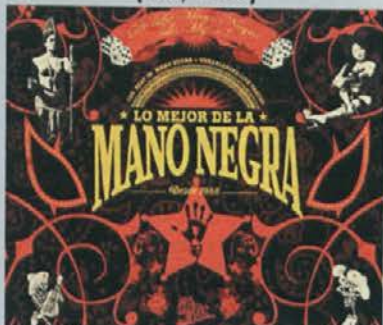


LET 3

Šalo in cinizem čez vse, kar leze in gre, je ta bizarno-zafkantski bend z Reke nadgradil s karikaturu turbofolk mentalitete. Globoko je zagazil v blato in kvazi-provokacija je prej izraz nemoči do realnosti in vsakdana kot pa kakšna večja glasbena stvaritev. Čeprav so Let 3 prepričljivi s svojim delom, jim je preostala le še zajebancija, saj drugega izhoda nimajo.

Best of

(EMI, 2005)



MANO NEGRA

Z Mano Negra se je kalil in upiral moderni svetovljan-revolucionar Manu Chao. Best Of nas spomni na brez razloga pozabljene večno zelene pesmi tega rai-latino-funky-country-rap-punk-reggae ganga, ki je vihtel zastavo zdrave, radožive, vesele, zabavne, veseljaške glasbe. Pesmi se danes zvenijo sveže, kar je očitno opozorilo na njihovo nesmrtnost in izvenčasnost.

Katedra št. 1 letnik 1, Odgovor na članek Habilitacija. Kaj je to?

Velikokrat slišim očitke, da smo v današnjih časih študentje preveč pasivni. Da se ne znamo ali pa se nam ne ljubi postaviti zase. Verjetno vsi nismo taki. Še posebej tega ne moremo trditi za veliko število študentov, ki sodelujejo v mnogih organih fakultete, univerze ali v organih katerih drugih študentskih organizacij in klubov. Možnosti je veliko. Nekateri so tam, da dvigujejo roke, nekateri si s tem ustvarjajo zametke svoje kariere, nekateri, ker jim je nek njihov prijatelj povedal, kako je to super, nekateri celo, da zadovoljijo potrebe svojega ega. Ostanjejo tisti, ki jim je resnično mar. Situacija, ki jo bom opisala, bo govorila ravno o tej skupini oz. posameznikih, ki je bila vpeta v organ študentskega sveta in postavljena pred pomembno odločitev. Zadnje čase je zelo popularna tema o habilitacijskih postopkih in o merilih za izvolitev v ustrezen naziv predavateljev in ostalih sodelavcev, ki sodelujejo v pedagoškem procesu. Kot vemo, je ena od zahtev tudi ustreznost pedagoškega dela profesorja. Kot študentki Pedagoške fakultete Maribor se mi ta segment zdi izjemnega pomena. Ne samo za to, ker nas na fakulteti želijo teoretično naučiti, kako biti dobri profesorji. Učijo nas tudi z zgledom. Prav zato je to merilo habilitacije na Pedagoški fakulteti treba jemati še bolj resno. To učenje z zgledom je mišljeno nekako tako, kot če starši kadilci skušajo svojega otroka naučiti, da kajenje ni zdravo. Ampak to je že druga zgodba... Na eni od sej Študentskega sveta Pedagoške fakultete je bila tema, ali so naši predavatelji pedagoško ustrezni, prav tako zelo popularna. Ta trditev ni le moje osebno mnenje, temveč je podkrepljena z dejstvi. Te »populame« seje so se udeležili tudi nekateri profesorji in dekan. Ker je to bilo dokaj nenavadno, se bržkone nekdo vpraša, kaj je razlog? Seveda so nam pričujoči razsvetlili naše vprašanje. Zadeva, o kateri smo odločali, je bila zelo pomembna. Mi, kot navadni študentje brez resničnega poznavanja dejstev, brez razumevanja, kaj lahko naša odločitev povzroči, namreč nismo sposobni sami priti zadevi do dna. Kot pravi demokrati smo pozorno poslušali tudi drugo plat zgodbe. Pa razčistimo najprej prvo plat zgodbe. Ta je bila vezana na rezultate t. i. študentske ankete, ki so v primeru profesorja dr. Darka Friša na oddelku za zgodovino nekoliko štrleli iz povprečja. Če odmislimo vse postopke in podlage takratne študentske ankete, ki so domnevno bili sporni, je pred nami, ki zastopamo interese študentov, vseeno bilo dejstvo: dotični profesor štrli iz povprečja. Zadeva morda sploh ne bi bila predmet razprave, če bi skupina študentov v Študentskem svetu ignorirala mnenja svojih kolegov in vseeno podala pozitivno mnenje profesorju. S tem bi profesor dobil naziv redni profesor. Ali kot nekateri temu ljubkovalno pravijo, »zaščiten vrstak«. To se seveda ni zgodilo. Druga plat zgodbe, slišana na prej omenjeni seji, nas namreč ni prevzela. Morda bo prevzela vas. V prvi vrsti je bila podkrepjena z lističi, na katerih so bili podpisani študentje, ki se strinjajo s pozitivnim mnenjem o pedagoškem delu profesorja Darka Friša. Ali so študentje, ki so bili podpisani, to resnično mislili, ali pa so imeli v mislih izpite, ki jih je potrebno opraviti pred diplomom, je lahko stvar razprave. Saj ne, da bi namigovala na karkoli, ampak takšni pač smo. Ko gre za naše koristi, nam je vseeno, s kakšnimi profesorji bodo imeli opravka naši študentje znanjci. Res bi bilo neprijetno, če bi nek hipotetični profesor v neki hipotetični situaciji čez kako leto ali dve na ustnem izpitu iz predala potegnili listič, na katerem smo podpisani... Katastrofalna! Heta sem samo ponazoriti, kaj se plete po glavi povprečnemu študentu, ko dobi v roke list, na katerem se mora s podpisom opredeliti o kvaliteta svojega profesorja. V drugo plat zgodbe lahko vključimo še presenečen obraz omenjenega profesorja, sam se namreč ni zavedal, da dela kaj narobe. Kar dokaj sovпада s človekovo naravo oz. naravo čisto povprečnega Slovence. Po nasvetih, pričujočih na seji, smo o sklepu, ki smo ga podali,

temeljito premislili, premisliti smo morali tudi o posledicah, ki jih bo sklep prinesel. Kljub vsej njihovi prijaznosti in dobromernosti sem vseeno čutila neko stopnjo napetosti, morda celo neprijetnosti. O tem, ali sem čutila pravilno, presodite sami. Kar je pomembno, je to, da se zadeve, povezane s habilitacijami profesorjev, morajo dokončno urediti. Še bolj pa je pomembno zavedanje, da smo študentje univerza. Da smo tukaj in da se nam ne da kar tako zlomiti hrbtenice, pa naj bo zadeva za nekoga še tako pomembna.

BIVŠA ČLANICA ŠTUDENTSKEGA SVETA PEF
(IME JE ZNANO V UREDNIŠTVU)

Katedra št. 1 letnik 1, Odgovor na članek Habilitacija. Kaj je to?

Na osnovi 42. člena Zakona o medijih odgovarjamo na del članka z naslovom Habilitacija. Kaj je to?, ki je bil objavljen v časopisu Katedra, slovenski akademski in študentski časopis, št. 1, Letnik 1, januar 2006, in sicer v delu (str. 7), novinarja Mirana Popoviča, ki piše v omenjenem članku tudi o habilitacijskem postopku dr. Darka Friša s Pedagoške fakultete v Mariboru. Novinar v omenjenem članku piše, citiramo: »Pomembnost študentskega mnenja o učitelju dokazuje primer habilitacije doktorja Darka Friša s Pedagoške fakultete v Mariboru, ki zaradi negativnega mnenja študentov ni bil izvoljen v naziv rednega profesorja, kljub temu da ga je senat Pedagoške fakultete najprej predlagal habilitacijski komisiji Univerze v Mariboru za izvolitev v naziv rednega profesorja, ki pa je upoštevala negativno mnenje študentov in je postopek izvolitve Darka Friša vrnila senatu Pedagoške fakultete v ponovno odločanje, ki je moral tokrat upoštevati habilitacijska merila v celoti, torej tudi negativno mnenje študentov, zaradi česar je senat Pedagoške fakultete Friša ponovno izvolil samo v naziv izrednega profesorja.« Omenjena izjava je netočna, saj je senat Pedagoške fakultete na seji dne 28.6.2005 obravnaval vlogo dr. Darka Friša za izvolitev v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina in ugotovil, da dr. Darko Friš izpolnjuje pogoje za izvolitev v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina in predlagal senatu UM, da ga izvoli v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina. Habilitacijska komisija UM je dne 8.9.2005 obravnavala vlogo dr. Darka Friša za izvolitev v naziv rednega profesorja ter sprejela sklep, da se vloga dr. Darka Friša za izvolitev v naziv redni profesor za predmetno področje sodobna zgodovina vrne v dopolnitev in ponovno obravnavo senatu PEF. V postopku naj bi se v roku 2 mesecev od prejema sklepa zavzelo stališče do sprejetih sklepov študentskega sveta fakultete in študentskega sveta univerze ter ponovno preverilo izpolnjevanje pogojev statuta UM in Meril za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev z dne 19.11.1996 ter posebej tudi znanstvena aktivnost. Skladno s sklepom habilitacijske komisije UM z dne 8.9.2005 je senat Pedagoške fakultete dne 27.9.2005 sprejel naslednji sklep: »Senat PEF UM se je seznanil s sklepom 12. redne seje habilitacijske komisije senata UM z dne 8.9.2005, spremljevalnima izpisoma sklepov 10. redne seje študentskega sveta UM z dne 5.9.2005 in dopisom prodekana za študentska vprašanja Gregorja Zorman z dne 6.9.2005 ter ponovno potrdil sklep, ki je bil sprejet na 23. seji senata PEF dne 28.6.2005: »Senat Pedagoške fakultete UM ugotavlja, da kandidat dr. Darko Friš izpolnjuje pogoje za izvolitev v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina in predlaga senatu UM, da ga izvoli v predlagani naziv.« Senat Pedagoške fakultete UM ugotavlja, da je bil pri sklepanju na 23. seji seznanjen z vsemi relevantnimi materiali in podatki, ki so priloženi sklepu habilitacijske komisije senata UM. Na osnovi vseh relevantnih materialov in podatkov se je senat Pedagoške fakultete

te odločil in sprejel zapisan sklep.« Poudariti pa je potrebno, da se je dr. Darko Friš habilitiral za rednega profesorja po Merilih za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev z dne 19.11.1996, kot je to razvidno iz omenjenega sklepa habilitacijske komisije UM, kjer pozitivno mnenje študentov ni bilo pogoj k habilitaciji, temveč le pridobljeno mnenje študentov. Mnenje študentov je bilo pridobljeno 16.3.2005, ki je bilo pozitivno, to mnenje pa so prejeli tudi imenovani strokovni poročevalci kot priloško k posredovani dokumentaciji kandidata za pripravo strokovnega poročila. Do danes s strani senata UM nismo prejeli nikakršne informacije oziroma odločbe o tem, da senat UM dr. Darka Friša ni izvolil v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina, zato ocenjujemo, da habilitacijski postopek dr. Darka Friša za izvolitev v naziv rednega profesorja za predmetno področje sodobna zgodovina še poteka.

DEKAN PEDAGOŠKE FAKULTETE UM
RED. PROF. DR. BOJAN BORSTNER

Katedra št. 1 letnik 1, Odgovor na članek Habilitacija. Kaj je to?

V 1. številki ste objavili članek s tem naslovom izpod peresa Mirana Popoviča. Avtor se je lotil tematike, ki je izjemnega pomena za kvaliteto vsake univerze. Odgovornost je velika. Od kvalitete profesorjev je odvisna kvaliteta univerze. Univerze skozi vse čase in v vseh okoljih dajejo izboru učiteljev izjemno težo. Tako je razumljivo, da univerze, ki dajo več nase, izdelajo takšne postopke, s pomočjo katerih si izberejo najboljše kadre. Te univerze so potem tudi višje rangirane. Najstrožja merila imajo elitne univerze. Znotraj univerz so fakultete, ki so različnih kvalitete, zato se te z dodatnimi kriteriji pri habilitaciji prilagajajo rangi, ki ga dosegajo. Tipični primer takšnega rangiranja so ameriške univerze, kjer rangirajo vsako fakulteto posebej in kot skupen fakultet še univerzo. V demokratičnih deželah so pri kadrovanju univerze avtonomne. Država le redko z zakoni poseže v izvolitev profesorjev. V Evropi je tipični primer poseganja države v avtonomijo univerz Nemčija. Tu minister izbere profesorja izmed treh kandidatov, ki mu jih po habilitacijskem postopku predloži univerza. Ta sistem so po II. svetovni vojni nemški univerzam vsilili zmagovalci zavezniški, ki so na ta način z univerz izločili profesorje z nacistično preteklostjo. Isti zakon je Nemcem prišel prav po priključitvi vzhodne Nemčije, ko so na enostaven način z univerz izločili profesorje s komunistično preteklostjo. Prvi korak vsakega dobrega habilitacijskega postopka je »klik«, ali kot pravijo Nemci »ruf«. To je dejansko razpis mesta profesorja. Razpis ne objavijo v lokalnem časopisu, ker ta doseže premalo območje, temveč objavijo v najbolj razširjenih mednarodnih strokovnih revijah. Istočasno pa pošljejo vabila na imena tistih znanstvenikov, profesorjev drugih univerz in strokovnjakov, za katere menijo, da bi lahko bili profesorji za razpisani predmet. Vsakdo, ki se je uveljavil v mednarodnih strokovnih ali znanstvenih krogih, dobi kdaj kakšno takšno vabilo. Najboljše univerze lahko dobijo na ta način tudi sto in več kandidatov za eno profesorsko mesto. Največ kandidatov dobijo seveda tiste univerze, kjer se predava v angleškem jeziku, in tiste, ki so v območju velikih jezikovnih skupin, npr. nemškega jezika, ki ga govorijo Nemci, Avstrijci in Švicarji, poleg tega pa še vsi narodi, ki mejijo na njih. Za male narode je izbor mnogo skromnejši, seveda če vztrajajo pri svojem jeziku. Ti pa si pomagajo na ta način, da vodijo evidence vseh svojih strokovnjakov in znanstvenikov, ki so raztreseni po svetu, pa tudi tistih, ki govorijo soroden jezik. Dober primer so Skandinavci. Slovenske izkušnje kažejo, da se slovensčine zelo hitro naučijo tisti s hrvaškega oz. srbskega jezikovnega področja, verjetno pa ne bi bilo večjih težav

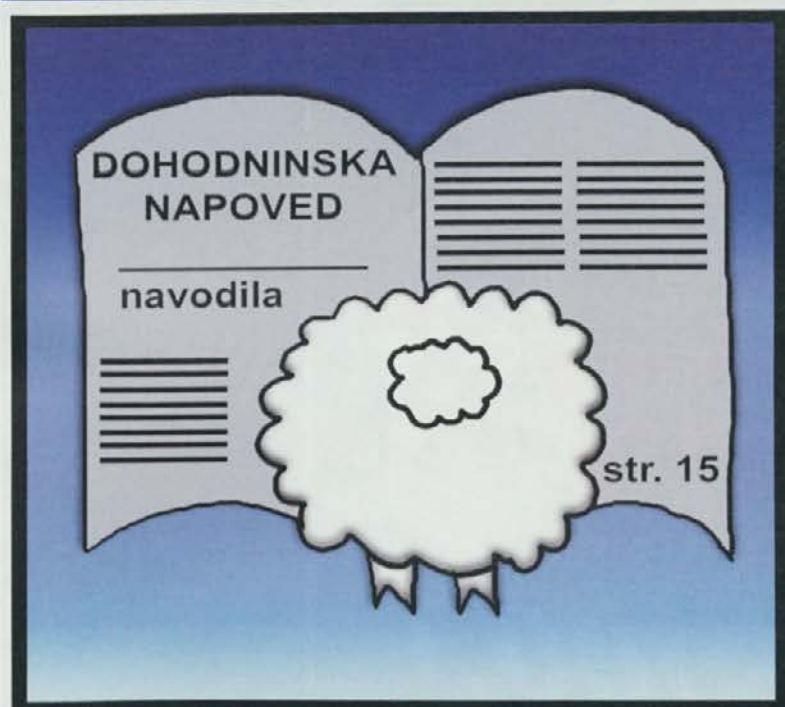
tudi s tistimi iz drugih slovenskih držav. S tem se število možnih kandidatov izjemno poveča. Mnogo odličnih strokovnjakov bi z veseljem prišlo predavat na slovenske univerze, če bi jih kdo povabil. Nabiranje kandidatov sledi sam habilitacijski postopek. Tipično za dobre univerze je odprtost. Zato se praviloma izogibajo kandidaturam z lastne univerze, ponekod so celo prepovedani. Zavedajo se, da z novimi ljudmi prihajajo v hišo nova znanja in ideje. Ne morejo verjeti, da imamo v Sloveniji zaprti dosledno vertikalni sistem študent – mladi raziskovalec – asistent – docent – profesor. In to vsaka slovenska univerza s svojimi kadri. Naše univerze jemljejo kadre z druge samo pod pogojem, če jih same ne morejo vzgojiti. Na osnovi tega se je razvil na naših univerzah »insiderski« habilitacijski sistem točkovanja, ki je prava trdnjava, v katero tisti od zunaj težko pridejo ali pa sploh ne. Podoben je »požarnim zidovom« v računalnikih. Ta sistem vodi na nekaterih fakultetah do absurda, ko nekateri asistenti izpolnjujejo celo pogoje za izredne profesorje. Vloga univerze v neki regiji ni le izobraževanje strokovnjakov na diplomskem študiju, temveč tudi strokovnjakov, ki so sposobni vrhunskih dosežkov v stroki, tj. doktorjev znanosti. Zaradi tega prakticirajo v razvitih deželah prekinitev delovnega razmerja na univerzi tisti hip, ko doktorand zaključi s svojo disertacijo. Zaposli se v gospodarstvu ali javnih službah. Praviloma je že svojo doktorsko disertacijo usmeril v reševanje nekega problema v gospodarstvu ali upravi in z rešenim problemom tam tudi nadaljuje. To je lahko bistveni prispevek k večji dodani vrednosti ali boljše funkcionalnosti. Po nekaj letih dela v gospodarstvu ali javnih službah lahko kandidira za profesorja na univerzi, če ga akademska kariera veseli. Če uspe, lahko svoje bogate izkušnje prenaša na študente in v raziskovalno delo. Takih normalnih tokov kroženja vrhunskih strokovnjakov v Sloveniji skoraj ne poznamo. Eden od razlogov je ta, da se sname gospodarstvo vrhunskih kadrov otepa zaradi previsokih obdavčitev na plače. Ta strošek je delodajalcu zato mnogokrat že za diplomiranc prevelik. Drugi razlog je v tem, da praktično nima nobenih možnosti povratka na univerzo zaradi »insiderskega« točkovalnega sistema pri habilitaciji. Tretji pa ta, da ga nihče niti povabil ne bo. Za vsakega mladega doktoranda pomeni ostati na univerzi rešitev socialnega problema in možnost akademske kariere. Čim gre z univerze, je ta dva faktorja zapravljal. V razvitih gospodarstvih ta pot ni možna, ker jo ponekod celo z zakoni preprečujejo, gospodarstvo pa jih z odprtimi rokami in višjimi plačami vsrka vase. Univerza potem čaka, da najboljši dobi nazaj, ko dozori.

Že pri hitrem pregledu lahko ugotovimo, kako deluje »insiderski požarni zid« na UM:

- S strokovnim delom lahko kandidat za npr. rednega profesorja pridobi največ 20 točk od skupno 80 potrebnih. Tudi največji strokovnjak z vrhunskimi uspehi v praksi tega zidu ne preskoči.
- Ostale točke si lahko pridobi z znanstvenimi deli, tj. objavami v znanstvenih revijah (eksplicitno najmanj 12 v revijah I. mednarodne kategorije) in s pedagoškim delom, kar seveda tudi najbolj uspešnemu strokovnjaku v praksi ni dosegljivo, saj ni niti pisal člankov niti učil študentov, temveč ustvarjal. Za preverjanje pedagoških sposobnosti imajo univerze druge metode.
- V merilih ni nobene eksplicitne zahteve po uspehih na strokovnem področju, kar bi morala biti izključna zahteva za predavatelje strokovnih predmetov.

V svetu obstaja večni krogotok, ko vrhunski kadri z univerze prehajajo v gospodarstvo ali javne službe, jih s svojim znanjem oplemenitijo, nato pa se z bogatimi praktičnimi izkušnjami vračajo vanjo, da bi to predale novim generacijam. Kdaj nam bo uspelo? Potrebno je razumevanje vlade in univerze. Vlada mora razumeti, da si z visokimi davki na plače visokih strokovnih delavcev dela medvedjo uslugo, univerza pa s svojim zapiranjem zapravlja možnost za doseganje višje kvalitete.

ZASLUŽNI PROF. DR. BOŽIDAR HRIBERNIK



KATASTRSKI DOHODEK... TISTI
VRTIČEK, KJER NITI SOLATA NE RASTE



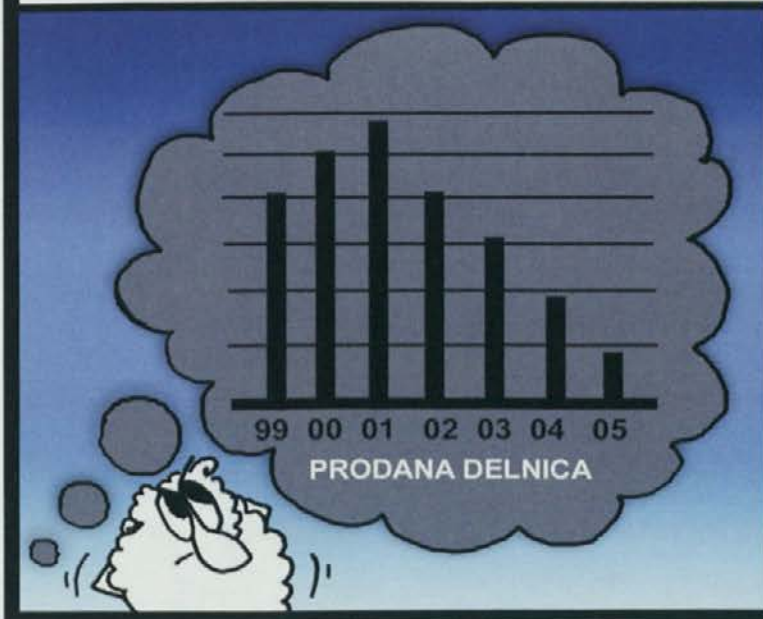
DVA MESECA SLUŽBE...



OBJAVA PESMI V REVII...



DIVIDENDE OD DELNIC...





DOBRO JUTRO!

Z Dejanom in Borom že od petih naprej!

REPORTER MILAN

Resnica ni plenica, pa vendar marsikomu smrdi!

SAMI HITI NA RADIU CITY

Najboljša glasba 80'tih, 90'tih in danes!

www.radiocity.si